8429
III

Pawlicki Stefan, Ks. prof. dr
Metafizyka
R. 1885/6, 1905/6.

I

Metafizyka

Wykłady w półroczu zimowem i letniem r. 1885/6 (w wydz. teologicznym)

(Nie były litografowane)

ani materyną ale opowiadanie przyczyn rzeczy) rozmaitych przyrodzonych,
z głębokiej filozofiej, to jest nauki mędrości, Arystotylesa i innych
filozofów wybrane. Chcęc aby to było polskiemu językowi jawno
co Grekowie pierwej potym Łacinnicy skrycie napisali pilno się
około tego badając i pewności dowiadując.

Ale iż ten obyczaj jest między uczonymi, gdy jakie księgi na-
piszą zwykli je niektóremu panu przedniejszemu przypisować (a to które-
mu się chcą zachować) aby tak imię pana onego pismem takowym
takowym było sławniejsze, gdyż wszytkie rzeczy na świecie przemijają
tylko sława takiego którego pismo zaleca dalej się zachowa i podal-
szych się krainach rozchodzi. Ale gdyżem te księgi napisał tym wzglę-
dem jakom pierwej namienił, aby też i panie litery znające nieja-
ko zakusiły pisma w którym się mędrości zamyka, przeto widziało mi
słuszno aby one na światło były wydane pod imieniem niejakiej
pani znakomitej, których acz wiele Królestwo polskie, za łaską Bożą
ma niemało wszakże ile ku tej rzeczy J. M. zda mi się bardzo godna

Dawny Rozkład mojéj Metafi.

I ~~A~~. Wstęp ogólny

A. O defini. filozo.

B. O granic. materyaln. i formaln. filozofii.

C. O zdobyczach naukow. i zasług. położo. przez filo. w dziej. cywilizacyi.

D. Czy filo. potrzebna jest teologom?

II. Wstęp szczegółowy:

§ 1. O różn. nazw. Metafi.

§ 2. Histor. Metafi.

§ 3. Podział Metaf.

Część pierwsza Metafi.

§ ~~1~~ O pojęciu jestestwa i różn. jego nazwa.

§ 4. O pojęciu jestestwa

§ 5. Pojęcie nicości.

§ 6. Niektór. błędn. pojęcia o jestest. i nicości

§ 7. O poję. bytu i nico. u Heg. i ~~Kr~~emera

§ 8. Zasada Kontradykcyi

§ 9. O filozofach którzy zaw. od zasady kontrad. kzeli zacz. od inn. jak. zasady –

§ 10. Historya zasady Kontradykcyi

§ 11. Zasada pojednania sprzeczno. a nie pojednan. przeciwieństw –

§ 12. Zasada powodu wystarczającego – principium rationis determinantis v. sufficientis.

§ 13. Konkluzya o pierwszej zasadzie –

§ 14. O istocie i istnieniu de essentia et existentia

§ 15. Locke błędnie pojmo. istotę –

§ 16. Każda isto. stworzo. jest zło żo. niepodzielna niezmienna –

Druga Część metafi.

O właściwościach wspólo. wszystk. jestest.

a. Uwaga wstępna

§ 17. O jedności

§ 18. O tożsamości i różności – de identitate et distinctione

§ 19. O prawdziwości bytu

§ 20. O dobroci bytu –

§ 21. O złem

§ 22. O pięknem

§ 23. Podział piękn.

VI.

Trzecia część Metafi.

O podziale jest. czyli Kategor.

§ 24 o Substan.
§ 25 O niektór. błęd. defin subst. a uzupeł. o defin. Spino.
§ 26. Defin. subst. wedł. Schopenh.
§ 27. Defin. subst. Lockego, Hum'a, Kant'a Mill'a
§ 28. O księ. Roisel'a.
§ 29. O indywidualno: i ozter. teor. różn.
§ 30. Kryty. ozter. teoryi
§ 31 Nowy pogl. na rzecz. indywidualn.
§ 32. O osobie
§ 33. Niektó. błęd. defin. osoby
§ 34 Kryty. powyż. defin.
§ 35. O przymiocie – de accidente
§ 36 O ilości.

Czwarta część Metafi

O praw. i rzecz. bytu

Wstęp ogólny.

Zanim przejdz. do metaf. powinn. określ. istotę, zadan. podział filoz: gdyż met. jest częś. filoz: a zrozum. części. ułatw. zrozum. cześ: Jest to tem potrzeb. ile że dziś. istnie. o filoz. pojęc. najdziwacz: defin. najniezgod. przesą: naj~~gr~~ubsze z któr. największ. rozpowszech. ten jest, że filoz. nie jest nau. ~~wiedzą~~ bo nie ma ani defin. na któ. by się wszy. zgodz. ani przedm. jasno określ. ani meto. ści. nauk. ani żadn. rezult. stał. powszec. uj. nie może. Tak mówią nieprzyja. filoz. zwłas: pozytyw: i ci któr. przy nauk. sperycyal: uważ. ją za rzecz. niepotrze. Te przesą. i zarzu: mają podsta. w anarch. w któr. przedst. filoz. nowoż:

1. Co do defin: każd. filoz. nowożyt: inacz. ją ~~defin.~~ określ.

<u>Hobbes</u>: philoso. ē scientia corporis

<u>Wolff</u> philos: ē scient. possibilium quatenus esse possunt

<u>Kant</u>: Kritik der reinen Vernunft

<u>Fichte</u>: Wissenschaftslehre

<u>Hegel</u>: das absolute Wissen od. der sich als Geist wissende Geist.

Pomijam wielu inn.

Z Polaków: <u>Jan Śniadecki</u>: Filozofia jest to ~~umiejętność~~ naukę: ~~mająca~~ prawego myśle. i życia.

<u>Józ. Kremer</u>: Filozofia jest umiejętno. mająca prawdę bezwzględną za treść swoję.

<u>Trentowski</u>: Filozo. to duch Boży i arcy-
człowieczeński, ogniskujący się w najdzielniej.
i genial. głowie, świecący z niej jasno i
wiodący nas w ery nowe. –

Jakże się dziw. że przy tak. ciemnej w
samejże defi. wiele idzi: umysł. do niej
zapał.

2. <u>Co do treści i rozkładu</u>: filoz. istn. u filoz.
nowoży. tak rozmait. nie mniej:

Za staroż. Grecyi: obejmo: praw. wszyst. nau.
przyrodni: z wyjąt: medy: której wszy:
umyś. ze sztu. Mate: uchodz. za przedmiot
koniecz.

W średn. wie: podz. zwykł. był na logikę,
fizyk. ety: i metaf.

Ten podz: utrzym: się aż do Wolf:: a
jego. fizy: przemal: została: wyłącz: oga:
~~[illegible]~~ pytan. do każd: filoz. tak samo
i matem.

Kant jeno. mus: wyłą: matem. ~~[illegible]~~ fizy. i wiele inn. nau:

Jednak Kant zamien. filoz: na kryt.
władz i pojęć umysło: przewró: do góry
nogi: jej podz: dawny:

Kritik ~~czyst. rozu.~~ der rein. Vernunft = logika
i dyalek.
Kritik der prakt. Vernunft = etykę
Kritik der Urtheilskraft = estetykę
teleologię
cz. o celowości
w przyro:

Nareszcie jego
Metaphys. Anfangsgründe der Natur-
wissenschaft = Cosmologii gulis

którą metafizy: podzie:
na Ontologię cz. metaf. ogól:
na kosmol. ogól:
psychol. racyon.
teol. natur.

Fichte zamien. filoz: w rodz. metaf. oderw. któ. nazw. Wissenschaftslehre - a późn. wedł. zas. tam wyłoż. opracow. etykę i praw. przyrod. Jun. dział. filoz. się nie tkną: -

Szelling w pierw. epo: swe: wraw. umyśl. bo ił kilka przechodź: filoz: przeraż: traktow. jako filoz. przyro. W lat. później. popadł. w mistyc: ~~mistyc.~~ głów. opracow: filoz. mitol. i objawie: prawdzio. system: nie zna: filoz. dawniej:

Hegel podz. filoz: na trzy częś: głów: Logi. filoz. przyrody, filoz. ducha pod któr: mieści się mnóst: trakta: specyal:

Fenomenologia ducha = wstęp ogół:
Nauka Logiki
Filoz. natu.
Filoz. ducha
Filoz. prawa
Filoz. histo:
Estety.
Filoz. relig.
Histor. Filoz.

Pod wpływ: tych syst. przeróżn. i zbytecz. specyaliz: nauk - filoz: wykład. po uniw. straci: swoj znacz. organicz: i zamien. się w szer. nauk. specyal: luźno ze sob. powiąz: a/ o żadn. z nich ~~któr~~: ~~więc~~. po nie ~~?~~ zna. zgo: system. czy ona jest częś: niezbęd. filoz: czy dodatko. czy też przypadko:
Psycholo: n.p. zamie. się coraz bard. w nau: przyrodz: za co jej korzyst. jej

uwag: a mogłaby windy: rob. kat. osob. jak ją na oddaw. figol.

To samo da się powiedz. o logice, która już w starożyt. była uważ. za nau: pomocni: Mogłaby tak samo być wykład. osob: jak n.p. matem. lub gram: powrech.

Jasno także, że estety. filoz. relig. etyka filoz. ob mitol: mogą istn. jako dyscyplin. osob: tak. prow. jak n.p. gram. porów.

Coż więc pozost: z filoz. jako jądro końcowy? Chyba metafizy. Ale, jak późn. przekona. się, także o metaf: różn. miele defin. jak o filoz. i różn. mając określ. treści

Coż dziw. że wobec tak: zmian: w sam: układa: filoz: ludz. niechę: stud. wyżs: i pracą samodz. ducha, powia. że nie jest nau: bo sama nie umie powiedz. czem właśc. się zajmu: i jaki jej przed:

3/ Gorzej jeszcze ma się rzecz z rezulta: filoz: Każda nau: sądz. według wyni: do któr. docho: według zdoły: które umie się posłużyć. Otóż co prawda filoz. nie może wykaz: żadn. z jej. wieczy. nawy filozofów, to większość z nich rzeczy: same niedorzecz. lub wręcz szczytnie:

Aryst. w I ks. Metaf. przechodz. pokolei poprzedn. swoi: powiedz. że Anaxagoras pierw. okaz. się trzeźwym, sobriis apparuit a wszystkich przed Anaxagor. ~~m~~prawili niedorne: vana dicentes

Lucyan w dyal: Sprzedaż żywotów

śmie się z wszystk. syst. greck.
Szopenhauer mówi o Heglu: er hat
Unsinn geschmiert, wie kein Sterblicher
vor ihm –
a wszyst. syst. filoz. swego czasu (z wyjątk.
własn. oczyw.) nazywa „Windbeuteleien von
persönlichen Zwecken geleiteter Sophisten
a na inn. miej.: wunderlich verbrämte
jüd. Mytho.
Są to najłagodn. z jego grubian.: inne
nawet powtó. się nie dają.
Herbartowi wyda. się filoz. Szellinga
"głupstwem metafizy:"
a Liebmann mówi o epigonach Kanta
t. j. Fichten, Szellingu, Heglu i
Szopenhauerze raz: że różn. się tem
od budownicz. wieży babilon. iż do konfuzyi
języ. doda. jeszcze zamęt myśli –
Jakże dziw. się tedy obojętn. dla filoz.
w ~~kraj~~ kołach niektór. a nawet cały społeczn.
jakż. nie uniewin. ich zarzut. jakże nie
potakiw. ich wołan: że filoz. nie umie:
się zgodz. dot. ani na cel i drogę, ani
w gorzcz. na jed. i ten sam przedm. swej
nau:
Nawet sami filoz. wyraż. to otwarcie:
Jouffroy, dziel. myśl. fran: tak się
wyra: Filoz. jest nau. której poję. dot.
nie jest oznaczo. bo gdyby niem było, nie
mielibyśmy tyle filozofii, ile filozofów;
mielib. tyl. jedn. tak jak nie mamy
kil. fizyk lub kil. astron. lecz jedn. fizy.

i astron. jedn. bo naut. tych pojęć jest ścisł. oznaczo:

a Szopenhauer, filoz. niem. wyjąt. wiel. powa. radzi, aby wykł. filoz. po uniwers. ograni. do logi. psycho. i histor. ~~filoz~~ systemu:
bo filoz. właściw. nie jest dot. nau. ustalo.
„eine Wissensch. die noch gar nicht existirt, die ihr Ziel noch nicht erreicht hat, nicht einmal ihren Weg sicher kennt, ja deren Möglichkt noch bestritten wird, eine solche Wissenschaft durch Professoren lehren zu lassen, ist eigentl. absurd.

Coś por. gorze. najzapamięt. przeciw. kied. po 25 wiekow. przeszło: pełn. prac olbrzym. i chwa: niezwykł. zarzuc: uczniu. filoz. że poję. jej nie jest ustalo: że nau. przew do istn. bardz. wątpl: że stąd. same nie wie, czem się zajmu. właściw.

Po rozważaniu tych trudn: Tatu. da się otrzymać: że one są więc: pozor. niż rzeczyw. Cytował. sam. filoz. który. układ. syst. swoj. albo bez znajom. chrześ. albo w antagoniz. wyraźn. do nie: Ale obok filoz: antychrześ. która ~~rozwoj~~ w rozwoj. konsekw. doszła do zaprzecz. wszystk. prawd. czynów. istnie: filoz: drug: oparta na trady: następcz. isz. starożyt. a ~~koncepcja~~ stająca z prawd wszystk. objawion. Ta filoz. mia. zaw: A) defin. jasną i zgodn. ~~filoz~~ o nau: którą uprawia: B) mia. zaw: pojęc. dokład. o granic: mater. i formal. które jej są nakreślo. miała wreś C) zaw. przekon.

że zastąpi. się dobr: relig. i szmtlż: i że może w pien: rezulta. zdumiew: które. uwieńcz: zosta. już tind. a wskaz. jeno. może spodziew. się w przyszło.

A) Co do defin. było przekona. stawrzyt. że filoz: zajmu. się spraw. boski. i ludzk. oraz przyczynami = A.

Cic. Offi. II. 2: Sapientia autē ē, ut a veteribꝰ philosophis definitū ē ~~scientia~~ rer divinar ē humanar causarꝗ ꝗ quibꝰ hoe res continentur, scientia

defin: wyraz. mów. rzym: nie może zdan. o niej, lecz zdanie powsech. przyjęt: .

Defin. tę wyraz. w wielu słow. zadan. filoz: które krócej Plat. i Arystot. narzyw. zajmow. się bytem o ile jest bytem.

Tak jej definiów. Ojcow. kości: n. p. Aug. ~~de Civ. Dei. VIII 5~~ contr. Acad. I. 6: sapientiā esse rer humanar divinarꝗ scientiā

Clem. Alex. Strom. I. 5 podaje nam. dosłown. defin. Cycero:

W ogóle Ojcow. Kości: przyjmu. wszyst. co w filoz: starożyt: było dobr. i prawdz. i tak. to w jedn. filoz. chrześcian. jako ją nazywa: zachow. defin. tę sam.

Dopie: w wiek. średn. kiedy coraz bardz. theol. wznosi: się w syst: oddziela. i nauko: powsta: potrze: odróżn: granic filoz. od teol: stąd dawnej defin: okreśł: bliż: przez dodat. że filoz. posługu. się tylk. światł. przyrodz. i dośwadcz. nauko. podr. gdy teol: opiera się na wierze i prawd. objawion:

S. Bonav: breviloq. prolog: Philosophia quid. agit de rebꝫ, ut sunt in natura ~~seu~~ in anima, sec. notitiā naturaliter insitā v. etiā acquisitā, sed theologia tanquā scientia super fidē fundata, ē pr. Sp. S. revelata agit ē de eis quae spectant ad gratiā

ē gloriā ē etiā ad sapientiā æternā.

W któr. słow. wykład: św. Dokt: i różnic. metod: która postępuje się obie nau: t. j. filoz. i teol. a tak: różni. w przedmiot: gdyż teol. bada przedw. prawd. przyrodz. filoz: takie zaś, które zosta. przez Bo. objawio. gdyż rozum ludz. nie byłby do(?) ich dojrzeć sam o własn. sile.

Tak samo św. Tom. Contra Gent. I. c. 3:

Ē autē in his, quæ de Deo confitemur, duplex veritatis mq. Quædā namq. vera sunt de Deo, quæ omēm facultatē hum. rationis excedunt, ut Deū esse trinū ē unū. Quædā vero sunt, ad quæ etiā ratio naturalis pertingere pō, sunt ē Deū esse, Deū esse unū ē alia hujqui quæ etiā philosophi demonstrative de Deo probaverunt, ducti naturalis lumine rationis. –

Stąd w szko: nowożytn. chrześ. ustali. się defini. taka: scientia rez pr. rationes ultimas lumine naturali comparata

Defin. ta składa się z trzech częś:

*1° scientia rerū. Nauka lub wiedza nie jest zbiór. jakichkol. wiadom; lecz syst. prawd, ściśle międ. sob. powiąz. a opieraj. się na kil. pierw: zasad: W filoz: będą te zasa: prawa: ogóln. bytu i myśle. które są nam jakoby wrodzo. gdyż każdy może łatwo je przez. zastanow. się nad opera: swego ducha i ciała. Obiekt. tej wiedzy filoz. będą resz do many wszyst. cokol. jest. że jedn. wcale nawet zajmu. się jestestw. boskiem

2° pr. rationes ultimas. Każda poznaw.

dzieje się przez przyczy: per rationes v. causas. Dopóki nie zna: przycz. jakiejś rzeczy, nie może twierd. że ją zna: właściw. i kompl. Wyraża przeto dod: per rationes (v. causas) że filoz. jest naukow. scientia – a wyraz altissimas lub ultimas, wyróżnia się od inn. nauk. Te bowiem (n.p. chemie, fizyka, fizyologia i t. d.) przyjmu: jako istnieją: materyę i pewne przebywa. w niej siły, ale skąd wzięł. się pier. i dn: na to nie mają odpowie: Filoz. zaś stara się wytłum: originē rerū przez wszechmoc twórczą Przyczy. Najwyż: skąd per altissimas v. ultimas rationes v. causas.

Ale trzy są rodz. przyczyn lub racyi:

α) causa fiendi αἰτία τοῦ γίγνεσθαι

β) causa essendi αἰτία τοῦ εἶναι

γ) causa cognoscendi αἰτία τοῦ γιγνώσκειν

Pierwsza ~~pyta~~ odpowi: na pyt: skąd rzecz jest?

Druga " " " dla czego lub przez co rzecz jest?

Trzecia " " " czem rzecz jest?

Na każ. z tych pytań stara się filoz. o ile to w jej mocy, odpowie. w spos: aby jui nie było miej: dla nowe. pyt.

3° lumine naturali comparata. Jak się wyż. rzek: słow. te odróż: filoz. od teol. która poru. wszyst. ex revelatione. Pierw. od stworz. wzno. się do Bo: druga zaczy. od prawd. któr. Bóg o sob. lub o rzeczy: objaw: i stara się ze pomo. tych prawd, przechowy. i tłumaczy. w każdy sposób nieomyl. leżącą rozważa. i Isto. Bo: i przezna. człow. i począt. i cel stworz. wszelak.

Tyle co do defin. któ: i jasna jest i zaw. była uważane za takową.

B. Co do granic materyal. i formal.

Także móc: filoz: czy stworzy. czy chnieć. wyobraź. dokład.

Granice materyi. nau. stano: przedmiot, któr. się zajmu; grani. formal. stano. meto: wedł. któr. nim się zajmu. i racyę, pod jaką go uważa. Można tak. gran. mater. nazw. przedmiot. materyi. a grani. forma. przedmio. formal.

a) Przedm. mater. filoz. było zaw. wszyst. co jest. Mogłoby się zdaw. że to przedmiot nieokre. dla zbyt. obszerno. swoj: ale jest określ. wyraź. per altissimas lub v. ultimas rationes v. causas.

Z tego wid. że nie będ. się zajmo: rodzaj. stworz. w spos: szczegół: jak to czy. geolo. botan. zoolo. i t. d. lecz tem, co wszyst. jestest. jest wspólne. Będz. zat. rozbier. pojęc: ogół: byt, życie, ruch, rodzaj, dobro, złe i t. d.

Możnaby zarzu: że filoz: aż do niebyt dawn. czas. wciąga. w obręb swoi. wszystk. także nauki speczyal: a zat. nie mieć: przedmio. materyi: jasno okreslo:

Odpowi: Tatedż. Filoz: nie była od razu gotow: a powsta. w czas. kiedy nau. speczyal. nie było. Nie mog. więc od razu mieć predm. jasno okreslo: a musia. zajmow. się mnost. kwest. które do niej nie należe:

Gdy Filoz. powsta. w Grec: nie było nauk. speczyal. oprócz matem. Że zaś filozofow. był. mocn. na podsta. rozumo. dociągn. za pomo: nauk speczyal. musia. filoz: oprócz swe. zada. universal. spełn. także zada. które dostały się

późn. nauk. specyal. I tak stało się, że zaraz filoz. grec.
zajmow. się przeważn. fizyką, pod którą to nazw.
mieści. się wszystk. nauki przyrodn. (z wyjąt.
medyc.) Szkoła eleacka dała: późn. dyalekt.
(t.j. logi. wszy.) a Sokr. nazwa. ety.: Od czas.
Plat.: zaraz wyraźn. rysu. się trojs. podz.
filoz. na ~~fizy. n.~~ nau. o świe.; ~~teol. n.~~
~~na~~ o Bogu i ducha. U Aryst. podz. ten jest
gotów i przetw. we szczeg.: Logi. była
wstęp. i przygotow. a fizy. metaf. ety. były
korpus. wiedz. filoz.: Dwie ostatn. się nie
zaw. przedm. mater.: jasno określ.: jedna
fizy. obejmo. za wiele, co późniejsz. stąd, że
Aryst. przew. wszystk. nauki przyrodn. uprawi.
Po Aryst.: nie mal. się w Grec. drugi wszyst.
rown. umys.: a przytem: materya. naukow.
kaza. pracę tecko. podział: W trzech ostatn.
wiek. przed Chry. powsta. szereg nauk. specyal.:
astron. fizyka wszegół. mechani. zoolog.
anatom. botani. i t. d. które wszyst. zamkn. się
filoz. swoje porząd.

Dziś w wiek. średn. filoz. zajmow. się
znowu wszystk. nauk. przyrod. początkowo to stąd
że specyalist. do tego powołan. nie było, umieli
~~ocen~~ się więc podj. wykład. nie było pism
filoz. Aryst. logi. i przyrodn. Ale jak. w skrzyż.
od impulsu. ~~Tymcza~~ dzieł ~~Aryst.~~ powsta. wszyst.
nauk specyal. wyzwol. od filoz. Tak ue sztyt.
wiek. średn. zaczy. na podst. dzieł Aryst.:
odrodz. nauki przyrodn. ~~fizy~~ specyal. a gdy
otrzymać: dziesiątk. ustaw. w w. ~~XV~~ i XVI i XVII

~~wydziela~~ wyrastają: się z nich coraz więc.: gałęzi. Ten
rozwój jedn.: ~~nie~~ nauk przyrodn.: ~~się~~ i oddzielan.: się ich od filoz.
nie narusz. w niej: główn. przedmio. materyi.
których filoz. się zajmu.: Jak za czas. Plat.
i Aryst.: tak i dzisiaj Logikę, Metafi.
Ety.: praw. w dzied. rzecz. zawar. się grani.:
jeżeli. zaś fizy.: Aryst.: i średnio. obejmu.
lub w zarod.: lub drugi. rozwin.: ~~[illegible]~~ psychol.
~~fizyol.~~ fizy.: w zacz. nowoż. astron.
mechan. zool. botan. mineral. fizyol.
meteorol. i mnóst. inn. nauk — to jedn.
wszystk. kwest. ogólne. z dziedz. tych nauk
zosta.: jako kosmol.: przy filoz.:

Krótki ten pogląd. histor. poka.: jak
przedmio. główn. filoz. pozost. zaw. ten sam.

b) Nie inacz. ma się rzecz z grani. form.
czy metod.: ~~[illegible]~~ za pomo. któr. i rzeczy, wedle
któr. filoz.: pracu. I tu d. panu. czysto.
i jasn. jak przyst. na królo. nauk dowcz.
Należy jedn. odróż. postęp. w czas.:
pozorne. i dzisie. Filoz. grec. nie ma.
ożywien.

C. Co do zdoby. nauków. i zasług
położen. w dzięj. cywiliza.

~~Przez~~ filoz. prawdzi. nigdy nie powstanie.
Sama logi. i dyalekt. tak wielk. są dzieł.
że gdyb. nau. filoz. nic więc. nie robi. jedno doskon.
~~był~~ dziś znaczn. ~~gruntach~~, które jak wszystk. dzieła ludz. nigd.
zupełn. skończo. nie będ. jeżeli mogła porówny-
wać szereg. rezult. nauk. należą. do najznako.
i najpotrzeb: odgadn. prawa myśle. ludzk:
wytłómacz. jak: drogi prowad. niezbyt. do praw.
a jak: manow: ku błędom, jest bez zaprzecz.
wielk. dzieł. Główn. prawa myśle. co najmn.
tyle mają warto: ile prawa przyro:
Jeżeli: zdoby. nauk: jest odkry: prawa objektyw.
lub zachow. energii w przyro: czyż nie będ.
zdoby. takie odkry: praw sylogizm. indukt.
i t. d.

Ale logi. nie wyczerpu. cał. filoz., ona jest
raczej wstępnym przygotow. Filoz. zbada. prawa
dzieła: moral: i stwory. etykę a że ta
bez znajom. człow: jego począt. i przeznacz.
jego natu. i życ: jest niemożl: filoz: zgłębi:
wszystk: kwest. odnoś: i dowiod. że człow. złożo.
z duszy i ciała: że dusza jego nieśmiert. że
obdarzo: woln. wolą a zat. odpowiedz. za czyny
i zamiar. i zamysł: że człow. zawdzię. począt.
swój Stwór. i do Nie: kied. powró: że tem
Stwór. przeznacz. i cel zarazem życia wielk. jest
Isto: Niezależ: Najrozum. i Najlep: które wydoby.
świat i wszystk. jestest. z nicości, aby dać dowód
nie tyl. wszechmo: lecz i dobroć swoj. Te praw:
po części: w form. niedosk: przechowyw: u wszystk.

lud. zosta: przez filoz: wskazano i do godno. wzniesz.
nauko: poparł. argument. istoty i mechanizm:
a jakiekol. była wzmacit. szkół i system: w stanz.
i w oraz. chrześc. głów. rezult. badań filoz:
były wznow. przez wszystk. filoz: głęb. od
Sokrat. do Leibnitza. Tak zat. logi: tak
i ogni. esencyal. filoz: <u>etyka</u>, <u>psychol.</u>
<u>metafizy</u>: <u>ogól</u>: <u>teol</u>. <u>natural</u>. i t. d. mogą
z dumą wymien. zdobycze: wyniki swoich
badań.

A gdy od rezult. czysto filozofi. przechodzi.
do zasług ogólnoludzk. ukaże nam się filoz:
źródł. wszelk. ~~filoz~~ cywil: prawdzi: animi
cultura, jak nazw. ją Cyc: Ona niebył.
data porządk. wszystk: nauk: przyrodn: i ścisz:
nad ich wzrost: jak dowodz: histor. nauk w
starożytn. i wiek. średn. – lecz potęgi. techniczn.
swoj. powoła. do życ: Te nam: bez któr.
nie byłoby cywil: Retor. i Poety: ~~zost.~~
stworzo przez filoz: a zwłaszcza w do pierw.
były zaw. przekon: znaw. kompeten: od
Cycer. do Augusty. św. – od Bazyl. W.
i Jana Chryzost. do Bossueta i Massillona
że bez filoz: nie można rozt. mów:
Poetae nascuntur, oratores fiunt.
Wymo. grec. i rzym: jest nieodłączn. dzieł.
filoz. a gdziekol. w oraz: nowszy: księg.
wymo: zaw. zawdzięcz: wielkość swoją
gruntown. studyi. filozof.

~~[illegible]~~ Jej za zasługi ~~jego~~ wszystk. wzdłuż i przystęp.
ale w wszystk. innych ~~sferach~~ sferach życia umysłow. filoz. wywie:
swój wpływ dobroczyn. Jakiekol. zadan. nie do

rozwiązan. myśle: teoret: zawr. ją wrusz: lep. z pomo. filo. niż bez niej. Gdziekol. potrzeb. jest jasny rozkład, ćzęści. defin. rozumow. logicz. i konsek. a dl któr. nau. za one zbyteczn: wszędz. tam filoz: dostar. świat. i siły ducho. ludzk: Stąd Cyc: mógł filoz. nazw. bez przesa: omnium benefactorz dictorzq mater —

D. Potrzeba filoz. dla teol.

Jeżeli: każda nau: potrzeb. filoz: jeśli to do defin: któr. uży: i meto. którą się posłu: a bardz. jeszcz. do rozkła: cało. nauczni. a wyprowadz. stwarz. uczość. z przyjęt. założ. ~~to w~~ stąd

Ojciec Św. w encykl. Aeterni Patris o niej napis: philosophia, a qua nimirum magna ex parte pendet ceterarum scientiarum recta ratio — to w dwunasób potrzeb. one dla ~~filo~~ theol. —

Teol: przejs: cała praw. terminol. swoj. od filoz. greck. nadto będ. nau i musi definio: poję. które się posług. musi ~~teręz~~ swoich dowod. uwagi mater: rozkład: musi nareszc. bron. od zarzut.

Leon XIII w encykl. wspomn: In hac nobilissima disciplinarum magnopere necesse ē, ut multae ac diversae caelestium doctrinarum partes in unum veluti corpus colligantur, ut suis quaeque locis convenienter dispositae ē ex propriis principiis derivatae invictis argumentis confirmentur — —

Ale theol. pragn: takż. wnik. w zeus dogm. objaw. ale to dar. jest myśli ludz. pragnie je objaśni. i wykład:

Tu mow. potrzeb. pomo. filoz:

Leon XIII: Nec silentio praetereunda aut minimi facienda e accuratior illa atque uberior rerum quae creduntur cognitio e ipsorum fidei mysteriorum quoad fieri potest, aliquanto lucidior intelligentia

Narzęd. pracu swoi. musi teol. broz: od zarzut: a do obro: dyalekt. i dostarcz. argum. nowe. nikt nie potr. lep. usłuż. od filoz:

Leon XIII: Postremo hoc quoque ad disciplinas philosophicas pertinet, veritates divinitus traditas religiose tueri et iis qui oppugnare audeant, resistere. Quam ad rem magnae e philosophicae laus quae fidei propugnaculum ac veluti firmum religionis munimentum habeatur.—

Oprócz tych usług ogóln. filoz. oddaje teol. jeszcz. uszczeg: i bard. ważne.

a) przygotow: praeambula fidei, wykład wszystk. owe praw. na któr. opie. się objaw: gdyż jest w dusz. przygotow: z góry: istnie. Boga, nieograni. mądr. i dobr. Bo. nieśmier. duszy i t.d.

b) wiele prawd wspóln. trakt. teol. i fil. choć z róż. punk. widze: które obie nau. uzupeł. się na wzaj: a jak filoz: bywały wielce niezrozum: gdyby w zasadn. nie przyz. nie mia: ogląd. się na teol. objawio: jako na mistrzyn. swoj: tak na odwr. teol. potrzeb. by, rob. różn. niezrozum. choć. ignor: ta, świadtw. przygot. które filoz. ustala na mocy. twierd:

W wszystk. zasad. kwest: które należ. wspólnie do obu nauk, będ. teol: ~~pewne części prawdy~~ odsyłać i części ucznió. swoi. do filoz: po dowo: lub objaśn. dla swego przedmio: przez niego badan. być lub jej jest przynależ.
Trakt. np. de Deo uno et trino przyjmu. jako gotowe: wszystk. dowo. za istn: Bo. z teol. natural; tak. samo dystynk. metaf: o substan. akcydensach, osob: naturze i t. d.

Trakt: de creatione, peccato originali, incarnatione przyjmu. wszyst. twierd. i defin. z psychol. i metaf.

Trakt. de gratia wyma: znajo: teor. filoz. o wolności woli

Trakt. de peccato originali dotkn wymienionych wszystko: ontologię. psychol. etykę.

Przykł: In Deo nō ē compositio ex essentia e existentia, ex natura e hypostasi, ex genere e differentia, ex essentia e modis.

Z tak. tezy ani jed. słow. bez filoz: zrozumie. być nie może.

W teol. prakt: nie mniej potrze. filoz: Przyjm: one dokład. nauk. ety: i metaf. i dyalektyki. —

Do histor. kościel —
do Kazań — pomoc niedrugorzęd. dzieje gruntow. wykształ. filoz.

§ 1. O różnych nazwach Metafizyki.

Liczn. wyraz: Aryst: to filoz. pierw: ἡ πρώτη φιλοσοφία wedł. Andronikos z Rodu za XIV ks: i umieść. po fizy: skąd naz: τὰ μετὰ τὰ φυσικά, lub ἡ μετὰ τὰ φυσικὰ πραγματεία.

Nazwa ta się utar. że w niek. śred. zrob. się z niej rzeczown. ~~rod~~ w liczb. pojedy. (przegw. od w. XIII) przy któr. nikt już nie myśl. o znacz. pierw. lokaln.

W XVII wie: zjawia się obok metaf. wyr: nowy: ontologia - utworzony przez Malebranch'e i Clauberga - wedł. defin. Aryst:

ἔστιν ἐπιστήμη τις ἡ θεωρεῖ τὸ ὂν ᾗ ὄν (Met. Lib. IV. c. 1.) Ē scientia quaedam quae considerat ens qua ens.

Wyr. ontologia od czas. Wolffa tak się ustal: że dziś jeszcz. używ. powszech: nawet u scholast: now: i chrześć. Którzy ~~przez~~ ontol: ~~[illegible]~~ lub metaf. generalna nazyw: pierw: i najważn. częś metaf:

Zjaw. się także inne nazwy, które mniej lub więcej to samo wyraż: lub wyraż. mają

Ideologie przezw: od Encyklopedyst. francuz. używ: dosyć często u filoz. franc: lub włosk: n.p. Destutt de Tracy, Rosmini, Gallupi

Protologia, pierw. raz użyt. ~~przez~~ Hermenegilda Pinus (Protologia, Mediolani 1803) potem Gioberti

Wissenschaftslehre, wyraz utworzony przez starsz. Fichte'go.

Filozofię fundamentalną nazw. Metaf
X. Jakób Balmes, stynn. pis. hiszp.

Hegel podziel. syst. swój na logikę, filoz. natu. i filoz. ducha - wszystk. częś. kwest. traktow. w metaf. przeniósł do logiki -

Noologią nazw. ją Pérès

Noologie ou philosophie de l'intelligence humaine. Paris 62. 2 voll.

w któr. dziele trakt. po wszyst. częś. przedmio. metafizy.

Z przegla. tych różn. ~~defin~~ nazw, a wypu-ści: takie, któ. się nie przyjęł: pokaz. się, że wyr. metafizyka i najdłuż. panow. w dzisiej. oświe. i dziś: tak powszech. jest używ: że żad. inn. z nim rywali. nie może z wszystk: poło. wymyśl: jed. ontologia dosyć jest uder: ale oznacz: tył. częś. metaf: skąd ją nazyw. tak. metaf. ogól. Zawdzię: zaś wyr: metaf: powszech. znacz. swo: temu[1o], że stoi przypadk. utwor: wyraż. jedn. dobrze, to co pod niem się kryje

2o że wyr: fizykę jest niezm. rozpow: ~~wszystk. ucań.~~: ów

3o że przymiotn. z nię: utwor. jest niestych. popula:

Bior. na uwz: niezm. rozpowsz. i używ. przymiotn. w wszystk. języ. europ: należy uważ: że chyb. każda prób. zasłąp. go nazwą innoz.

§. 2. Historya metafizyki

Dzieje metaf. sa tak. sta: jak dziej. filoz. badaczy
~~wszyst.~~ p. traktow: nie moż. bez pierw. Jak porn.
przekona. się, jest metaf. podst: wszystk. bad.
filoz: a zat. odk: ludz. filozofow. musie: tak.
trudn. się głown. problem. metafiz. Koniecz. to
stwier: Arysto: że w I Ks. swoj. Metaf. (rozd. 3–7)
przeko: kryty: syste: wszyst. filoz: dawniej.
nie pomina: naw: poet: teologów, bo w kaźd.
z nich znajd. się jed. lub kilka probl. metaf:
n. p. o bycie i niebycie, ruchu i spoczyn. powstaw.
i ginię. o przyczy: tego co jest i t. d.
~~Jednak. osob~~ Zostanne u Pitag. i Eleat.
znajd. się mnost. tak. probl:
Osobn. jedn. wypr: metaf. pis. pierw. Plat:
Niekto. z jego dzieło. sa wyłączn. poświę: kwest.
metaf: n. p. Teetet, Sofis. Parmenid. Fileb.
Timeusz.
Pierw. raz Aryst. wszyst. kwest. tu odnoś:
wyłoż. system: pod jedn: tyt: wspóln: filoz:
pierw. Nazw. tak. też nazu filoz: teolog:
poniew: Bóg jest dla niego przyczy. wszystk.
ruchu i byt. a zat. przedm. miej. w tych bad.
zajmu:
Po Aryst. metaf. jako nau. osob: była
dosyć zaniedbyw: nau. w szkoła jego ucznio.
a bard. jeszc. u Stoi. i Epikur. Tyl. Neoplatonicy.
chętn. nią zajmow. się, ale pomieszaw. ją
z mistycyzm: pozbawi. ją podsta. nauk.
Ojcow. Kościo. nie mogli nie zajmow. się
kwest. metaf: ale system. wykła. żad. z nich
nie zapis: głęb. i wszechstron. ich uwa: są rozrzuca.
w dziełe teolog. lub apologety. Księ: św. August.

O Trójcy św. – jego Wyznc. i rozmo. samotn.
(solitoquia) obfitu. w tego rodza: dyskus:
Od jego czas: począ: oświa. na zacho. oraz
będz. upad: Ostatnim filoz. stworz. a zaraz.
„ostat. Rzymi:" jak go zazyw. powszech. jest Boecyusz
patrycyusz + 525. który w swej Consolatio phi-
losophiae i Koment: do pism logicz. Arystot. nie-
mniej. myśl metafiz: związk. pom. pierw. filoz.
średniow..

W pośród wschodn. świa. stworzyt. filoz:
dłuż. Neoplatoniz. i perypatet. do ukaza
Justynia: który 529 zamk. szko: atens.
Plotyn (+269 po chr.) najzna. z Neoplatoni: w swoich
Enneadach (z których każd. zawiera 9 traktat. obejmu:
a wszystk: jest 6 = 54 rozp:) przew. wyłącz.
trakt: najwyż. kwest. metafiz. tłum. zapomn.
mistycyz: Z ucz. jego Porfiry (+304 po chr.)
mistyk. uporządko. i wyd: pism swego mistrz. oraz
Koment: do róż. pism Platona i Arystot:
zasłuż. się o rozw: bad. metaf: lecz jak mało
kto z pierw. stworzyt. wpływ. na stud. filoz. średn.
wiek. przez swoj: Isagoge (Wstęp do Eisagogy)
do Kategoryi Arystot. która była wykład. i objaśn.
przez wszystk. filoz: scholast: Główn. probl. w
niej poruszo: (de quinque universalibus) jest
metafizy. natu. i dał początk: obom szkoł. schol.
nominalistom i realistom.

Z późniejsz. atensk. neoplatoni: zasłuży. w szcze.
Proclus (+485) który w Koment. do Plat:
i w pism. samodz: wyraz. metafiz: mniej więc.
według. metod. mistycz. Plotyna.

Wśród wygna: przez Justynia: Neoplatoniz.
ma Simplicyusz i dla metaf. więk. znacz. Jego
Komenta: do Aryst.

Obok filoz: pogańsk. wznos. się takie chrześ.
filoz: na Wschod: gdyż elementy ojców Kościo. więc:
rozwoj. się filoz. od sekt.

W Alexandryi Klemens około 200 po Chr:
powin: w dziel. swoi. mówił. sprawę filoz: a w stopn.
wyż. Orygenes (185–250) w swoi. dzie: περὶ ἀρχῶν
de principiis, w tłumacz: łacińsk. Rufina =

Św. Greg. z Nyssy 331–394 zalicz. do
metafi. dany dod. wiele cenn. poglad. a wszystk.
jego pisma obfit. w mnóst. teolog. wywod.

Z poin. autor. Kościel: ważn. dla hist. metaf.
wielk. znacz:

Jan Filoponus (500–570) – napis. Koment.
do Aryst:

Dionizy Areopagita przedstaw. w VI wie.
żyją: uważ: zysk: mistycy: który wyraź
wytycz. ogrom. na myśli. średnio. wieku.
Sam wsta. w blask. pokrewień. do filoz.
platoń. Dzieła jego, używ. w wsch. śred.
i komento: są:

περὶ θείων ὀνομάτων
περὶ μυστικῆς θεολογίας
περὶ τῆς ἱεραρχίας οὐρανίου
περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας
ἐπιστολαί

Ostatni teol. wschodni. grecki
Jan z Damaszku około 700 który
wytwor. prawdy chrześ: za pomo: używan:
term. z logi: i metaf. Aryst:
Dzieło jego πηγὴ γνώσεως (de fide orthodoxa) było w śred.
wiek.: wzor: do układ: sum teolog:
Na wschod. wznos. sprawa. logi. i metaf. Aryst.
aż do upad. Konstantynop.

Metafiz. średniow. - przechodz. przez trzy epo:
z których pierwsz: jest jej dzieciń: druga rozkw. dojrzał.
trzecia stare.

Pierw: od Karoling. do koń. XII. stu.

Jan Szkot Erygena (870 +877) umie: po grec:
przetłum. pisma Dionys. Areop: a na jego teory.
mistycz: wybudow: swoj. własną: panteisto-mistyk.
w dziele „de divisione naturae - gdzie dużo
traktu. kwest. metafiz.

Szkoły nominalist. i realist: wyrosłe w wiek.
X. i XI a zwłaszcza ich kierun. ~~uos~~ uosobiły się
w Roscellinie (około 1090 który nego:
wszechrzecz: Boga jedn: a przyjmu. trzy jestest.
boże, których wspóln. pojęć: istn. tylk. w myśli
nas. i jest tyl. nomen (stąd nominaliści)
a w Wilhelmie z Champeaux (1070-1121)
który nego: indywid: wyj. ludz: ale wszys.
jedn: ludzkość, humanitas - która
sama tyl: i niepodz: jest in re stąd
realiści -

Po nad sporem: tych szkół stoi
Św. Anzelm 1033 - 1109, twórc. teol.
scholastyki: który ~~w proslogium~~, w dialogus
de grammatico, w dial. de veritate a zwłaszcz.
w proslogium i (w monologium porus: wszystk. zagad. metaf.

Piotr Abelard ~~umie~~ 1079 - 1142 umie:
kierun. nominalisty. swego mistrz. Roscellina
i nadając mu ~~przetłum~~ postać: umiarkow. konceptualizmu -
Obok niego Bernard z Chartres Wilhelm
z ~~Chartres~~ Conches, Adelard z Bath hołdu:
realizmowi umiarkow.

uczeń zaś Abelarda, słynny
Piotr Lombardczyk, magister sententiarum
+ 1164 – w dziele quatuor libri sententiarum
użyte: argum. filoz. i teol. Ale wszystk.
przed okrzw: Na tem dziele opier. się dalszy
rozwój filoz. i teol. scholasty.
Naucz. szkoła mistyk: pod przewództ.
św. Bernarda z Clairvaux + 1153
Hugona a S. Victore + 1141
Rycharda a S. Victore + 1173
tak. nie rozw. bez wpływu na rozw. metaf.
chrześ.
Pod kon. XII wie:
Jan z Salisbury + 1180 (Polycraticus, Metalogicus)
Alanus ab insulis + 1203 (de arte s. de articulis fidei cath. libb. V)
stara: się ścisłe proble. logicz. i metafi.
sposob. eklektycz. rozwiąz.
Druga epoka zacz. się z wiek. XIII
i pozna: wszystk. pism Arystot:
Ona jest wiek. złot. metaf. chrześ. Popr.
rozt: wielkim rozkwit. filoz. u Arab. i Żyd.
~~u Hisz~~ Zwła: Avicenna (Ibn Sina 980 – 1035 umył w Ispahanie
Avempace (Ibn Badja) + 1138 – umył w Sevilli
Grenadzie, uczeń w Afryce
Abubacer (Ibn Tophail) ur. 1100 w Andaluzyi, + 1185 w Maroce.
Averroës (Ibn Roshd) ur 1126 w Kordubie + 1198 w Maroce

uważ. pism. Aryst: za najwyż. obja[illegible]. roza. tedyż: według. komentów ~~jego pism~~ lecz wszyst. wiecz. poglad. zwłaszcz. w metafi. Do nich Arab. Meanom. najdaw. z nich Avicenne i ostatn. Averroës. przetum. uc jez. Tarzi. punkt. wdz. rzą i przedmiot polemi. i źródł. now. wzdw. Do filoz. chrześ.

Do nich dod. nale: Avicebron'a tak jak go nazyw. Scholasty: lub Ibn Gebirol'a jak on się nazy: żyd. hiszp. (1020-1070) i Mojżesza Maimonides'a takż. żyd. hiszp. 1135-1204 (napis. More Nebuchim = doctor perplexorum, przewodn. błądzą: po arab: Dalalat al Haïrin)

Z nich rozp: a w części z nimi walcz. filoz. chrz: a z nią i metafi. weszły na drogę nową: nowożyt: do impetu więcej. przedtem krajów w spekulacyj filozof:

Alex. z Hales + 1245 pierw. korzys: z Aryst. całe. i koment. arab: w swych prac. teolog. (Suma universae theol.)

Wilh. z Auvergne + 1249 polemiz. z Aryst. i Arab. a przeby. się wię. ku Platonowi:

Robert z Greathead, biskup w Lincoln + 1253 zajmo. stanow. pośred. międ. Plat. i Aryst. a także nowe sporządz. tłumacz. Aryst. wprost z greck.

Wincenty z Beauvais + 1264 więc. polihistor. niż filoz.

Przychodz. pot. wiel. myśli obejmu: cało wied. ludz: obrazu. przyrodz: a zwłaszcza. pis. i drug. instyt. lepiej pozna: filoz. aryst. w logi. dziedzi. metaf:

Albert von Bollstädt – Magnus –
1193 – 1280
oprócz koment. do Aryst. wymien. nale:
ryo metaphysicorum libb. XIII. i Summa theol.

Tomasz z Akwinu 1227 – 1274
Koment. in libros IV sententiarum
Suma contra gentiles libb. III
Suma theol: part. III.
Koment. do Aryst.
quaestiones disputatae
opuscula, a międ.: de ente et essentia, de principio individuationis, de natura materiae i t. d.

S. Bonaventura (Jan Fidanza) 1221 – 1274 –
Quaestiones in libb. sententiarum
Itinerarium mentis ad Deum

Joan. Duns Scotus 1274 – 1308
Tractatus de rerum principio
Expositio in Metaph.
Conclusiones metaf.
Quaestt. supra libb. metaphysicorum
Distinctiones in IV libb. sententiarum

1308
34
1274

Zaczyna się

epoka trzecia scholastyki: epo. upad. gdzie marnuj. siły umy. na niepotrzeb. drobiazg. subtelne: i na spory domowe między realist. a nominalist. zam. dalej budow. gmach, wzniesio. przez intelek. myśli. XIII stule: nowi. nic uczeni go zachow. stan. dawniejszych, i powoli do ruiny doprowa.

Z tej epo. ma znacze. pewn. obok innych. wspomn.-trzyt. mi dodat. Wilhelm Occam + 1347 – odnowiciel nominalis: i protoplasta wszystk. racyonalist. wyrzeg. rozg. filoz. i teolog:

Quodlibeta septē

Suma totiq logices

Uczeń Occam'a

Jan Buridan + 1350 – doskon. logi. i zajmow. się badan. wolno. woli.

Suma de dialectica

compendiū logicae

Z jego nazwisk. łączą się dwa niezgodne badania popular. obrazy: pons asinor. i asinq Buridani – jedn: niesłuszny, bo w jego pism. nic o tem nie ma.

Z XV stule: wym.: nominalist:

Pierre d'Ailly +1425 (Petrq de Alliaco)

w teol. stawia wolność nad rozu. w filoz. drogę pośred. obiera między sceptyc.: a dogmatyzmem

Quaestiones super IV libb. sent.

Jego uczeń i przyjac.:

Jan Gerson + 1429 obrzeż przez. nominalizm z mistyką

Gabriel Biel + 1495 – „ostatni scholast:" ogranicz. się do wykła. filoz. Occam'a

Collectoriū ex Occamo

Na jego mających wpływ, uczeń Luter, i Melanchton

Nie należy pomin. mistyk. niem. którzy jak Neoplatoń.
uprawia. twierd. metafizyk. sposób. mierna: że pomo.
intui. mówią. do Prawdy Najwyż. – po wszk. czyś. doświad.
i gmato. znaczą. występ. scholast.

Mistrz Eckhart +1328

Jan Tauler +1361

Henryk Suso +1365

Jan Rusbroek +1381

Kardynał
Mikołaj z Kues (Nicolaus Cusanus
+1464 – mistyk, neoplatoń. przyrod.
de docta ignorantia
dialogus de posse.

Tak w inn. dział. filoz. tak w metaf. czasu
odrodz.: mało wyda. oryginal. Odnow. wszystk.
syst.: stawiąc. Platona na dworze Medyc.:
n. p. Plethon +1452, Marsilius Ficinus +1499
Arystotelesa n. p. Gennadius +1464
Rud. Agricola +1485
oraz odnowic. now. Averroisu – w Padwie
w ciągu XV. i XVI stul.:
Stoicyzm n. p. Justus Lipsius +1606
Epikureizm n. p. Pierre Gassendi +1655
Sceptycyzm stawi. w wszystk. możeb. form.

To był czas: który mógł. nazw. epo. przesilé.
metafizy.: jak filoz.: tak – uprawi. przez
dwa wyzn: rel. obozy:
A katol.: i B protest.: racjonalist.:
A katol.: rozwija się w dwóch kier.

a) scholastycy: wprawia: przerajo. w służb. teolog:
Jezuit. Dominik. i t. d.

Suarez jezuita

54 disputt. metaphysi.

Cajetanus

Goudin

Templer

Goclenius

b) chociaż uwzgld. poważ. koście. ale
zupełnie z tradyc. scholast.

Cartesius (Des Cartes, +1650

discours de la méthode

meditationes de prima philosophia

Principia philosophiae –

Utwór zam. meto: indukcyj: trzyma się
analizy: i wprowadz. teoryę idei wrodzo:
(ideae innatae), które zamien. się powoli
w komplet. ontologiczn. panujące w jego szkole

Clauberg +1665 wprow. wyr. ontologia

Malebranche +1715

Pierwsze przejęty. mko. mistc.

Blaise Pascal +1662

Fénelon

Bossuet

Buffier

w pierwszym wie:

Genovesi, Gerdil –

B. Ruch protest. racyonalist.:

Bakon z Verulam +1626

de dygnitate et augmentis scientiar

Hobbes +1679 sensualist. i materya.

de cive

Leviathan

Elementor philosophiae sectio Ia

de corpore; sectio IIa de homine

i inność. angiel. materyal.

Locke +1704

Berkeley +1753

David Hume + 1776.

Osobno stoi Żyd

Baruch Spinoza +1677 - panteista

Ethica

Które wpływ metaf. ogrom na późn.

filoz. niem.

W Niem. z protest. który zrazu holdow.

umiarkow. arystotel.: wprzód

Leibnitz +1716

Christian Wolff +1754

We Francyi w drug. ~~pol~~ połow. przeszł. stulecia:

Condillac

pot. materya. encyklop.

Helvetius, Diderot, d'Alembert - Holbach

Nowa epo: dla metafi: lub raz. bezw. metafi:
zaczyna się w Niem. pod kier. prądu. stale:
w. 1781. kiedy Kant (+1804) wyd. swoję
Krit. d. reinen Vernunft - przez którą
zakwestyo. zupeł. dow. metaf:

Fichte +1814

Wissenschaftslehre

Schelling +1854

Hegel +1831

Schopenhauer +1860

Herbart +1841

Po nich zaczyna: się silny materyalizm
(Büchner, Moleschott, Vogt,
lub agnostycyzm przyrodn: (Du Bois-
Reymond, Nägeli i t. d.)

We Francyi upadłszy: ~~[illegible]~~:
sensualizm, materyalizm: eklektyzm:
kantyzm, - oryginal. zaś forma jest
pozytywizm wyrosły z filoz: encyklop:
prądu. się: rozwinięty do potrzeb wiary.
i kombinow. z hist: nauk. i zmian:
(Comte + 1857 Littré + 1881)

Dla metafizy: nie pozyty. przeb. znacz.
jak trzystop. Kanta, gdyż negu. możn.
umiejętn. metaf: wor. i idei:
Rezult: cały ten ruch filoz. antyteol. w Fran.
Anglii Niemcz. pociągn. w Rzek. [illegible]

mimo bywania. system: okoniny. na zupełn.
eksantyku a tem, co z niej zew. prost. wszystko
i indiffer. dla intell. filoz. zat. na samolub.

Ruch katol. nie ustaw. pomimo warun:
niesprzyjających.
W pierw. poło. tego wie: mistic: umiar:
tomizm w ukoś. domin. a now. gnid.
chorzy i często odstęp: Św. Tom. na korzy.
Suareza a zw. i Duns a Szkockiego
Witow. potem stwor. nowe system: lub
wskrześić ontolo: prerntonie:

Lamennais wzor tradycjonaliste,
jest. poz. w sceptyc: wzroi. miew.

Bautain
Ventura } tradycjonali:
Bonnetty

Ontologizm zostawe w Włoszech nowy:
Gioberti, Rosmini i wiele mniej stow.
też w Belgii (Ubaghs)
w Fran. Gratry

Sila. afirmow. się tomizm u wielu.
Jezuitów np. Kleutgen, Liberatore
u kano. neapolit. Sanseverino i jego
ucznie: z któr. największy Talamo
u Francji: Rosset, prawie przepisa
wenteją i w Hiszp. Gonzalez – własna droga
w filoz. obrał Balmès który: filozofię fundam.
dla metafiz. bardzo ważne. –

§ 3. Podział Metafizyki

Fizy. (t. j. nauki przyrodn.) zajmu. się ~~Stworzeniem~~ wszystk. rodzaj.
~~o ile wedł.~~ ~~ich gatunk. i rodza~~: ich na-
turą wewnętr. i zewnę.: ich porządk. wzajem. i
praw: które są rządzą: lub rządzą. Metafi.
nie zajmu. się żadn. ~~po~~szczegół. rodz. stwor:
ani ich własności. specyaln. lub praw. którym
podlega. lecz zajmu. się wedł. defin. Arystot.:
tem co jest, o ile jest, θεωρεῖ τὸ ὂν ᾗ ὄν –
to znaczy a) jestestwem b) o ile jest jestestwem
w ogóle, a nie szczegół. klasą stwor.
Będzie więc Część pierw.: o pojęciu jestestwa
i jego rozn. znaczeniach; Część druga: o
jego własnościach; Część trzecia o jego
podziałach; Część czwarta: o jego prawach
i zasadach.

Część pierwsza Metafizyki

A. O pojęciu jestestwa i różnych jego znaczeniach

§ 4. O pojęciu jestestwa

Jestes. narzyw. to, co filoz. dawni narzyw. ὄν lub ens. Byt zaś uważ. ze różnoznacz.: ze słow. być t. j. stan lub czynno. jestest. Nie zawsz. więc metafiz: badań wzięli od bytu (Sein) jak chcą niektó. filoz. niemiec. lecz od jestestwa (das Seiende) t. j. od tego, co ma być. Różni. to bar. waż.: bo przez grz. wyobra: byt zamien. się Tatw. w ogól. jak. substan. z którą wystanie. się lub powstaw.: jednostk; (die Einzelwesen, t individua) a wte: gotopanteiz. gdy przeciw. jestestwo jest pojęc: logicz: obejmując. wszystk.: jedno: stworz: Przykł.: pisarz – pisarze – pisanie.

a) Jestes. nie może być definiow. Każ. defin. właściw. skła: się z rodza. i różni: ex genere et differentia. Chcąc defin. rzecz jakąś musz. podaw.: rodz: najbliż. genus proximum i cechę szczegól: specyficzną: (diff. specifica) która ta rzecz wyróżn. się od in. rzeczy, mieszcz. się pod tym sam. rodz:

Przykł.: Koń jest zwierz: ssącem jednokopyt.

Jest zat. defin. tyl. wte: możeb. jeże: rzecz mogą. być zdefinio. mieści się pod rodz: wyż: Ale jestest: (ens) nie ma nad sob: rodz. wyż: bo same jest jakoby rodza: pod któr. dzieli się pomię: wszystk.: stworze: Mów. jakoby, bo przekona. się niebaw. że jestest. (ens) nie jest rodzaj:

Tot. defin. nie powin. zamk: w sob. tego, co ma wyjaśn. Ale kaź. pojęc: zawr. w sob. pojęc: jestes. bo jest jakimkol. sposob. Ergo defin: jestes. czy przez rodz. wyż. czy przez poj. jaśniej. jest niemożeb.

Wid. to tak stąd, że wszystk. defin. jestes: są tautologiemi. N. p. Hagemann w Metaf. (p. 13): Ein Seiendes ist alles, was eine Realität hat, es mag wirklich oder bloss gedacht sein

Ta defin. nie tyl: jest tautol: ale jest nadto ~~mylna~~ ~~jest~~ błędn: bo Realität = wirklich zwykle jest w przeciw. do tego, co jest tyl. gedacht. Może nie być ein Seiendes, które ma Realität. t. j. jestes. rzeczyw: a może być Ding ohne Realität - które tyl. jest gedacht czy ma istnieć i myśl.

Sam aut. przyzna: że to tautol: Sein, Ding, Etwas, eine Realität drücken ~~ein~~ eines u. dasselbe aus.

W tym frazie: Sein i Realit: są niektór. dla co dopieś. wytłumacz. powód.

Powie. mie z Św. Tom: że ens ē id cujus actus ē esse - (de ente ē essentia, prooem.) lub jak na inn. miej: Hoc nomē ens imponitur ab actu essendi (in IV Met. Lect. 2a)

b) Inne jest jestest. rzeczyw: (actu), inne możeb. (in potentia) Każ. jestes. stworzo. (Boga zew. wyjąt:) jest w czyś. rzeczyw; a w czę: jest możeb: t. j. posia. możn; stan. się rzeczyw:

Przykł: kto ma zdolno. muzyk: jest muzyk. in potentia, δυνάμει - gdy je wykształ. tak iż gra rzeczyw. jest muzy. actu, ἐνεργείᾳ.

Glina - naczynie; marmur - posąg.

Stąd jestes: albo jest ukończo: rzeczyw. - doskon. ens actuale, czes. tak. reale zwane, albo

albo możeb: t. j. zdoln. do bytu, do urzeczywistn. ens potentiale, czas. possibile zwane.

Jeżeli porówny. actus i potentia, pierw. będz. czynnik. dodatn. rzeczy, drugie pierwiast. mater. bierny. Stąd pierw. wedł. Św. Tom. jest udoskon. rzeczy, perfectio rei, bo przez nię: może rzecz urzeczywistn. do bytu, przechodzi. być i działać: esse et operari. Widzi. także, że drug. t. j. potentia zostaje w naturze: ponad. do pierw. t. j. ad actum — bo każ. zdoln.: ma cel swój w swoj: urzeczywistn. każdy mater: do w swoj: wyrobie.

Nawet. actus alicujus rei u schol: = doskonałość rzeczy. Św. Tom. nazy. duszę actus corporis bo ciało znajdu. w duszy swoj. udoskonal. organicz: i źródł. wszystk. swoich funk. żywotn.

c) Bliż. określ. jestest. możeb: Co jest actus, samo przez się jasn. ale potentia ma dwa znacz. wyraź. rozróżni. Potentia = potęga, puissance wyraż. sum. najwyż. energ: którą ktoś rozwija w działać: zat. coś bar. aktual. gdy dot. brališ. pot. w przeciw. do aktu. Należy więc odróżn. potęg: czyn: (activa) od biern. (passiva)

S. Bonav: Nomen potentiae dicitur dupliciter sc. de potentia activa, quae est principium transmutandi aliud, et de potentia passiva, quae est principium transmutandi ab alio. (In I. Sent. dist. 42ª art. unic. quae 4a resol.)

My się tut. zajmu. pot. biern. która znajdu. się w ens potentiale lub possibile, poniew. gdy owa dodat. może być zastąpow. się w ens actuale.

Potęga więc bierna jest to zdoln: doznaw. lub przyjmow. [czeg.] w sieb. jak. doskon: a doskona. polega na tem, że owa potęga bierna lub możliw. potrz. być doprowa. do aktu, owa bierno. zamieniona w czyn.

Możeb. więc to, (possibile) co jeszcze nie jest rzeczyw. (in actu) a co nie zawie. nic takie, coby sprzeciw. się jego bytowi. Możno. = nie przeciwić się bytowi, non repugnantia ad esse.

d) Możno. i niemoż. wewnętrz. i zewnętrz. Ubóg.

jestest. bierne zosta. zamien. w organ. rzeczyw. czy. doprowadz. do aktu. nie dosy. jest, że nie ma w sob. żad. sprzecz. z bytem, potrze: także, aby jakiś byt już rzeczyw. istniej. tego dokon: Zam. słow: Jest: in potentia może być. przez jakś. jestes. in actu, być doprow. do aktu.

Odróżn. więc możn: wewnętrz. (possibilitas intrinseca) od możn. zewn: (possibilitas extrinseca), których odpow. podobn. niemożn. podwój.

Pierw. dobyć wyjaśn: przykł: niemożn. wewnęt.: drzewo gadające, koło pięciokątne.

Ale może być pojęc. rzecz bez żad. sprzecz. z byt. a jedn. nie może być doprowadz. do aktu, bo brak środ. czy. wewn. zewnętrz. których być musi zaw. jak. jest. czynnik: Ta zewn: możeb. lub niemożeb. jest zewn. względ: (relatiwa) Chodz: nie możeb. dla ryby a możeb. dla konia; latan. po powietrz. dla obu niemoż: a możeb. dla ptak.

Powiem. tajemn. boż: w sob. nie zawie: żad: sprzeczn. cz: jest możeb: ale wzglę. do rozum. ludzk. jest niemożeb.

Ci co mów. że cud jest niemoże: powinni dowieść, że poję: cud. zawie. w sob. sprzeczno: W tak. raz. byłby bezwzglę. niemoże: Jeżè. zaś ostat. zrob. go nie może, przez rzyni. stąd, aby był niemożeb. dla Bo:

Wynik. taki: Wewnętrz: czy: bezwzględ. niemożn: (impossibilitas intrinseca, absoluta) pociąg. za sobą niemożn. zewn. względ. (impossib. extrinseca, relativa) bo nawet Bo. nie może zrob. tak rzeczy,

n. p. żeby trwiedź. sprzecz. były rzecz. prawdzi. żeby grzech był

nię : iżby dwoje zwierz. były rzymu. Ale wewnę:

możn : ~~fabryczne~~ może iż w pewne z mocno. lub

niemożn. ... względ.

Teolog. mów. ...

(physice v. naturalis) a drug. Któr. zow: obedientialis.

Pierw. jest wzgled. do sił natur. druga wzgled.

do Bo. –

§ 5. Pojęcie nicości

Nic (nihilum, μὴ ὄν) jest nega: jestest. jego

brak: lub nieobecno. – absentia entis. Ta negacja

może być podwój: albo oznacz. poprost. że niema nic

ma = widzenie – nie widzenie, słyszen. – nie słysze. –

albo ozna. brak. rzeczy, Któr. powinien być powin:

widzen: – ślepo: słysz: – głuchota.

W pierw. raz. nihilum negativum, w drug. raz:

privativum.

Wyni. stąd, że nic jedn. drug. może być. być pozna: przez jestes:

Można zapyt. czy pojęc. jestes. jest pierw. w porząd.

chronol. czy w porząd. logicz: Odpow: że w porząd.

chronol. jest pierw. ale nie wyraz: (confuse) – nie

zaś wraże. drugi, ... obec. jak niektó:

utrzymuje. jest zaś pierw. w porząd. logicz: spostrze.

jasn. wyraź. (distincte),

Przeciw. nic może być. być pomyśl: jako

nieobecn: jest: a zat. dopiero po nim

August: Nihil nec corpus est ullum, nec spiritus

nec his substantiis aliquid accidens, nec infor-

mis ulla materia, nec inanis locus nec ipsae

tenebrae, sed prorsus nihil. (Op. impf. lib. V.

n. 44)

Dla tego schol: nic jako nieobec: jest. nazyw.

nō esse, i pozna: że ono najodlegl. od jest.

dla tego, że nic nie mają wspólne.

Stąd schol. mny:

a) że jestest. (ens) pozna. jest przez się (per se ipsu) a nic przez jest: (nihilu cognoscitur per ens)

b) nic w sob. nie zamie. nic tak. przez co by mogło być pozna. lecz dopie: przez przeciw. zesta: stając się możeb. do pozna: bo czynn zastanow. się nad brak. lub nieobecn. jestest. wyrab. sob. poję. nicości –

Jest więc poję: nicości: czysto subjekty: bo nie odpowiz. jemu żadn. nejczęsd. zewn. mny: Twierdz. to wyma. wyjaśnie. tem bard: że poję: jestes: także jest subjekt: a wszystk. sposob. mówie. subjektywn: stan. się przeciw objektywn. Jeżeli więc poję: jestest: jest subj: to jaka ma wyż. nad poję: nicości? –

Że poję: jestest: jest subjekt: jest oczyw. bo jest abstrak. a każd. abstra: jest subjekt. utwor. naszę. umys: W istocie. zewne. nie istnie: jak. ogól. jestes. nieokreśl. praw-prości. rzecz: lecz rzeczy, odrębno: byt. dotykal. pełn. jasno określ. tak jak nie istnie: koń jakiś lub dąb ideal: oderwa: lecz konie i dęby, z któr. każdy ma swoje cechy konkret.

Należy jedn. zważ: że abstrak: mogą być rozważa: z dwoch różn. punkt. widze: raz w sob. i według sposob. istnie. swe: drugi raz według ~~sposobu~~ drogi, któr. umy. do nich dochodz. W pierw. raz: abstr: każ. jest jestest: ideal: istnieją w umyśle a przynajmn. się w słow: a jako tak. ma istnie. logicz: Pojęc: owdza: ~~jest~~ bądź: ens rationis czy. logicz: któr. jako tak. nie istnie. poza umysł. w drug. raz: każd. abstrak: zosta: oderwane od czegoś istnieją: poza umysł: znaczy więc

mieć ~~fund~~ podst.: w rzeczywist.: Pomre: zat. że pojęć: jest: jest pojęć: subjekt.: ale cum fundamento in re. Ale pojęć: nicości: przez to, że negac.: samo pojęć: bytu, nie może mieć żadn. podst. w rzeczyw. istnie. - czyli jest pojęć: subjekt: absque fundamento in re.

§ 6. Niektóre pojęcia błędne odnoszące się do jestestwa i nicości

Z dawn. Filoz: pierw. Eleaci, szcz. Parmenides, upatryw. treść i istotę wszech rzeczy w byciu. Wedł. Parm. a) to co jest, jest, a to co nie jest, nie jest. b) myślen. zaprzecz. się był. tem, co jest, a tego co nie jest, ani pom. ani wyraz. nie może. Słowo i myśl wyraż. był. to, co jest.

c) to co jest, jest zaw. to samo i jedno: nie powstało, bo byłoby powsta: z tego co już jest a drugich bytów od sieb. odróż. nie można - zmien. też nie może, bo jest pełne swego istnie. Zmian. zmie.: mogą być wyznacz. przez coś, co zmien. jest - a zmien. bytu (εἶναι) nie ma nic zgo:

d) Myśl. i być jedno są (τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι)

Plat. tak streszcz. nauk. Parmen. ἓν εἶναι τὸ πᾶν (Parm. p. 128 a) lub ἓν εἶναι τὰ καλούμενα πάντα (Soph. p. 242. d) - Aryst. zaś: ἓν οἴεται εἶναι τὸ ὄν (Met. I. c. 5.

Wid. stąd, że Parm. przyjmow. jeden bezwzględ. byt lub istnie: a nie tak. - ze bezwzglę. rzeczy.

Te wszystk. twierdz. Eleat. są niewzgl. fałszy:

1° Fałsz. jest, że byt jedn. jest istnie. lub jed. byt - bo ~~[illegible]~~ inne jest istnie. konieczn. a inne przypadk. inn. wieczyst. a in. znow doczes. inne materyj:

a inne dusko: ny. storzon. i pozd: inn nieuzy. a inne możliwe – Są zatem różne kateg. istnie: mało lub nic nie mają ze sob. wspól.

2° Ale fałsz. tak. jest, aby w którk. kol. z tych kateg. było jed. byt lub istnie. Dozwolne to igraw. słowe: Jeden może zn: = jedno: liczbo: – może także oznacza: jedn: rodzaju: dnie te jedno: raz miesięcy. różn. Jedno. liczbo: zastosow. do stworz. zewn. nas. lub do naszc. indywid. – jest pojęc: objektyw: istniejąc. dla tego w nas. umysł. ie istnie. zewn. nas – podcz. gdy jedno. rodzaju: jest pojęc: subjektyw. mające znacz. dla nasz. umysł: a zewn. nas mają. co najwyż: podsta: ny. fundament. Jun. słowy: ten to jest pojęc. pierwotn wolny to zaś pochodn.

3° Fałsz. jest, jakoby istnie: nigdy nie (pomd. ani się nie mogło skończ: Każ. stworz. było zawsz. możn. o. zaś nie stało się aktualno: a kied. zaczw. to jak. możnd. pomy.

4° Fałsz. jest, że niebyt. lub nicd. pomn. nie możne Nie mówi. sprzecz. gdy pom. sprzecz, bo jako nieistnie. ani pod żadn. ani pod inn. nie podpa: ale mówi. gdy pom. że pomn: nawet istniejąc. wyobra. sob. albo je same albo który z ich przymiot. jako nieobe.

Naresz.

5° Fałsz. jest, żeby myśle. i być (voeiv kai εἶvaι) jedno były – znowu ta sama igranie słow. Myśle: we swoj. istnie. odręb: umysło. logicz. a naw. to istnie. ideal. nie może być identyfik. z myśl: chyba z myśl. sup. czcza ideowa: jaka jest w istnie. jestest. nicz. i t. d. Każ. myśl, prócz cechy istnie. w ~~xxx~~ umysł. ludzk. ma jeszcze inne cechy, (które przyp. także pomyśl. może ze... ale oprócz tego są one więc. niż gołe istnie. inacz. nie mógł by ich odróżn: od ich. a zat. ani nazyw.

Powie. zat. że eleat. ἓν καὶ πᾶν było idea. w któr. pojęc. duch ~~młodzień~~. Grec. gdy odkrył pierw. odkrycie: nie pola ~~logi~~ gram. i dzieje: sądz. że pojęc. subjekt. potrz. wytłum. świa. objekt. Ale ta idea: rozpro. się gdy Plat. i Arystot. zruci. fundam. pod Metaf. prawdz.

Ale co w cz. grec. było mesz. idea. to dzisiaj (w nasz. czas: po badan. Plat. i Arystot. po 18 wieko. pracy dzień: jest gruntow. mistyfik: Hegel dopuś. się tej mistyf: a wszys. jem. od eleat. niepodob. chociaż nawet: umysł. ludzk.

Pojęcie z eleat. gołe. i martwe: Etwas-nicht: wydob. nie może bo trwa niemchoi. i jest wszystk. raz. nic zat. z niej. nie wycho. nic do niego nie wra: postano. Heg. wprowadz. do bytu jakiś elem. ruchu: Wprowadz. on tak. zwany. od, czyst. bytu — das reine Sein — ale ten byt zwany. idea bezwzględ: która najpierw rozwija się w sobie (logika = Wissenschaft d. reinen Idee) pot. staje się przyrodą: (filoz. przyrody: = Wissenschaft von d. Idee in ihrem Anderssein) nareszcie wraca do sieb. stając się znowu sobą. pot. obj. w końc. absol. Duchem (Filoz. Ducha — als d. Wissenschaft d. Idee die aus ihr. Anderssein in sich zurückkehrt.

Jakże może z gołe. nieokreśl. bytu coś powstać jak. czyst. abstr. z niej: rozwój, dążą: do urzeczyw. się w martw. przyrod. a pot. od niej po przez życ. rośl. i zwierz: wznosi się do pełn. samowiedz. w człow: za pomo: prawd. filoz: sztuk piękn. i relig? To zowy. się mistyf. prawd. że przedewszystk. osobi. nieświado

Gdy. Heg. jak Elea: byt pomiesz: to co jest jest, a ~~to~~ co nie jest, nie jest — ~~?~~ nie byłoby otworz. zyst: Tak. jak Elea. własn. nie mają

wyst. tej tyt. jed. dogm. o identyczn: i nieruchom. martwyst. Ale Heg. zaczy: od tego, że identyft. byt. i nieb: - dogm. nowy, zmieniq: pojęc: eleat. Jak. doszedł do tej identyfik: bytu i niebytu?

Zaczy. w Logi. swoję filoz: od czyst: istnie: reines Sein a który według niego jest także czyst. myśl. - reiner Gedanke - Ten czysty byt może także być nazw. Absolute - bo byt jest przyn. absolu. - Otóż ten byt bezwzgl. o ile jest abstrakt. jest także nega: absolut: - das absolute-negative - a to w form. swoj. najogóln: jest nicości: das Nichts -

Pierw. więc defin: das absolute ist d. Nichts Ale wedł. Hegla dwa te pojęc: nie tylko są ident. ale także bezwzględ. sob. przeciw. Każd. z nich z tą samą łatwości. przechod. w drug: t. j. Byt czy: może być nicośc. czyst: a nicośc. czy: byt czyst. Ponie. żad. z nich nie ma w sob. rzecz. praw: i jed. w drugi się przelewa - należy je pogodz. w wyższ. treśc: aby doszły do rzecz. i rzeczyw: Ten trzec. jest stawan. się, das werden, które jest entstehen pow. przejśc. z nicoś. do byt. a vergehen jej. odwrot. Ten ruch podwój: znajd. kres swój w now. syntez: das dasein dasein jest byt. określ: czyli jakość. Qualität i t. d.

Ze nim poda: krótk. uwag krytycz. o tej teor: ~~przy~~ wytoc. ją raz jeszc. stwierz. ~~Hegl~~ Kremera który ją w form. uczebn. u nas spopularyz. Tom I. p. 116. Początk. Logiki ~~jest~~ bedz. tedy istnienie, istnie. spólne wszystkie. co jest - a zat. nie jest istnie. tej lub owej myśli pewnej, wzniesie. od inn. myśli, ani istnie. tego lub owe. pewn.

Wykład systemat. filozofii. Tom I: ~~F~~ Fenomenologia i Logika Kraków 1849.

przedmiotu, różniące się od innych przedmio. Lecz istnie. takowe ogólne – dla tego, iż jest wspólne wszystkiemu, co jest, bez względu na oznaczenie i cechy, różniące myśli i bytności między sobą – dla tego iż jest samo bez cechy i oznaczenia, że jest bez określenia żadnego – dla tego, iż nie jest żadną pewną myślą, żadną pewną bytnością lub przedmiotem – właśnie dla tego nie jest czemś pewnem, jest nie-czem, jest niczem – jest nic. Istnie. to ogólne, właśnie z powo. iż jest wszystk. co jest, jest tem samem niczem, co jest. To istnie. mają. wzgląd na wszyst. co jest, tem sam. nie ma wzglę. na nic w szczegól. a tem sam. jest bezwzgląd. = Stąd też to istnie. bezwzględ. będą. to samo, co nic, jest zarazę. myślą, jest w myśli nasz. – a zaraz. bytno. bo jest wspól. wszystk. bytności; to istnie. nie mają. żadn. cechy, żadn. treści, nie różnią. się więc od niej. nie różni się także od myśli, będą. również bez cech, bez odróżnie. żadn. a tem sam. nie różnią. się od takow. istnie: myśl więc ta i to myśle. są jedno i to samo. Takoż gdyby tako. myśl i tako. myśle. różni. się od sieb. jeżeby się różni. mając różne cechy, coby było znów przeciw założe. lecz one nie mając żadn. cech w niczem się też różn. nie mogą – są w jedno. z sobą. –

Dowiódł. niby, że istnie. ogól. a nieist. ogól. są one sprzeczno., wypływa. się ze sieb. wszy. że są w gruncie tem sam. Tak. ciąg. dal. Krem:

str. 119: Przej. z nieist. w istnie.: jak. nie jest jeszcze istnie. tak. równ. nie jest już nicz. – jest więc stawa. się czegoś, jest począt. czegoś. Odwrotnie przejś. z istnie. w nieist. jak nie jest jeszcze nieistn. tak. równ. nie jest już istnie. jest przeto zniknięcie. kończe. się czegoś. Lecz gdy

istnie. ogóln. odnosi do wszystk. co jest, więc już samo nie przesta. istnieć, więc samo ani się stawa. ani nika: stawać się i nikać dalej może być y istnie. nie będą. ogóln. lecz będą. szczegół. będą. bytno. osoba – jednostka. Tak istnie. ogół. a wiecz. ogóln. wypływa. ze sieb. i mają się do sieb. odwrotnie, bo jest. twierdz. i przecz. Tak mowa jednost. nie jednostką sob. odwrotną, bo przeczą – będą to zat. dwie jednostki, z ktor. jedna jest dodatna, a ujemna druga (+ –).

Tak na tle ogóln. istnie. i ogóln. niecestwa wyosobni się pojedyń. jednost. okaza. się, że jest, choć nie okaże. się, jakos jest: wiemy przeto, że ona jest czemś, nie wiemy jednak jenne, czem one jest – jest więc jenne bez treści, bez cechy wśród. wytarn. jest więc w sob. pusta, gdy. jest zat. być. jedyna, przecież jedn. nie byłoby, gdyb. nie było dwóch, trzech, wielu – jeden i wiele na wza. z sieb. wypływ. Tak tedy powsta. ta jedna jedyn. Tak powsta. dwie, trzy… wielość i tak wstęp. szereg aż nieskończo. Nieskoń'czo. taka jest dopie. szczegól. niepraw'dzi. wieczność, bo się rodzi z przybyw. bez końc jednost; nieskończoność tako. nie rodzi się sama z sieb. ale powsta. z przyby. jej skądinąd jednost. nieskończo. szereg. Szereg zaś tako. podle. dwoi. odnośn. względów: bo raz jest szereg. jedynek rozosobnio. wznosząc od sieb. powtarzają się po sob. wielokrotnie; drugi raz, gdy te jedynki wszyst. są bez treści wyłącznej, gdy są w sob. głuche i puste, gdy tedy żadna z nich nie ma w sob. cechy, odróżnia. ją od inn. – więc też wszystk. spływa. z sobą w społu. a jednostkę.

ciąg. w których żad. nie ma różnicy. w któr. rozosobnienie wszelkie znikło. Dwa te wzglę. odwrot. stanowią ilość (quantitas). Pierw. wzgląd czyni ilość krotnoś, drugi czyni ją ciągłą. — Każda więc ilo. jest zarazem krotnoś i ciągła: i oba względy wypływa. z istnie. i wiecz. Wzgląd pierw. zasa. się na istnie. rozosobnienie, wzgląd dru. odwrotnie zasa. się na wieczy. rozosobnie. istnie. i wiecz. potrzeby. i przeto są tak zasa. jak. źródł. ilości. Rozróżnie. się jedność. jest zasa. odpycha. (repulsio) zlywa. ich jest zasa. przyciąga. (attractio.) —

§ 7. Uwa. nad ~~dyal~~ pojęc. bytu i nico. u Hegl. i Krem.

Proces dyal: genety. obu filoz. da się wyjść w tier. twierdz:

1, Na począt. jest czyst. byt i czyst. nico.

2, Czyst. byt i czyst. nico. są w grun. to sama rzecz.

3, Gdy nico. przecho. w byt, mamy ~~stawanie się~~ powstan., gdy byt w nico: mamy ginię; jedno i drug. jest stawan. się

4) ~~Rezult.~~ Wynik. stawan. się jest wedł. Hegl. Jestest: (Daś dasein) okresl: przez jakość: (Qualität) do któr. później przystęp. ilość (Quantität). — u Krem. wynik: jedność (= Dasein) któr. jest najprzód krotna i ciągła, tj. ma ilość — a pot. dopie: otrzymu. jakość. —

Inne. sto: u obu byt nieokresl. bezwzględ: dla tego, że jest tak. nico: rozdwa. się na ~~nie~~ jedno: obdarzo. ilo. i jakośc. —

Chcąc ocen. sprawiedl. tej proc. dział: należy go rozłoż. na 2 prądy. sztuczne wob. pomięsza. ale nie mogąc ze sobą nie wspóln. prąd logicz. i ~~ontolog.~~ real.

Jest oczywist. że rozwój realn. odby. się niezależ. od myśle. naszej. Chcąc ocenić. porząd. rzecz. musi zaczą. od pojęć: objekt. (które odpowia. rzeczywist.) Widzieliś. że byt jest pojęć. subjekt. które zapew. nie posiada. już rzeczywist. ale które nie odpowia. żad. przedm. rzeczywis. Zat. rzecz. rzeczywist. z nie. wyprowa. nie może. Przypuśc. sprawiedl. ontologi. że byt i myśle. jedno są ale ~~raekonali~~. nie wyni. że może być tyl. mowa o istnie. w umyśl. czy. że nasz. pojęc. byt. jest choć. w nasz. myśl. i o tyle istnie. ale to istnie. subjekt. nie prowadz. nas do istnie. objekt. Zat. geneza świa. nie da się wytłum. ze pomo. poję. subjekt.

Ale w tym proce. dyalektycz. jest prąd drug. logiczny. Mógłby kto zarzu. że proc. logiczn. zachowu. swoje praw. bo gdyb. nawet z niego nie wynika: że świa. rzeczywi. tak powst. to w każd. razie mógł tak powst: bo prawa myśle. logicz. są bezwzględ. prawdz. Jeżel. więc jakąś formę bezwzględ. wyprowa. zesam z niej: to musi ona jako nie stwor. to przypuś. tak powst. jego stworze. W tak. razie proces dyalekt. Hegl. i Kraus. zachow. by pew. wielk. wart.

Otóż sumat. wyka. że nawet tej warto. nie mają ~~nach dyalekt.~~ deduk. logicz. panteist. bo są zupeł. fałszywe. Są tylk. dwie meto. wedł. któr. może umy. odkryw. nowe praw: induk. i deduk. za pomo. pierw. od praw pojedyńczych postęp. do praw ogól. a ze pomo. dedu. z prawdy jakieś ogólne. wyprowa: zawar. w niej praw. szczegół.

Jest owszem: że meto. Hegl. nie jest indukt. bo nie zaczy. od fakt. Ale też nie jest dedukt. bo nie zaczy. od praw. ogóln. lecz od pojęć: Gdyby kto zarzu. że matem. tak. zaczy. od pojęć a jedn. docho. do świet. wypadk. za pomo. dedukt. t. j. wydoby. z pojęć. trójk. wszyst. co w niem jest, to należy odpow. że matem. zaczyn. od defin. dając. się każd. chwi. sprawdz. wykreśl: ale pojęc. naq. bytu coś nie ma defin. ani nie ma nic dany. obok nieb. a ciemny dlato się porówn.

Tu pokaz. się różni. ogrom. międ. pojęc. matem. a pojęc. ogóln. osiągn. przez obszern. jedno: Mając pojęc: trójk. mogę z niego wyprowadz. wszystk. możeb. gatun. trójk: ale z pojęc. zwierzę. nie mogę wyprow. wszystk. wszystk. rodzaj: zwierzą: bo pierw. powstało przez dodaw. i wymierze. wszystk. jego własn. dany. przez odrzuca: cech. szczegół. Aby otrzym. pojęc. zwierzęcia: odrzuć. wszystk. cech. wyłącz. właściw. małpom, jednokopyt. wielokopyt. ~~prz~~ wielorybi. i t. d. a zostaw. tylk. cechy zwierzę: kręgow. z ciepł. krw: ~~i~~ łonow. mlek. karmiąc. młode, które żywo na świat przycho. (pomij. Ornithorynchy cz.

Mając tak. pojęc. ogóln. obszern. nie potrafi. z niego same. wydob. żadn. rodza. szczegół. pod nim się mieszcz: chyba że doda różni. rodzaj: n. p. kopyto pierwo. ma się niej z pojęc. troj: ono nie powsta. przez odrzucz. cech właściw. trójk. prostok. ostrok. i rozwartokąt. lecz jakikol. bio. trójk: znajdz. że ma 360: a suma trzech kąt. = 180°
a to pojęc. zawiera w sob. wszyst. możeb. trójk: Jeżel. więc zaczy. od najog. pojęc. bytu lub istnie. a sprawy nic: nic więc. na pomoc bior. to żadn. z niego wydob. nie może pojęc. konkret. a to wystar. aby okaz. niepodob: meto. hegl.
Nie mó pomin. Hegl. że identyfik. byt z nic:

jakoby dwa te pojęcia mogły złoż. się razem na trzecie:
a to drzewo z nico. skąd. ua czwar. i t. d. Bo przypuściw.
na dni. że byt razem z nico: ~~nie~~ zaw. zdaje.
Kwest. tam gdz. byte. Jeżeli nie mieni wszelkie cokolwiek
się mieni. pod byt. [dwie siły wszystk. ogarn.] to mniej jen. wiedz. można
co się mieni pod nico: które nic nie ogarn. lecz
wyłącz. negu. Takie więc nagie dwa poj. ua żadną
nowe konkret. złoż. się potrafią.

Pot. jest fałsz. że byt i nico: jedno i to samo,
ale o tem dosyć mówi. przy Eleat. – Krem. mieniemy: nie defin. nie-czem – nag. jestest. nie jest

Fałsz. jest takt. że powstan. jest przejś. od bywają. nie-czem, lecz zaw. czemś istnieją.
nico. do bytu – jest przejś. ex potentia ad
actu – a to zupeł. coś inn.

Fałsz. jest także. że zniek. lub zagin. jest
przejś. od bytu do nico: należy raczej powiedz.
że jest przejś. od aktu do pojęcia: które jest
wsza potęg: względ. nowe. aktu.

Co nareszcie Krem. mówi, że z fluktuac.
międz. byt. a nico: powsta. jednostki głuche
i puste, a jedności wszyst. i konk. jest fraz.
poety. które brać w rachubę filoz. do prawd.
nie wolno: Jednost. nie da się pomyśl. bez jakiegoś
i stoi. ua co zresz. Krem. się zgad.: a wtedy
jest realn. która bywaj. nie jest głu. i pust.
Widzi. że błąd każdy. panteist. ze ukło. Hegl
stąd pocho.: iż

1° nie odróżnia. ~~jestes.~~ istnie. in poten. od istnie.
in actu

2° że nie odróż. jestest. negie. od nico.
3° że nie odróż. jest. ~~logicz.~~ umysło. ~~od~~ i subjekt. od
jest. ~~rzeczywist.~~ rzeczywist. i objektyw.
4° zapomnie. że wyr. nieokresl. "może mieć dwoj
wielkie odmien. znacz." Prawd. że nag. pojęc. jestest.
(purum ens) jest nieokreś. niewyraz. ale pozwiedz.

uwa schol: że tak. ~~esse goloslow~~ nieokreśl. może być albo brak. ony defekt. (indeterminatio privativa) albo też ujemn. (indeterm. negativa) W pierw. raz. nazywamy jestest. które powin. być określ. żeby ucho. pewn. doskon. lub rzeczywist. Względem tego jestest. jest nieokreśl. może być wszystk. i to jego privatio, które ustaje gdy przez określ. staje się roślin. lub zwierzę: lub planetą. Ale może być ens indetermin. ale dla tego że do nie. nic przyb. nie może, coby go określa, iż ~~nam~~ bo za nim nic nie ma co. coby go ścieśnić w jakieś ramy doskon. Takim ens jest Bo. który ma wszyst. w sob. a zem. nic. nic. coby go mogło określ. owszem. Tak. ens jest indetermi. ale negative, a ze dnie nego: afirma. bez. jest nieskoń. określ. dno: inaczej. niż nowy stwór.

S. Thom: Infinitum negative dicitur, qu. nullo m° finitum ē et hoc ē quidd. qu. se ad oia extendit, perfectissimum. (In I. Sent. Dist. III qu. 1. a. 1. ad 4.)

Jeże. bierzy. ens ~~a~~ p indeterminatum w pierw. znacz: t. j. m° privativo – to bynajm. = nihili, bo może stać się wszystk. i wedł. Hegl. staje się z nas. świat. materjal. pot. żyw. samowied. wreszcie Bo. nie co stwór. wob. uwag. Wilm, że to gruby niedorz. twierdz. świat, duch. i Bo. wyprow. z ogniat. próżni ze przyb. niko. ze niż.

Jeże. zaś bierzy. ens indeterminato w drug. znacz. t. j. m° negativo – jak widzę u Heg. wyp. a wyraz. jem. krem. to tak. ens perfectiss. – będą: wiąz. w actu chociaż = nihilo, jest jeszcz. większ. niedorz. X

X U niektór. zwrot. nien. które. występ. silnie na spólnes. nar. panteist. nas: Bóg nazwie: nic – u p. Angelus Silesius: ein reines Nichts. Wspomnie. o tem niegd. w Teol. natur. Podob. wyraże. znaczą się tak. u ojców Kośc. ale nie mają że Bóg jest, jak Heg. mówi: czysty byt, i czyste Nichts – aby byt boży tak być ono i prawie. że wina się niczem. Wyraże. tak.: jeże. znaczenie w pierw. wiena: należy brać w innym względ: Jeże. Bóg jest, to stworz.: stwore. nie są, lub na odwrót, jeże stwore: są, to stwór. Bóg nie jest. Bóg bowiem ma esse a se, stwórz. zaś esse participatum. Stąd scholast. jak Bonaw. i Tom. mówią o Bo: est purissimum, qu. nihil hab. de non esse lub Esse totaliter, a quo totaliter abest non esse.

Powinn. Aug. w ps. 134. n. 4: Ita ille ē, ut in ejus comparatione ea quæ facta sunt, nō sint. Illi nō comparata, sunt, quoniā ab illo sunt; illi ante comparatæ, nō sunt quiā verū esse incommutabile esse ē, qu. ille solus ē. –

Najbardz. heglow. wyraż: u Diony. Areop: Myst. Theol. c. 1. § 2. c. 5: πάντων θέσις καὶ πάντων ἀφαίρεσις, τὸ ὑπὲρ πᾶσαν καὶ θέσιν καὶ ἀφαίρεσιν – affirmatio om. ē nega. tio om. i. qu. ē sup. om. affirmat. ē om. negatio. Ale nad. należy trzeba. wedł. uwag. poprzedz.

§ 8 Zasada Kontradykcyi

Zastanaw. się nad najogóln. pojęc: - jestestwo i spostrzeg: że tyl. dwie rzeczy o nim ~~afirmac~~ twierdz: można: że jest - lub że nie jest. Dwa te twierdze: prowa: umysł do odkry. pierw. zasa: myśl: która popular: tak wyraż: to samo nie może raz. być i nie być.

Aryst: Met. III. c. 3. n. 8: Idē simul inesse ē non inesse eidē ē sec. idē impossibile ē

W tak wysłowio. zasa: są trzy punkt: lub wzglę: bez któr: ona nie byłaby prawdzi:

a) idē inesse ē non inesse

b) eidē

c) secund. idē

Znajd. więc umy. tę zasa: porówny. dwa orzecze: jest - nie jest, które o jestest: czyni Nie jest znosi jest, nie zno: jestest: nie mogą zat. oba być raz: że zaś twierdz: to samo nie może być ⟨imię⟩ (w tem sam. na ten sam sposob: jest zasa: pierw: wyni: z uwag nast:

1) jest zasa: bo jest jasn. przez się

2) jest zasa: pierw: bo nie opier. się na żadn. inn: dawniej.

⌈ Już Aryst: wykaz: że ta zasa: nie może być dowied: bo wnet: dowodz: opie: się na tej zasa: Bo i jakie wymyśl: przesłanki (præmissæ) któreby nie poleg: na uzna: tej zasa: Słusz. więc Arys: nazyw: dowodz: tej zasa. przypisu. niewiado:

Ale zasa: pierw: może być pierw: lub w porząd. chronol. lub też logicz: Jedno i drug. twier. Aryst. i scholast.

Zasa: kontradykt. jest pierw. w porząd. chronol bo ~~dwa~~ niej wchodz. tyl. dwa poję: jest - nie jest a te są pierw. w porząd. chronol. ~~które~~ jak wyż. powiedz. Musi więc i twierdz. z tych dwoch pierw.

τὸ αὐτὸ ἅμα ὑπάρχειν τε καὶ μὴ ὑπάρχειν ἀδύνατον τῷ αὐτῷ καὶ κατὰ τὸ αὐτό (Lib IV. c. 3. n. 13 ed. Schwegler). Porówn. Met. IV. 5. 39. Tonne krócej Met. III. c. 2. n. 12: ἀδύνατον ἅμα εἶναι καὶ μὴ εἶναι. lub Anal. prior. II. c. 2. p. 53 b. 15. τὸ αὐτὸ ἅμα εἶναι τε καὶ οὐκ εἶναι ἀδύνατον. — W logi: zasa: ta formu: się w ten sposob: contradictoria non possunt esse simul ~~falsa~~ vera.

pojęć złoż. być pierw. wponad. Avonol.

S. Tom.: Illud qu. primo cadit in apprehensione ē ens, cujs intellectq includitur in oībq, quaecunq quis apprehendit. Ē ideo primū principiū indemonstrabile ē, qu. nō ē simul affirmare ē negare, qu. fundatur supra rationē entis ē nō entis.

Zasa. Kontrad. jest tak. pierw. w ponad. logiczn.

Wyni. to z tego, co wyżi. uż nehld, że ta zasa: jest zupeł. pewna, cy. że nie dzyman. żad. porządz: że postę. nie ojcie: ni ne żad. in. że potrze: nie może być dowiedł: dla te: właś. że nie ma wyżs. lub downiej. od nieg.

Być zasa. pierw. nie znacz. jedzak zawier. w sob. wszystk. inn. lub być zasa. jedyn. wyszte.

Twierd. te przypisy. scholast. ale wyste. bo schol: przyzna. dla wsz. nauk wsz. aksyom. czy principia prima, które te nie mogły być pierw. gdyby wypływ. z zasa. Kontrad. lub były niej objęte — ani też nie jest zasa. Kontrad. w tem znacz. pierw. że wszyst. zasa: in. nauk przez nią dowodzą: bo zasa: pierw. lub aksyom. nie potrzeb. dowod. Skoro więc zasa. pierw. Kontrad. nie jest dla tego pierw. w ich rozum. jakoby zawier. in. w sob. naksztł: przyczy: lub powo. lub dowo: contra może tyl. być w tem znacz. pierw. że jest funda. czyli korzen. wszys[t]. ina. nie zaś źródł. Stąd Arysto. czasem twierd. że zasa. Kontrad: jest najpew: (Met. IV. c. 3) a czas. przez tamtt (Anal. Post. I. 8)

Być zaś fundam. znaczy: o

a) inn. zasa: pierw. jakkol. bezpośre. pewne. za przez niej: nie mogą jedn. być dokład. rozumiane. ani uważ. za zupeł. pewn. bez ow. zasa.

b) Inn. zasa: mogą być dowiedz. pośred: za pomo: tej zasa: bo jakkol. żad. zasa. nie może

Met. IV. c. 3. n. 16: φύσει γὰρ ἀρχὴ καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωμάτων αὕτη (i.e. ἡ δόξα) πάντων

ibid. c. 4. n. 2. βεβαιοτάτη αὕτη τῶν ἀρχῶν πασῶν. —

A bo nawet że w dowodz. pośredn. zasa: wyłączo. trzeciej można: (exclusi tertii medii) ma większ. pierwotn. znacze. aniż. zasad. kontradykt. w dowodz. bezpośred. Zob. Anal. post. I. c. 11.

być bezpośred. dowiedz: można jedn. pośrednio dopro. ad absurd: można go do zaprzecz: zasad. Kontradykt.

§9.º filozof. Który zamiast zasady Kontradykt. mają jako podstawę na czele myśle.

1) Dekart ogłos. za najwyż. zasa: Cogito ergo sum - Ta jedn: a) nie kwalifi: się na zasa: bo wyst. w form. sylogiz:

b) polega na ~~zasa~~ przypuszcz. niepraw: że ten co myśli, być musi: a nie może nie być w owej chwili gdy myśli - to zaś owyp. zasa. Kontrad.

2) Rosmini: przedmiot poznania jest jestestwo Jest to jedn: fakt psychol. pochod. który opiera się na przekonaniu: że jestest. jest i że nie mogłoby być poznan. gdyby nie było.

3) Inni jak Weisse, Fichte młod. i t. d. stawia na pierw. miej: zasa: tosamości principium identitatis To co jest, jest.

Ta jedn. zasa: która, zdaje się, że może być wyprowadz: do zasa. Kontrad. bo gdy pytam się i dlaczego a jest a. odpowiadam: bo gdyby było non a to by ta sama rzecz mogła by raz. być i nie być.

4) Niektórzy. natomiast. przyj. za pierw. zasa: principium exclusi tertii v. medii inter duo contradictoria - (zasa: wyłączonego trzeciego środ.)

W Logi: można zasa: tę wyraż. przez formuł.

Sądy: a est b, a est non b nie mogą być raz. fałszy: bo nie może. pomyśl. trzecie: zdanie, które by było prawd. gdyby one były fałszyw:

Moje zdan: jest to być: forma odmienna zasa: Kontrad: która jest bez wątpi. w logi. ale nie potrzeb. w metaf:

5) Niektórz. obow. zasa: kontradykt. ze przykład. Leibniz. Wewn: druga zasa: tak zwan: racyi wystarcz: (rationis sufficientis) twierdz. że tamta jest pierw. dla prawd koniecznych. czyli w porząd. koniecz. że zaś w porząd. faktów: dla prawd przypadkow.

6) Nareś. Hegel: na nele postaw. zasa: tertii intervenientis inter duo contraria – Co należy. Drugu. o tem praw. zobaczymy. później: Że jedn. tego wytłóż. nie moż. bez pojęc: na wiś. zaneg: wyrzuc. pierw. praw kontrad: wytłóż. negac. jego drugie.

§ 10. Histor. zasa: kontradykt. §17

Już Parm: mów. że to co jest, jest, a to, co nie jest nie jest, wygłosi: orzyna. wchodzą. do zasa. kontrad: a nawet. ujdzie ją zan. wypowiedz. fragm. v. 52: οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο δαμῇ εἶναι μὴ ἐόντα. Jeżeli tekst ten nieprzyst. tak brzmi w oryg. to należy się dla Parmenid. że pierw. jasno wypowiedz. zasa. kontradykt.

Zwykle mów. że to twierdz należy się Platon. i że jasno wypowiedz. zasa: kontrad. w Fedonie p. 103 c.: μηδέποτε ἐναντίον ἑαυτῷ τὸ ἐναντίον ἔσεσθαι. Jednak. tak. twierdz. nie jest ściśle. Albowiem o rzecz. zmysłd. przypomi: ciągle, że one są pełne sprzeczności, że są razem wiel. i małe, piękn. i brzyd. że ciągle się zmienia. a dla tego i są i nie są, ἅμα ὂν τε καὶ μὴ ὄν – bo mieszczą. i w tem, co jest (w idee) i w tem, co nie jest (materya) Że to w kraini. idei panuj. bezwzgl. zasa: kontrad: gdyż każd. idea jest zaw. na ten sam sposób, nie może razem być i nie być jak rzeczy zmysłd.

Także przyjmuj. rzeczy zmysło. uważ. że podlega pod praw. kontradykt: bo dwie. są tem czem są, nie mogą być zarazem inn. n. p. wielkość, małość i t. d. i to wiele odnosi się zdanie wyżej przytoczo. z Fedona, że nie może nigdy rzecz stać się sob.

przeciw. Jeśli natom. zważy. że Plat. nie zaw. odróż. przeciw. (contradictio) od sprzeczności (contraria) powie: że u nie. prawo kontradykt. nie jest jeszcze jasno sformułow. a przyczyn. stanow. przeprowadz. że przyczyn. jest dla idei i przem. twat. przymiot. w niej. wszystk. ale te z pod nie. wyjęte.

Najjaśn. wypow. to zdan. w Euthyd. p. 293 b.
εἰ τῶν ὄντων τοῦτο, ὃ τυγχάνει ὄν, αὐτὸ τοῦτο μὴ εἶναι –

Aryst. defin. starann. porządn. wyż. Met. IV. 3,13:
τὸ αὐτὸ ἅμα ὑπάρχειν τε καὶ μὴ ὑπάρχειν ἀδύνατον τῷ αὐτῷ καὶ κατὰ τὸ αὐτό.
również Anal. prior. II. 2. p. 53: τὸ αὐτὸ ἅμα εἶναί τε καὶ οὐκ εἶναι – ἀδύνατον – porów. Met. III. 2. pr. 12.
A z tą zasc. metafiz. łączy prawo logicz.:
Met. IV. 6. 12: βεβαιοτάτη δόξα πασῶν τὸ μὴ εἶναι ἀληθεῖς ἅμα τὰς ἀντικειμένας φάσεις – ib. 8. 3: ἀντιφάσεις ... οὐχ οἷόν τε ἅμα ἀληθεῖς εἶναι

Jak wspomn.: uważ. Aryst. że zasa. ta nie da się dowieść. bo jest pierw. i najpewn. z wszystk.

W starożytno. przeciw tej zasa. występ. Sceptyk. i Epik. Ten ostatn. zarzu. że w niej. zem. dwie sprzeczno.: np. nietoperz lub truna. Zarzut ten, który ~~[illegible] jeszcze~~ wspomina Platon *sąd o niej. stanow. jest jedn.: mieszn.: bo coś i dwoznacz. w syst. zoolog. lub botaniczn.: dadzą się podciąg. pod wyż. kategor. gdzie ich nieokreślo. ustal:

W średn. wiek. Scotyści nie zaprzecz.: sam. zasa. kontradykt. ale twierdzi. niektó. z nich, że nie jest najpierwotn. zasa. i że da się dowieść – a zbyt. ich Tomiści, zwłas. Suarez, twierdz. że formuł. ens est ens przez wzgl. na pierwot. zasa. uważa i jest przed. orzecz. nic nie znaczą.

Locke odrzuc. zasa. kontradykt. jako

abstrak. przeptosz. ale zbit jego wywo. Leibnitz i zasa: tej oglosi. za przyrodzo., za nieprzechodz. z dowiadcz. i za niezbędn. dla wied. Tak samo Wolff i wielu inny. z przeszle. wie.

Kant jak inn. praw. myśle. tak i zasad. kontradz. uwd. znacze. subiekty. i panow. jej ogranicz. od zqd. anality. - w syntet. wiedzy jego znacz. wareg ujem. niż dodat: t. j. że żadna prawd. syntety. nie powin. sprzeciw. się jemu, ale now. prawd. on nie wynajdz.

Hegel nareszc. uwai. pra. Kontrad: za form. ujem. prawa tosamo: jakoby a nie mogło być raz. a i nie a - że zat. prawdz. zasad. myśle. jest praw. identyczno. a - a gdy praw kontrady. jest tyl: zasa: refleksyj oderw: der abstrakt. Verstandes - ~~podoczas do~~ Nareszc. przeciwień. te ustępujące dla refleksyj oderwa: godzą się w spekula: wyższ: ; in positiv-vernunft. Moment -

Herbart znowu, przeciw. niż Hey. utrzymuje ned. zasa: kontradykt. jak najściśl. najbezwzgl. znacze: rozciąga. jej nawet do sprzeczno. (contraria)

Wszyst. błędy Heglist. i dawniej. przeciw. zasa: kontradykt. stąd pochod. że pomięsza. kontradykt. czy. przeciwień: z sprzeczności. czy: contraria Pierw. jest czyst. nega: i nic więc. druga jest przeciwstawie: inn. nerzeczy. które samk ~~nie~~ nosi. Jeżeli tej różni. nie mamy przed oczy: wtedy nic wyda. nam się rzeczą reali. Wtedy nie dziwny że nic wyz. Hegle wydaw. się jenne rzeczą więc: niż byt czysty. Werder np. w swojej Logice (p. 41) gani mistr. że wied. bytu czyst. a nic nie widzi żadn. różni: Powie. że jest wiel: bo nic jest więc: od bytu, gdy bow. byt czysty

jest nieotwreś: nie go otwreś: i porz. nen, nie wiwiw. był azył. jest.

Na str. 39 powia. Werder:

Sein, d. reine Sein, ist in Wahrheit nicht leer, denn es bedeutet ja: Nichts Anderes sein, als Sein, z Nichts sein, als Sein durch sich selber. So ist es nicht sowohl d. Negative als vielmehr d. Negiren. Es ist d. Negiren alles dessen, was nicht Sein ist. Nur vermittelst dieses Negiren, nur als dieses Negiren ist es u. darum ist es nicht gar Nichts, sondern indem es ist, aber als jenes Negiren, ist es Nichts. –

Przypomina to wiele. perzed. Hegla – Wszak on takie mówił, że coś i coś innego (Etwas u. ein Anderes) jest to samo (Werke VI. 182.) Twierdz. że + i – to samo (Tamże p. 240) 3 – 8 = 11 lub +y – y = 2 y (Tamże p. 52)

Das Böse als die innerste Reflexion .. ist dasselbe was die gute Gesinnung des Guten (VII. 390)

Ale te i podob. wyraż. będą zrozumi. gdy się przypatrzy. zasa: którą Heg. chciał postaw. na miejsce metaf: i logi: zam: zasa: kontradykcyi. –

§. Zasada nie pośredniczenia między przeciwieństwami czyli principium exclusi tertii sive medii inter contradictoria.

Każde poj: zamieć. się przez nega: w swoj. przeciwień. n. p. ens – non ens jest tyl: zastosow: zasa: kontradyk: do faktycznego:

§ 11. Zasa. pojednania zprzeczności: a nie pojednania przeciwieństw

Nazi. poję: zamie. się w przeciw. sprz. ze pomo. nega: n. p. ens – non ens. Mogą: ta sama droga między: poję: lecz całe sądy zamien. w przeciw. sob: n. p. homo est justus, homo non est justus. Przypatrz. się takim przeciw. sob. sąd: dochodz. do pewno: że nie mogą być oba prawdzi. na mocy zasa: kontradykt: Ale nie ~~mogą~~ mogą także być raz. fałszy. na podsta: tejże sam. kontrad: Dwie te formuł. wyraża: sposob. odmien: tę sam. praw: że + i – wyklucz. się wzajem: a to jest isto: zasa: owej kontrad. Druga formuł: że sądy sob. przeciw: (propos. contradictoria) nie mogą być raz. fałsz: wyraż. się taki: Na to same pytan: nie woln. odpowiedz: ani tak. ani nie – czy. że nie ma nic trzecie: co by było prawdzi: gdyby dwa twierdz. przeciw. sob. były raz. fałszy: skoro zaś nie mogą nic trzecie: ~~nie~~ mogą być raz. fałszy: czyli jedno z nich musi koniecz. być prawdziw. Tę zasa: nazywa. zasa: nie pośredn: przeciwień: czyli princip. exclusi tertii v. medii inter contradictoria.

Tę zasa: Hegel i inni panteiś: zarzeca: z nie mniejsz. zamięsz: jak ~~prz~~ zasa: kontradyk. której ona jest skutk. i nieuniknion. konsekw. Mówi: nam. że ta zasa. jest fałszy: bo nie było: przeciwień. którego. się czegoś w pośro: które by je porówna: lecz nadto oba przeciwień. wszystki. są fałszy. a prawdziw. jest to co stoi w środ. właśn. owo exclusum tertium

§ 18 Należy przyjąć zasadę podwójną: między sprzeczno. ściami może być coś pośre. dniego, nie może zaś być między przeciwieństwami
Principium non exclusi medii v. tertii inter contraria, exclusi vero inter contra. dictoria –

v. medium. N. p. międ. wiązy̨ a niezm. zostaw. w śród: trochę lub do połd. wiązy, międ. odpowiedz. a nieodpowiedz: jest cokolw. lub częścio. odpowiedz. Gdyb. sędz. mówi: dyspu. się owej zgub. zasa: wydaw. by wyrzuci. ~~fa~~ wyro. niesprawie; gdyby myśli: mówi. jej wyjw. popełn. by zgub. błęd. dziel. n. p. opowiad. na prawdzi. nie prawd: lub wyst: na prawdzi. i nie prawdzi. Tak. jedn. sądy tylyby trud. niesłusz. a drugi by zgub. nieokreśl. myśle: gdzi prawda: nieprawd; ile i dobre pociech. wierna: jedno w drug.

(tak Heglistów)

Heglista Erdmann tak pisze:
„Ist d. Erkenntniß d. Wahrheit nicht in einer Entwickelung begriffen, so ist alles entweder ganze Wahrheit od. ganze Unwahrheit: die werdende, sich entwickelnde Wahrheit ist beides od. keins von beiden" (Gesch. d. neuern Philos. I. p. 171)

Ten sam Erdm: gdzie ucz. mówi, że twór. obdarz. przy ~~sd~~ zasa: ~~cd~~ tosamo: i nieprzed. przeciw: jest według myśl: arcypoganina Arystot: ale nie zgad. się z chrześ. ~~Hartthe~~ gdy pogodz. przeciw. jest ideą zasadni. chrześcija: stąd felix culpa – a twa: przy przeciwi. jest czemś pogańsk. –

Valery przypomn. że arcypogan. Arystot. twierdz. (Met. I. 10. II. 1) a tak. samo Leibnitz – (Op. philos. ed. Erdmann p. 704) że w sprzeciwn. sob. system. filoz: ukryw. się praw. częścio. a Leibn. ucz: utrzym: ~~d~~ że gdy rozwa. drz przeciw. sob. twierdz. uwa: za fałszy: dobrz. wtedy częst. do prawdy –

stanowisko

Mimo to ~~ż~~ obaj myśli. mieli ~~mądry~~ bron: zasa: niepozdan. przeciw: jako niewinno. i nasyp pan: Mana więc przecin. tej zasa: zostaw. w jak. gimb. niepozn. To nieporoz. jest ~~dat.~~ podwójn:

1° że zasa: niepojedn. przeciw: określa rzecz jak: w spos. dodatn.

2° że przeciw. ze pomo. nega. wyraż. jest to samo co którakol. dodatn. sprzeczn. dająca się pomieść. pod pojęcie nega:

~~Przykład konkret:~~

Co ad 1°: jest widocz: że zasa: ~~twierdz: ze zasada~~ niepojedn. przeciw. nie określ: w spos. dodat. rzeczy jak: Mówiąc: ta rzecz: albo jest biała albo nie jest biała wyraża. tyl. że dwa te zda: nie mogą być ani raz. prawdz: ani raz. fałszyw. czyli że międ. ~~mówi~~ nie mająca pomyśl. drzewa: ~~biał. a niebiał. nie ma ani~~ twierdz. które by były prawdz: w razie gdyby one były nie prawdzi. Przez to jedn. nie określ. ~~Co do 2°~~ którą rzecz. w jaki spos. dodat. że potrafili. powied: jaki on będ. wrazie że rzecz. nie okaże się biał:

Co do 2° jest oczywist. że przeciw. wyraż. za pomo: nega: nie jest to samo, co sprzecz: chociaż pod pierw. względ. drugie może być podciąga. pod pierw: o Niebiały nie mówię czerwony, chociaż czerwony jest niewątpl. nie biały. W pierw. raz. chodzi o wyłąc. nega: dodatn. przymio: a nic więc: w drugim o przeciwst. im. przymiot: pozytywn. Otóż prawo niepojedn: przeciwieństw: czy exclusi tertii powie. tyl. że międ. biały a niebiały. nie ma nic pośredn. ale nie powie: że nie ma nic pośred. międ. biał. a czarn. lub czerwon.

Przeciw. mię tego praw. między: przeciwień:
(contradictoria) i z przeciwno: (contraria).
Jeżeli tedy zarzuca: że międ. stan. winy a
niewiny może być jakiś stan półwiny, mię:
odpowiedzial. a nieodpowiedzialno: jakaś
odpowiedzialn. częściow: i że tedy byłby niesprzec.
gdyż nie uwzględ. tych pośredn. stan. to dał.
zarazem dowód. tyt. że nie ma: ostoji
przeciwień. od przeciw.:

Jeżeli: nierozmyśl. zabójcz lekko jest
kara: to nie dla tego: pośred. międ. winą
a niewiną, lecz dla inn. winy, która jest
towarzysz.: winy głów. Może ktoś być niewinn.
rozmyśl.: zabójst.: a może być winn.: zabójst.:
przez gniewałd: lub lekkomyśl. Ale to drug.
nie jest niemi pośred. międ. winą a niewiną,
lecz osobn. fakt. dla sieb.
Tak samo wrazy kol: nie jest pośredn.
międ. biał. a niebiał. lecz biał. a czern.
Charakt. wątpliw. nie jest pośred. międ.
char. dobr. a niedobr. lecz dobr. a złym
Tak samo dwa zdan. przeciw. mogą być
rzecz. fałszy:
n.p. Jeden poeta napis: Iliad: – wielu
poetów napisz: Iliady –

Tales był panteistą – Tales był ateistą
Sokrat. był przeciw. sofistów – Sokr.
był zwolennik.: dawnych narod. tradycji:
zaczepian. przez Sofist. –

Z przykład. ~~[illegible]~~ przytoczo: wyni: że międ. twierdz. a jego przecz. nega: nie może być nic w pośro: a to nazy. się princip. exclus. tertii v. medii inter contradictoria — ale wyni. tak. mówi. ~~[illegible]~~ ogniwa pośred. międ: dwoma twierdz: sprzeczne: czyli principium interveniente tertii v. medii inter duo contraria.

Zaś: że jedno wypowiedz. zost: zaś: ~~[illegible]~~ nieporęczn. przeciw: nale. się Arystot: który w polemi: z Plat. poglad. na isto. rzeczy stworz. idew. w obraz. prawa powyż. Platon uważ. jedy. idee za rzeczyw. istniej: a mater. za coś, co nie jest, przypisuj. rzeczom stworz: jakiś byt średni: zmiesz. z bytu i niebyt: Rzeczy więc stworz. były by czemś pośred: międ. ὄν i μὴ ὄν-ay: międ: logicz. przeciw. Mówi o nich (Rep. p. 479 C) że οὔτ' εἶναι οὔτε μὴ εἶναι οὐδὲν αὐτῶν --- lub też μεταξὺ οὐσίας τε καὶ τοῦ μὴ εἶναι (ibid.).

Arystot. na to odpow: że międ: przeciwień. lub kontradykcyami nie może nic być w pośród: ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μεταξὺ ἀντιφάσεως ἐνδέχεται εἶναι οὐθέν (Met. IV. c. 7. n. 1) lub też że jed. z dwóch ~~[illegible]~~ członów kontradykt. musi być prawdz: ἀνάγκη τῆς ἀντιφάσεως θάτερον εἶναι μόριον ἀληθές ... ἀδύνατον ἀμφότερα ψευδῆ εἶναι (ibid. n. 5–6)

Gdzieb. przyjmow. coś pośred. było by koniecznie, taka, że rzecz istniej. może ~~[illegible]~~ zawier. w sob. półtora bytu, że między tem pośred. a byt. z jedn. stro: niebyt. zaś z drug. należa. by znowu wbrać: coś pośred. a tak postęp. w nieskończ. i nie było by: półtorowe byty ale bezk. ilo. więc: ἔτι εἰς ἄπειρον βαδιεῖται καὶ οὐ μόνον ἡμιόλια τὰ ὄντα ἔσται ἀλλὰ πλείω (Met. IV. c. 7. n. 9)

To ~~zdan.~~ Aryst. panow: powszech: bez ówczesn. oporu - ai do ~~pocz.~~ teraźniejsze - więc: Zewn. Wolff: inter contradictoria nō dari mediū - lub: propositionū contradictoriarū altera necessario vera (Ontol. § 52. Log. § 532)

Śmieszn. zaś twierdz. tych, co utrzymu. że pierw. Wolff przeciw to wystos. skoro stąd - jego roz pukn. od arystot.

Po Wolffie Niem. zaraz: zasa: tej uczon. formy coraz międ ...: a raz: nieprawdzi. n. p. Baumgarten: omne possibile aut ē a aut nō ā, seu omni subjecto ex omnibus praedicatis contradictoriis alterutrum convenit - (Met. § 10) -

W dru. poło. tego twierdz: podszu. zasa: niepojęt. przeciwieńst. żaden. zupeł. niewłaściw. gdyż on nie opiew. że z wszystk. możliw. przymiotów i jed. przypada rzeczy lub jego przeciwieńst. lecz mówi tyl: że rzecz żad. nie może mieć przymio. zgłos. a zarazem. ~~przymio~~ mieć jego nega:

Następni filoz. niem. jeszcz. pogorsz. tę form: n. p. Krug, ~~Fries~~ który tę zasa: nazy: das Prinzip der allseitigen Bestimmbarkeit - lub Fries; który im nad. taką form: jedem Gegenstande kommt entweder ein Begriff oder dessen Gegentheil zu - albo tę formę drugą: jedem Dinge kommt jeder Begriff entweder bejahend od. verneinend zu - a nazwał tę zasadę:

Satz der Bestimmbarkeit jedes Gegenstandes durch jedes Prädikat -

Hegel zarzu. odrzuc. tę zasa: jako przeciwną: ~~co jest wszystko~~ ale jego argum. osobliwe: Mówi np. że międ. + A i - A jest pośred. A bezwzględ: - lub też że 0 pośred. międ. + a i - a/ -

Nie wol. jedn. identyfik. logi. z matem. bo w naszym przypad. p niewątpl. + – nie jest przeciwień. lub kontradykt. lecz tylk. sprzeczno. –, bo ilość nie potrzebu. być albo + albo –, lecz albo + albo nie +, lub: albo – albo nie –, a to nie to samo co + –

W logice stara. mówi: Ta róża: albo biała albo niebiała –

ale w matem: nie wolno powiedz: Ta ilość albo + a albo – a

lecz: Ta ilość albo jest + a albo nie jest + a

lub także: Ta ilość albo jest – a albo nie jest – a

lub lepiej bezwzględn.: Ta ilość albo jest a albo nie jest a. –

Stara. więc Herbart, jak się nieraz, zwalcz.

Hegla na tym punk: i przyzw: zasad. wyklucz: środk. międ. przeciw. lub niesprzeczn. przeciw. danem. racyje:

1) Uwaga!) Tak zwana zasa: dysjunkcyi przeciw: principium disjunctionis contradictoriae u now. logików – np. Ueberweg, Logik p. 199 jest formuł. pochodn: utworz: z dwóch zasad a) kontradykt: i b) niesprzeczn. przeciw:

Formuł: ta da się wyraz: a jest albo b albo nie jest b: Ta forma: opiewa:

1° że a nie może być b i nie być b = (t. j. zasa: kontrady: czy. że dwa te twierdz. nie mogą być raz. prawdzi:

2° że a tylko może być lub b, lub nie być b (zasa: niesprzeczn. przeciw.) czy. że oba twierdz. nie mogą być raz. fałszy.

Wszystk. trzy zasa. narzu:

t. j. zasa: przeciw. czy. Kontradyk.

zasa: niepojedne. przeciw.

zasad: dysjunkt. przeciw:

nie tyczą się sprzeczno: (contraria) bo tam może być coś trzecie: w któr. obie sprzeczno. znajd. swoj. zgodę: n. p. ściana nie potrzebu. być ani białą ani czarną, lecz szarą. ani białą ani czerwo. lecz różową

2) Uwaga! Zasa: pojedn. sprzeczno. powoła. jest do oddan. wielk. usług naukom, zwła. history. społecz. i morale. W niej bow. ukry. się prawidł: formuł. postę: któr. dotąd nie wynalez: Mieli: postęp liberal: opar: na dyalektky. panteisty: t. przeczą: ~~pojed~~ nowy: niemożeb. bo pojedne. przeciw: jak. to robili Heglińsi. Taki postęp skaza. na to, że burzy przeszło. za pomo: bezwzględ. nega: stawia. na to miejsc afirme: która ma być niekiedy syntezą przeszło. i jej nega: Ale ta synte: będz. zaraz pręd. zniszczo. przez nową nega. a wszystk. synte: później. doczne tymczasowe, bo post. panteisty. podob. do mitolog. Kronosa, pożerają. swe włas. dzieci. Należa. by dla Gustę: przemy. chrześ. który nie nie burzy, lecz przekształ. wyna: formuł. teoret: a ta będz. w zase. pojedna. sprzeczno: W prakty. post. ten istnie. od 18 wiek. - ale nie wyrażo. jeszcz. prawa historyozofic. wedł. które się odby. Nowa formuł. chrześ. będz. nie mia. do dawn. panteisty. jak reforme organicz. do rewolu: burzą:

§ 12. Zasa: powodu wystarcz: principii rationis determinantis v. sufficientis. §19

Wspomn. że Leibnitz przyjmo. dwie zasa. pierw: zasa: kontradykt: (cz. przeciwieństw) dla prawd koniecz. a drug. zasa: powo. wystarcz: dla prawd przypadk: (contingentes)

Powia. w Théodicée I. § 44: il faut considérer qu'il y a deux grands principes de nos raisonnements: l'un est le principe de la contradiction⁺; l'autre principe est celui de la raison déterminante, c'est que jamais rien n'arrive, sans qu'il y ait une cause ou du moins une raison déterminante

⁺ qui porte que de deux propositions contradictoires l'une est vraie, l'autre fausse.

„Nale. uważ: że są dwie wiel. zasa: według któr. postęp. nasze rozumo: jedna jest zasa: kontradykt. opiewają. że z dwóch twierdz. przeciw. jedno jest prawdz. druga fałszy; druga zas zasa. jest zasa: powodu (racyi) określają: gdyż nigd. nic się nie wyda. bez przyczy. lub przynaj. bez powo; określaj:

Porówn. Monadologie § 31. 32 – w Opera Leibnitii ed. Erdmann p. 707 –

De scientia universali – ibid. p. 83.

Nazw. ją także Leib. principii convenientiae

Nareś. w liście do Clarke – ibid. p. 778: Ce principe est celui du besoin d'une raison suffisante, pour qu'une chose existe, qu'un événement arrive, qu'une vérité ait lieu –

To znaczy: „Ta zasa: jest zasa. potrzeby powo. wystarcza: aby [a)] rzecz istnia. aby [b)] fakt się wydarz. aby praw. mia: miejs:" –

Z tych ustęp. widoczn. że Leib. pomie: praw

przyczyno: że nic się nie dzieje bez przyczy: z
praw. logiczn: że każ. praw. musi opier. się na
jakiejś rzeczy ~~wystar~~ dostatecz. dla któr. ją uważa.
za praw:

Zostawia. na boku stro. metafizy. zasa:
gdyż o niej pomów. obszern. przy praw. przyczyno.
na ten miej: ograniczę się do uwag następu:

1) Zasa: wystarcza. powo: do pozna. lub uważa. takie
praw: jak Arystot. wyłoży jasno w Met. V. c. 1. n. 9:
πασῶν μὲν οὖν κοινὸν τῶν ἀρχῶν τὸ πρῶτον
εἶναι ὅθεν ἢ ἔστιν ἢ γίγνεται ἢ γιγνώσκεται.
to znaczy: „wspólna cecha wszystk. zasad
jest, że każda z jest czemś pierw. skąd coś
albo jest albo staje się albo poznan. jest.

2) Zasa: powo: wystarcz: sprowa. się do formuł:
adoptow. przez uczo: Leibnitza: id ex
quo intelligitur cur aliquid potius sit
quam non sit, et sit potius uno modo quam
alio. –

3) Wyda w tej form. zasa: wystarcz. powo:
~~odnosi~~ jest od prawa przyczynow: dla
czego coś się dzieje – a opiewa: że musi
być powód wystarcz: dla któr. rzecz pozwaje
taką, jaką jest

4) Że zas: poznaw: w isto: obecno. wyjaw.
jest niezbędn: warun: do działa. rozum.
zasa: wystarcz: powod. – , rozdziow. do czyn.
bosk. lub ludzk. jest zasa: wystarcz. pobud.
dla któr. się coś robi. –

5) Ogranicz. zasa: wystarcz. powo: do
zasa. prawd przypadko: jest błędn. i
bez podstaw: bo gdy nie było prawdy przypadk.
pozna. tej i konieczn. lub więcej: musi
być dla obu jedna zasa: wystarcz: dla
któr. je pozna. lub dla któr. wedł. nich

6) Następ. Leib. uważa zasa. powo. wystar. za wier. pierwot. jak zasa. Kontradykt. skoro tamta bez tamtej. daje się wyprowadz. z tej drugiej. Zasa. bow: dla któr. poznaj. że rzecz raczej tak jest niż przeciwnie. opiera się na zasa: inn: że w przeciw. razie mogłaby rzecz być zarazem i nie być, a to jest zasa. Kontrad. –

§ 20 Krótk. zakończ.

§ 13. Konkluzya o pierw. zasadzie.

Zasa: Kontradykt: jest zasa: pierw: w metaf. bo do niej wszystk. inn. dają się sprowad. – jest najpierwot. bo nie może żadn. drug. pomyśl. od któr. by ona brała swój porząd. swój czy znacz. wyżej. Jest najogól: bo wszyst. co jest, należ pole: a jej panow. tam się kończ: gdzie korzeń się istnie. a rzecz. nie. Wszystk. inn. zasad: ważniej. metafi. i logiki. dają się do niej sprowadz: n.p. zasa: tożsamości (prin. identitatis), zasa: wykluczenia: pośrednic. międz. przeciwień. zasa: tak: przedm. sprzeczno: taki. zasa: dysjunkt. przeciw. Nawet zasa: wystarcz. powod. jakkol. z niej nie wypły. a w inn. porząd. jest pierw. jedn. na niej się opiera: ale o tej zasad. ostate. stanow. będz. mowa. przy później. przyczynow. Na zakończ. należy tak. odpowiedz. na pytan. czy zasa. Kontrad: która dot. główn. zasadnicz. się ~~jest~~ ma być: subjektyw. znacz: jak chcą Kant i Herbart czy objekt. jak utrzym. Hegel. Jeśli pierw: to zasa: nie obowiąz. w metafi. lecz jedyn. w logi: jeśli drug: to raczej do fizy. należy. Nasz. zdan: zasa. Kontrad: jest subjekt. cum fundamento in re: subjekt: bo nie jest oderw: od fakt: zewnęt: lecz znalezion: przez

powinnyśmy: dwóch pojęć: jestest. i mówić. które, jak demonstrac. ich subjekt. w fundam. in re - ale zaś nie podstaw: w rzeczywist: przeto obowiązuje także w imie. stwor. i w dziedz: myśli. -

§ 14. O istocie i istnieniu

de essentia et existentia.

Rozważał. jestestwo (ens) ogóle. jako coś, co jest, bez wzgląd. na to, czem ono jest lub czy w ogóle jest. Pozywiś. abstrakcy. jestest. istnie. tyl. w umyśl. umysł. rzeczy zaś, od któr. ono jest, oderwać: iż nie jestest. nag: lecz ~~istnieniem~~ pełnem jestest. tj. obdarzon. pewn. cechami ~~istniejąc w umysł. i przestrz.~~

Mogę: przy każd. rzeczy zapyt: czem jest i czy jest. Odpow. na pierw. pyta: wyra. isto. rzeczy, odpow. na drug. jej istnie: rzeczyw.

Inn: słowy: każde jestestwo (ens) musi mieć jakoś istotę (essentiat) i jak. istnienie (existentia)

Esencya czy: istota obejmu: wszystk. cechy dla których rzecz należ. do osobn. rodza. = id quo aliquid in certa rer specie collocatur. Dopó bow. nie wie: do jakie. rodz: rzecz jak. należy nie mieć, czem one jest. Wiedz. że Piotr jest człow. znacz. wiedz. że należy do rodza: ludz. Należ: zaś do pewn. rodza: znacz. być czemś a zarazę. być różn. od inn. jestes. nie należą do tego rodza. stąd druga defin: essentia ē. i. per quod res ē id qu. ē ac a ceteris reb. discriminatur. -

Ta sama istota, według. rozmait. wzgląd: rozmaicie bywa nazyw.

a) ratio rei

b) quidditas

c) forma

d) natura

e) definitio rei

Istnienie cz. existentia jest to isto: urzeczywistniona, stąd actualitas essentiae – można ją tak. definiować: actus quo essentia est, lub id quo res actu est, lub wreszcie id quo essentia extra nihilum sistitur. Wszystk. te defin. oznacz: że coś jest rzeczyw:

Tak esencya odpow. na pytan: czem rzecz jest?
tak exysten. " " " czy rzecz jest?

Można obie porówn. do sieb. albo jako actus i potentia, bo isto: rzeczy jest możno: a staje się rzeczywist. dopiero przez istnie:

Albo można je tak. porów. do sieb. jako akcydens i subjektum – choć tyl. obrazo: bo prawdzi: accidens rozdz. się w jak. substan: a essentia nie potrzeb. być koniecz. substan. Lecz w znacz. przenośn. można nazyw. akcyd. wszyst. co nie należy do esencyi, tyl: do niej dodan. być może lub od niej odjęt: Stąd S. Tom: Quodlib. XII. a. 5. c.: Accidens dicitur large omne quod non est pars essentiae et sic est esse in rebus creatis. –

Ponieważ każ. rzecz ma i isto: jak: i jak. istnie: przeto byt (esse) tak. podwój:
a) byt istno: esse essentiae
b) byt istnie: esse existentiae
Oprócz tego znajdu. w każd. rzeczy
c) byt przypadk: esse accidentale –
obejmu: wszystk. te przymio. lub cechy rzeczy, które nie należą do jej istno: a bez któr. indywid. jedn. istn. nie może. –

‡ Uwaga ‡.

‡ Uwaga: Czy isto. rzeczy różni się od jej istnienia? było pytan: które zadaw. sob. często średni. i nowsi filoz. Jedni odpowia: z św. Tom. że różnią się in re t. j. rzeczyw: inni, że tyl. w myśli, in mente lub cogitatione. Oczywi. to pytan. nie ma miejs. co do Boga, w którym istnie. należy koniecz. do isto: a bez które. istot. Jego pomyśla. być nie może; nie ma tak. miejs. w pojęciach konkret. rozważan. w sob. bo możn. mieć pojęc. rzeczy, a nie wiedz. czy jemu odpowia. rzecz istniej. Possum intelligere, quid est homo v. phoenix, et tamen ignorare, an esse habeat in rerum natura. (S. Thom. de ente et essentia c. 5) Odnosi się zat. pytan. do tyl. do rzeczy istniejących a w nich niewątpl. da się odłączy. nie tyl. w myśli, lecz w rzeczywist. istnie. od isto. bo 1° rzecz istniej. może przestać istn: choć jej isto: pozosta. w myśl. i w im. słowie: Tego rodz; 2° rzecz istniejąca ma mnóst. przymiot. przypadk. które wcale nie należ. do jej isto.

§ 15. Locke błędnie pojmował istotę.

W dziele swoj. słynn. An essay concerning human understanding (Book III chapter III: of general terms) wykła. John Locke teor: wyraz. lub nazw ogólne: co Francu: nazyw: termes généraux przyj. musiał. także wypowiedz. zdan. swo: o esencyi czy istno: gdyż każ. wyr. ogól. n.p. zwierzę lub rośli. ozna: esen: znajdu. się w jednost.

Teorya jego taka: Ponieważ roz. ludz: nie potrafi każd. rzeczy nazw. z osob: bo wde. mow. istaty się zgo. niepodob. ozna: jed. mian. ogól. pewn. grupę jestest. do sieb. podob. Każ. taka nazwa ozna: pew. rodz. lub gatun. rzeczy a tem zaw. ich istno: (essence). Jedn. te istno: jest wyrob. nasze umys. a co jej odpowiad. w rzecz. jego właściw. nie wiemy, bo wewnętrz. esenc. rzeczy jest nam zupeł. nieprzystęp. Tę nazy: L: esencyą rzeczyw: (real essence) ale że ta nam zupeł. jest nieznan. musi. przest: na esency: słownej (nominal essence) która wyra. pewną liczb. zmysło. przymiotów (sensible qualities), za pomo. któr. odróżn. jedn. rzecz od drug: i mieści. ją w pewn. klas: jestest.

W pojęci: pojedyncz: zwłasz. matem. obie istno. się identyfiku: istno: n.p. realna trójka zupeł. jedno i to samo, co jego istno. nominalna ale w ~~przedmiot.~~ pojęci: złożo. zwłaszcz. w rzecz. stworzon: obie zupeł. się różn. Pierści. n.p. złoty różn. się z pewn. oraz. mater: którą nazy. złotą dla tego, że ma pewn. przymio. zaw. w zło. napotyka. ale czem jest ta mater. nie wiem. Nazwa więc „pierści. złoty" ozna. tyl. esen: nominal. t.j. pewn. liczbę przymio: kolor, ciężk: twardo. i t.d.

Słow: wedł. do: nie zna: esencyi rzeczy, lecz tyl. przymio. — powtó: te przymiot: raz. stano: jakąś esencyą nominal: która jest pojęc: oderwan. utworz. ku wygo. ludzk. myśle. i mówie. Że ta opin. zensualisty angiel. fałsz. wyni. z uwag nast:

1° Suma przymiot. nie może stanow. esen: gdyż byt przymio: odróżn. stale od bytu ~~przymio~~ istności: Przym. przedst. nam się jako tkwią. w esenc: lub jako z niej wynikaj: podcz. gdy esen: zamk. go w sob. lub go wytwa. ze sieb. Z tej różni. dwóch bytów wid. że dodaw. naw. do sieb. jak najwięc. przymio. nie otrzyma. jesz. bytu istotnego, lecz tyl. zawsze byt. przymiot. lub przypadł. do jak: bytu istot.

2° Przymio. za pomo. któr. jedn. jestes. od drug. odróżnia. uważa. za ~~ist~~ rzeczywiś: inaczej. tworzen. wyraz. ogól. nie miało by żadn. celu. Ale prócz rzeczywiś. przymio. rozum. nie porzucho. dodat. ~~te~~ do rzeczy, lecz wynika: z jej ~~tkw~~ istotn: i natu. osobn. —

3° Praw. jest, że istot. rzeczy nie zew. możn. pozna: a naw. przyzn. ~~moż~~ należy, że nie zna: istot. żadn. rzeczy, jaka jest prawdzi. w sob. Ale czyż dla tego nie możn. jej nic pozna. z esen. rzeczy? Możn. co najmn. pozn. ją pośred: przez jej przymiot: któremi się obja: tak jak przyczy. zwykl. pozna: pośred. z skutk. N. p. istot: duchu ludzk. poznaj. z jego władz, istot: roślin. z jej funk. żywotn.

4° Locke, a za nim inni zensuali. utrzym. że rodz. i gatun. oznacz. przymio. znajdują. się w pewn. grup. podob. do sieb. jest. Temu nazwa. jedn. ludz. oznacz: to, co jest istotn. w rzeczy każd: a niedys. jak. przymio. odróżn. bow: w każd. jedno: to co w niej nale: do rodz: od tego co tyl. jej jest właściw. a pierw. uważa. za esencyą, drug. za przypadło. takow.

O tej kwest. jeszcz. raz jesz. wspomn. przy substancyi.

§ 16. Każda istota stworzona jest złożona, niepodzielna, niezmienna

A. Że każ. rzecz stworz. wielorak. sposob. złożo. o tem nie możn. na sercu wątp:.

1° Nie zna. rzeczy, któraby nie ~~była~~ należ. do jakieś rodza: ale być w rodza: jak: znamy, mieć pewne cechy wspóln. z jestest. należą. do tegoż rodza. a ~~inne~~ pewne różnice, wedł. któr. rzecz odróż. od inn. które nie należ. do tegoż rodze. Jest więc złożo. ex genere et differentia.

2° Każ. rzecz nie tylk. różni się od inn. należ. do odmien. rodz: lecz tak. od jedno: będą. w tym sam. rodz. Ludzie różn. się międ. sobą, nie co do cech istotn. wspóln. wszystk. ludz. lecz co do znam: indywidual: (accidentia individuantia). Stąd odróżnia filoz. w każd. jednost. to co stano. jego isto: (n.p. humanitas) od tego, co stano. jego osobowość (n.p. hic homo) każdy człow. ma ludzką, wspóln. z inny. naturę, ale odręb. osobę czy: złożo: ex natura et supposito. –

3° Może. w każd. rzecz odróżn. formę od materyi n.p. człow. złożo. z duszy i cia: kwasy ~~chemicz~~ tlenowe: złożo. z tlenu i jakiegoś metaloidu, n.p. siarki, azotu, chloru, fosforu i t.d. (SO_2 NO_3 ClO_3 PO_3 = kwas siarkawy, azotawy, chlorawy, fosforawy) ~~sole~~ Zasady chemiczne n.p. tlenek żelaza, manganu, rtęci, ołowiu, potasu, sodu (= FeO MnO Hg_2O PbO KO NaO)

4° Naw. rzeczy w sob. pojedyn. n.p. dusze ludz: złożo. są ex potentia et actu

5° Nareszc. możn. w każd. rzeczy odróżn. isto: jego od istnie: czyli złoż: ex essentia et existentia.

Cała qu. 3a w I cz: Sumy teolog: napisa. w tym celu, aby okaz. że w Bo. nie jest: złożo: ani wedł. ilości części (compositio quantitativa) ani z formy i mat: ani z natury i osobnika (suppositum) ani z esencyi i exystenc. ani z rodza. i różni. ani z subjektu i akcyden: Argum. które

S. Tom. dowodz. tej tez, dowod. tak: że każ. rzecz stworz: przeczw. niż Bóg, podleg. jedn. lub drugie. z orzek. kategoryi:

B. Że z drug. stro: każd. isto: jakiekolw. rzeczy jest niemi niepodziel: takie tato. dc. uj. okaz: Isto: rzeczy jest suma wszyst. cech, bez któr. nie byłaby tem czem jest. Skoro wszystk. są konieczn. nie może żad. być odję: bez zmiane: poję: rzeczy. Odejm. np. od cech, wchodzą: do poję: ~~zwierzę:~~ rozumé, a przestan. być zwierze: Tak. samo nic nie może być dodan: dodaj myśle: lub rozum, a tak. przestan. być ~~zwierzęciem~~ zwierzęciem: Stąd św. Tom. porówny. defin. do liczb. do któr. tak. nic dod. nic odję. nie może bez zmian. liczb:

Si aliquid addatur v. subtrahatur alicui numero, etiamsi sit minimum, non erit idem numerus sec. speciem ~~Minimum~~ est similiter est in definitionibus, quia quocunque minimo addito v. ablato est alia definitio est alia natura speciei. Sicut enim substantia animata sensibilis tantum est definitio animalis, cui si addas et rationale, constituis speciem hominis, si autem subtrahes sensibile, constituis speciem plantae (in VIII Met. Lect. 3a)

C. Isto. rzeczy są takie niezmienne. Kartezyusz ~~mniem~~. że isto: wszech rzeczy zależą od woli boż. że np. koło jest okrągłe: a środ. jego równoodleg. od wszystk. punkt. obwod. nie dla tego, że isto: jego tego wyma: lecz że Bóg tak chce. Większo. jedn. filoz: uważa isto: rzeczy za niezmien. koniecz. wieczyst: i odnośnie do rozu. boż: i rowwnie same w sob. Gdybyś. z Karter. utrzymy. że poję: ist. isto: wszech rzeczy zrazu nie były w rozum. boż: a dopiero w nim takie były i jakiemi je świat być

tołyśmy popadł: w nęszczewane. Kiedy Malezy
męż. powiedz: że Bóg nie pomyśl. nowy, jakiś jemu
się spodoba: a pot. je stwór. od w czes: lecz że
je stwór: nowy dowod: wedł. pozęv., jakie miał
od wiek. Singula sunt propriis creata
rationibus; has autem rationes, ubi arbitrandum
est esse, nisi in mente Creatoris? (Aug.
lib. quaestionum octoginta trium: qu. 46^a)
Podobn. S. Tom: Quia mundus non est casu factus
sed est factus a Deo per intellectum agentem,
necesse est, quod in mente divina sit forma,
ad similitudinem cujus mundus est factus.
(1. qu. 15. a. 1. corp.)

Druga część metafizyki.

B. O własnościach wspólnych wszystkim jestestwom.

Są pewne własno. znajdują się w wszystk. jestestw. do jakiegokolw. rodza. lub rzędu należą. Powszechn. wymienia. ich pięć: unū, verū, bonū, res, aliquid; czy: ~~[illegible]~~ wszystk. co jest, musi być jedn. prawd. dobr. rzeczą i czemś. Znacze: tych wyraz. pozna. późn. Ponieważ są wspólne wszystk. jest. nazyw. się transcendentes (lub transcendentales), ~~które te wyrazy~~ poniew: sięga. po za kategor. czyli możeb. działy bytu ~~[illegible]~~.

Gdy n.p. mówimy: że koń jest zwierzę: koń jest czarny, koń biega, koń służy do jazdy i t.d. ~~[illegible]~~ przypisuj. mu różne orzecze: które należą do pewn. klas istnie: substancya, jakość, czynność, relacya i t.d. Widocz. że nie każda rzecz musi być subst. jakość. relacyą, ilość. i t.d. ale wszyst. co jest jakimkol. sposob. musi być prawdzi. dobr. jedn. i t.d. Stąd filozof: atrybucye dzielą na kategoryczne (lub predykamentalne) i na transcendentne (lub transcendentalne) mówiąc, ~~że~~ n.p. że atrybut (orzeczenie) człowiek powinien być brany categorice (lub praedicamentaliter), atrybut zaś dobry powin. być brany transcendentaliter.

W pierw. raz. chodzi o orzecz. jedn. z 10 klas, na które wedł. Arystot. da się podziel. wszystko co jest, w drugim o orzecz. właściwo. która wspól. jest wszystk. orzecz. 10 klas. bytu czy. po za nie sięga, lub też je okrąża ostatecz. — stąd św. Tom: o właściwo. transcendental: mówi że circumeunt omne ens (Qq. disputt. de virtut. qu. I. a. 2. ad 8m)

Jasno tak. że res lub aliquid nie różn. się od ens, wyraż. to samo pojęc. tyl. nieco odmien. sposob. Wiśto: res = essentia lub quidditas,

S. Bonav: nomen res in hoc differt ab ente qu. ens sumitur ab actu essendi, sed nomē rei exprimit quidditatem, s. essentiā entis (in I. Sent. dist. 25a dub. 3m)

Wyraz zaś aliquid wyraż: że coś jest osob. owy: że jest jedność: oddzielo. od inny:

S. Bonav: dicitur etiā aliquid, quasi aliud quid, unde sicut ens dicitur unū, in quantū ē indivisū in se, ita dicitur aliquid, in quantū ē ab aliis divisū (ibid.)

Owych 5 pojęć transcend: sprowad. się zat. tylko do czter: ens, verū, bonū, unū – a te porównyw. międ. sobą (indivisum), że dwa ostat. są właściw. pierw. ary. że o każd. ens można powi. że jest prawdzi. dobr. jedn: O tych przymio. ogóln. każd. jestest. przynależ. i niezbedn. wyp. nam teraz pomówi. szczegóło.

§. 17 O jedności.

1.) Jedn. nazyw. to, co nie jest podzielo.
Unū nihil aliud significat quā ens indivisū (S. Thom. 1. qu. 11. a. 1. corp.)
Unū ē ens quod nō dividitur (Id. in I. Sent. dist. 24a qu. 1. a. 3. ad 3m)
Że zaś każd. jestest. jest czemś niepodzielon. nie wyma. dowodz. bo jak wyż. się rzekło, każd. jestest. musi mieć swoj. istot: a istot: jest nierozdzielo. t. j. że nic nie można. dod. do niej, nic odj: bez zniszcz: jej. Jeśli: więc istot: jest czemś nie dają. się rozdziel. a każ. jest. jest przez istot. swoj. tem czem jest, jasno, że każ. jestes. musi być (czemś) nierozdziel. czyli jedn.
Ē ante unūquodq ens per suā formā, unde

ē unūquodq; pr. suā formā habet unitatē (S. Thom. quodlib. VI. a. 1. corp.)

Powie. więc św. August. unū ē quidquid ē. (de vera relig. c. 36. n. 66)

Z tej praw. wynika: kilka uwiosk. które wykł. jasno S. Thom. w 1. qu. XI. a. 1.

1° pojęc. jedno. nie dodaje do poję: rzeczy lub jestes: nic realne: bez dyl. wyra: ~~[illegible]~~ coś ujemn. t.j. że rzecz nie jest podzielo.

unū nō addit supra ens rē aliquā, sed tantū negatione divisionis

2° poję: jedno. i ~~to~~ jestes: wyraż. to samo czy: są równoznaczn: tak iż jedno może być położ. za drug:

unū convertitur cū ente

3° Choć: jedn: wyraż: negacyę rozdzielen. nie jest jedn. pojęc. ujemn. bo oprócz nega: owej wyraz. tak. coś dodat: czyli iż substan: jestest. jest nierozdziel. Otóż więc poj: jest. jego subst: jest pojęc. dodatn. o tyle tak. poj: jedno:

S. Thom: unū nō addit supra ens, nisi negatione divisionis: nō qu. significet ipsā divisione tantū, sed substantiā ejq cū ipse; ē enī unū idē qu. ens indivisū (Cfq. disputt. de poten. qu. IX a. 7. corp.)

2) <u>Jak powsta. poję: jedno?</u> Najogóln. pojęc. jest ens a razē z niem powsta. poję: nico: (nihil non ens) Porównyw: dwa te poję: i stosuj. do nich zasa: najpierwotn. kontradykt: że jeste. nie może być razē i nie być, dochod: umysł do wnios. że rzecz każda jest oddzielo: od tego, czem ona nie jest, czyli że jest czemś inn. od nico: lub od tego, czem nie jest, Występu. więc ens jako coś oddzielnego. Ale być oddzieln. od inn. rzeczy = być w sob. nierozdzieln. czy. jedn.

Primū qu. in intellectu cadit, ē ens, secundū vero ē negatio entis, ex his aute duob9 sequ. tertio intellect9 divisionis; ex hoc enī qu. aliquid intelligitur ens, ē intelligitur ~~nō~~ esse hoc ens, sequ. in intellectu qu. sit divisū ab eo; quarto aute sequ. in intellectu ratio unis, prout sc. intelligitur hoc ens nō esse in se divisū. (S. Thom. quaestt. disputt. de pot. qu. IXa a. 7. ad 15m)

Nie należy jedn. zapomin. że w rozwoj. psychol. umy: zaczy. od poję: abstrakcyj. jedno. ~~Co~~ Inn[e]go porząd. logicz. a inny zno. porząd. rzeczyw. W zwie. podpada. pod zmys: które wraże: pobud. nas do myśl. spostrzeg. najpierw podzia: a pot. dopie. jedno. Spostrzeg. najpierw wielo. stanów psychicz. a pot. jedno. nasze: duchz; spostrzeg. wielo: drzew a pot. jedno. las lub park; spostrzega. naprzó. wielo. częś. w rzeczy każd. a pot. jedno.

Unde oportet qu. divisio sit prius unitate nō simpliciter, sed secund. rationē nostrae apprehensionis. Apprehendimus enī simplicia per composita, unde definimus punctū, cuj9 pars nō ē, v. principiū lineae. (S. Thom. 1. qu. XI. a. 2. ad 4m)

Cf. in I. Sent. dist. 24a qu. 1. a. 3. ad 2m: Ē ideo unū in intellectu ē prius, quā multitudo, quāvis sec. sensū v. imaginationē sit ē converso ... quia nā composita priora sunt simplicibus ē divisa indivisis. –

W takim zaś raz. powsta. [i wznaw.] trudność niemała: którą podnió. (S. Tom. w 1. qu. XI. a. 2: utrū unū ē multa opponantur.

Trudn. głów. taka: jeżeli w prakt: jedno pojmuj. od wielo: i przez nie bywa definiow: to tak: wielo: zdaje się być pojmuj. od jedno: i przez nie bywa definio: lecz mieć pojęc: wielo: należy mieć poję: jedno: na odwrót aby mieć poję: jedno, trzeba mieć poję. wielo: to zaś wyda. się być kołow. błędn. lub jak św. Tom: circulus in definitione.

Odpow: Jedn: dwojak. sposob. ma się do wielo: raz jako pierw. liczeb. (principiū numeri) drugi raz jako privatio cz. nieobecno. ~~razem~~ jedno.

W pierw. raz. jedno: jest miara i ma się do wielo. jako miara do tego, co przez nią mierzy się (ut mensura mensurato [ze. oppositum]). Przykład: dziesięć koni – dwadzieścia metrów sukna –
W drug. raz. jedność przeciwstaw. się wielo: per modum privationis, jako coś, co w niej nie przebywa. Przykł: wielość członk. ciała jedn. ciele –
a tyl. w tym drug. znacz. wolno powiedz. unum convertitur cum ente.
Ta tenda. przechodz. nas w następ. do inn. pytan:
3) Ilorakie jest jedność? Pytan. Takie może wydaw. się dziwn. jednak. dość jest wspomn. że ile jest rodz. bytu, aby pewne się nie dziwić; bo jeśli unum zawsze może zamień. się z jestest: (ens et unum convertuntur) a ile jest rodz. byt. bez. wszel. tyle rodz. jedno. ile jest rodz. bytu.

a) jedno: pojedyncza i złożo: (unitas simplicitatis, unitas compositionis). Jedn. jest to, co nie jest rozdzielone. Otóż byt wnet: może być albo in actu (rzeczywist.) albo in potentia (możl.) będzie więc byt albo był w rzeczyw. nie rozłoż. albo tak. nierozłoż. in potentia t. j. nie dający się rozłoż: Jeśli dwa te przymio. się schodz: t. j. nierozdzieln. możliw. i rzeczyw: mamy jedn. pojedyn: (unitas simplicitatis), jak. n. p. dusza – Jeśli zaś rzecz był. w rzeczyw. nie jest rozłożon: ale ma do tego możn.: wtedy mamy unitas compositionis. Tak. jedn. w człow. który złożo. z duszy i ciała. Niektó. tę jedno. rzeczyw. fizycz: owa metafizy: Rozgr: metafiz. doskonal. od fiz: a. że metaf. oznacza złożone z aktu. et potentia, ani mniej. był. potencj. w jed. rzeczy, tem więc jest jed. Ani tak. jedn. od człow. do Boży od aniołów.

b) jedność przez się (per se) lub przypadko. (per accidens) Pierw: jest w jestestw. gdy albo nie ma części: (anioł) albo ma części. które zosta: do sieb. w stosun.[w] (jak. np. forma do mater. i wzajem. się doskonal: (człow: złożon. z duszy i ciał:) druga w rzecz: któr: stanow: jakąś samą, ale kaźd. zachow. swoj. egzyst. odręb: (pułk, miasto, stos kamieni) albo mają się do sieb. jak subj: i przypadki: przymio. w nim przebywają: (białe ściane, woda ciepła)

c) jedno: rodzaju, gatunku, liczbowa (unitas generica, specifica, numerica). Poniew. rzecz przez to, że jest jedna, różni się od wszystk. inn. będz. tyle jedno: ile róż. między rzecz: Rzecz zaś róż. się albo tem, że należy do inn. rodz: (kamień - roślina) albo że należy do tego rodz. ale do róż. gatun: (zwierz: ssące, drapież. - jednokopyt. - wielokopyt.) albo się w tem. gatun. ale róż. się liczbnie (lipa, dąb, buk: psy: Hektor - Bryś - Szpic -)

Trzy osoby Trójcy św. nazyw: się jedn. Bogiem, nie tyl: dla tego, że w nich jest unitas specifica, lecz także unitas numerica naturae, przeciw. w [illegible] tward. tylk. unitas specifica a divisio numerica naturarum. -

4) Wielość jest zaprzecz: jedno: Gdy to ozna: coś, co albo i w możno. i w rzeczywist. jest albo rzeczyw. w rzeczywisto. nierozdzielon. Wielość skła: się z któr. jestes: które nie były w możn. lecz i w rzeczywisto. rozdzielo. czyli z któr. każd. w sob. jest jedn.

Św Tom. defin. wielo: id quod est ex pluribus, quorum unum non est alterum (in I. Sent. dist. 24a qu. 1a a. 3. ad 2m)

Wiel.[?] róż. międ. unitas composi: tionis a multitudo (człow. - wozy ko)

§ 18. O tożsamości i ~~rozróżności~~ różności (inności)

(de identitate et distinctione)

Jedno jest tożsame, gdy rzecz ~~jedna~~ porównyw. z nią samą. To w porównyw. z inn. rzecz. jest jedno, na wewnątrz: porównyw. ze sob. okaz. się tem sam.

Tak. duch wszystk. wobec wielości stworz. okazuje się jedn: tak. wobec doznaw. wraż. okazuje się zaw. tym sam.

Idem significat unitatem in substantia (S. Thom. in I. Sent. dist. 4a qu. 1. a. 3. ad 3um)

Tożsamość nie myli przeciw. w różności (distinctio) które opiera się, że jedn. jestest. nie jest drug.

Tak zat. tożsamość jest odwróc. na wewnątrz: jedności, tak. ~~od~~różn. (inność) jest odwróc.: wielo:

Gdy umysł: znajdu. rzecz ze sobą w zgodz: tworzy sob. pojęc: tożsamości, gdy ją rozróżn: różn. odmi: pojęc: inności.

Tożsamość tylerak.: ilorak. być. jedno:

1) (~~numero~~ numero) liczebna = która posiad. każda jedność. względ. sieb. sam.

2) (specie) gatunkowa, która wtedy jest wszystk. jedność. należą. do jedn. gatun: n. p. koniom, kotom, jabłoniom, domom i t. d.

3) (genere) rodzajowa, która wtedy jest wszystk. gatun. należą. do jedn. rodzaj. n. p.

Jedn. z tych trzech form, tyl. pierw. jest prawdz: tożsamością, bo tyl. ona wyraż. wewnętrz. jedno: ścisło: druga jest tyl. względ. secund. quid, bo wyraż. coś wspólne: rzecz. od sieb. różn.

Różność lub inność (distinctio) tak. jest wielora:

1) rzeczywista (realis) gdy kilka rzeczy od sieb. odróżnić.

2) ~~logiczna~~ myślna (logica) gdy w jedn. rzeczy odróżnia. kilka pojęć.

Pierwsza t. j. różność rzeczy: (dist. realis)
dzieli się znowu na
a) róż. istotną (dist. substantialis)
jest albo α) międ. substan:
β) albo międz. składniki: substt. i n. p. ciało
i dusze,
~~Druga t. j. róż.~~
b) róż. modalną (dist. modalis)
międz. rzą: a jego sposob. istnie: n.
p. ciało: figura i t. d.
Druga t. j. róż. logiczną: (dist. logica,
da się podzieł.
a) na czysto myślną:
b) na wirtualną (dist. virtualis)
t. j. myślna, któr. ma podsta: w rzeczy
sam: N. p. w duszy można odróż. trzy
władze: umie, rozum, wolę. Niektórzy
dzieli tę ostat. rozróż. niesłusznie ze osob.
wdz: różno. realnej.
Uwaga. Skotyści sprowadz. jeszcze różność formal:
(dist. formalis) jakoby w każdej jednost. były róż.
formy między które istnie: róż. formal:
n. p. w Piotrze: humanitas (homo), animalitas
(animal), vita (vivens), corporeitas (corpus)
wreszcie Petreitas - te formy wzajem. się
rozgałęzi i układa. w jedno indywid.
Ta cała teorya jest niedorzeczna.
Formaliter albo 1) = substantialiter
albo 2) = nie materialiter.

Uwaga 2. do Troj. Św. nie mogą być zestawione ani distin. substan. ani moda: Mogłoby się zat. zdaw. że dystynk. w Bo: trzech osób nie jest realna, ukaz Każd. real. dystynk. albo jest substancy. albo modal. Należy odpow. że jak Bóg jest ens eminentissimu et in nullo genere, tak różn. osób bożych, jakkolw. rzeczywista (realis) jest inn. rodz. niż różn. zachodz: międ. rzecz. stworzon: W Bo: odróżnia. się jedna egzyst. bezwzględ. i trzy egzyst. względn. Pierw: identyfikuje się z tremi względ: i z wszystk. razem i z każd. osob: Ale trzy względn. egzyst. odróż. się realiter. Można rzec w Bog: odróż.

1° Subst. boża czy: essencya od każd: osoby pojedyn: To będz. distin. rationis v. logica sed cum fundamento in re — (może także być nazwa. virtualis w nasz. myśl. podaniu. Ten sam Bóg Ojciec może być raz uważany jako essentia divina sub ratione absoluti a drugi raz sub ratione relativi t. j. quatenus Pater ē

S. Thom: Alia ē ratio substantiae ē relationis ē utriq respondet aliquid in re, quae Deus ē, non tamē aliquae res diversa, sed una ē eadē (De poten. qu. 8. a. 2. ad 2.ᵐ cf. Summa theol. 1 qu. 28. a. 2.) Zob. Franzelin, de deo trino p. 332.

2°. Subst. boża od różn. atrybutów bezwzględ. (t. j. tak. które nie są właściwe jedn. osob. boż. lecz wszystk. razem:) — będz. to distinctio logica cum fundamento in re.

3°. Trzy względn. egzysten. czy: osoby boże — te odróż. się per distinctionē realē — dlatego mówimy: alius Pat. alius Fil. alius Sp. S.

Konkluz: dystynk: każda będz: albo rzeczywista (realis) albo myślna (logica) albo myślna z podstawą objektyw: (cum fundam. in re, virtualis) —

Uwaga ostatnia: Dwie ostatn. dystynkc. nazywa. się u scholast. także distinctio rationis ratiocinantis (= logica) et rationis ratiocinatae (cum fund. in re)

II. [illegible]

§ 19. O prawdziwości bytu.

Przypomn. z logi: defin. praw: adequatio rei cū intellectu. Ta jest praw. logiczn: która odnosi rozum do rzeczy. Gdy rozum pojmuje rzecz tak jak jest, wtedy rozum jest w praw. Ale może być praw. metafizyczn: ta odnosi rzecz do rozu: jako do swoj. przyczy: Może to być albo rozum ludz. albo boży. W pierw. raz: mamy prawdę ludzk. wyrob: n. p. dom będz. prawdziw. domem gdy zupełn. odpowiż: idei domu, jaka przed. w głów. archit: W drugim raz: mamy praw. ontolog: która jest w zgod. rzeczy stwor: z ideami Stwór. Metafizy. rozumu. się tyl. ta praw. ontol: a przypom. że Bóg stworz. świat wedł: odwiecz. swoich idei. Wynika z tego przypomn: że kaz. rzecz stworz: odpowiż: idei boż. którą Bóg złoż. w nię̄ urzeczyw: a przeciw: temu może tyl. ten, który nie uzna: Bo: za Najwyż. mądr. i za najwyż. potę:

Nie może zat. żadn. rzecz być w sob. fałszyw. owszem kaź. rzecz musi być prawdziwą: ontolog. (niezależ. od rozu. ludzk.)

Fałszywą może rzecz tyl. nazyw. się w przenośni, że w umyś. nasz. wytwa. pojęć: fałszyw: n. p. fałszy. złoto: ale w sob. ono jest prawdziw.

Uwaga 1. Błądzą ci, którzy z Wolfem praw. rzeczy mieniają w jej zgodz. z isto. swoją – bo praw. wyraża zaw. stosun. jakiś: albo rzeczy do jak. rozu. albo rozu. do rzeczy.

S. Thom: veritas rei existentis includit in sui ratione entitatē ear et superaddit habitudinē adæquationis ad intellectu divinū v. humanū (Quaest. disput. de verit. q. 1. a. 8. corp.

S. Thom: veritas rei ad intellectu divinū comparatur quasi ad causā, ad humanū aute quasi quodam̄o ad effectu (Quaest. disput. de verit. qq. 1. a. 4. corp.)

Miara więc i rękojm. (że) rzeczy są prawdz. jest ich zgoda z wyo. Stwór.

Gdybyś nie zwik. praw. rzeczy po za nią, nie było żadn. rzeczy, aby ją nazyw. prawdziwą.

Uwaga 2. Błąd. tak. Locke i jego naśladowców prawd. rzecz. kła: w zgodz: rzeczy z stworzonym przez nas. Byłaby to zgoda rzeczy z wyo. ludzk. o ile w moz. się objaw: ale rzecz nie moga być dla tego prawdz. że zgadz. się z naszą wyo: bez rzecz. rzecz. wy. (w) prawd. gdy zgod. się z niemi. Zreś. więc prawda rzeczy zależy od stosun. ich do jakiej. wyo. to jedyn. do (go) wyo. boża. ochoczon. być może.

Piękn. mówi August. verum ē id quod ē (Solilog. II. 5 n. 8) bo skoro dyl. Bóg jest prawdz: a rzecz stworzo. mają być naśladowca: ~~o tyle~~ Bóg być. praw. najzupeł. a ~~ole~~ rzeczy stworzo. o tyle będą prawdz. o ile naślad. lub udział mają w być. boż.

Uwaga 3. Prawda kaz. ~~objekty~~ (ontolog.) musi być niezmienn. i wieczna, bo jako pomocn. być: essencya każd. rzeczy jest niezmien. jest wszystk. Essencya zaś jest taka, jaka Bóg ją poznaje od wiek. Co więc nekt. się o niezmienno. ~~ole~~ essencyi, tak. rzec. trzeb. o niezmienno. praw. ontol.

§ 20. O dobroci bytów

Wszystk. co się wyda. godn. pożąd. nazyw. dobrem, stąd Aryst: bonū ōia appetunt, a S. Tom: ~~agay.~~ bonū nazywa ens appetibile. Pożąd. zaś rzeczy dla tego, że w niej odkryw: jak: doskona: w miarę: objektyw. ~~...~~ t. j. coś, co może którąś z władz nasz: dopeł: jako przedmiot poręde:

S. Thom: unū quodq dicitur bonū, in quantū ē perfectū - (1. qu. 5. a. 5. cor.)

Chcąc więc wyprow. o dobro. bytu, powinn. uprzed. ustanow. na czem zasa. się jego doskona.

Niektó. np. Wolff i jego szko. uważ. doskone. za zgod. części ku wspóln. celowi. Doskon: zegar: lub inn. machiny zasa. się na zgodn. połącze. i dział. wszystk. czę.

Jedna. to być jedn. stro. doskona: objawiaj. się w zastosow. do celu. Niezawodn. rzecz jest doskona. gdy osięg. cel swój, ale pyta: czy oprócz tego wzglę. ~~teolo~~ teleologicznego nie ma jesz. inn. które nie powin. być przeoczone.

Św. Tom: przyjmu. podwój: doskon: jedn: przebywa w isto: rzeczy, druga w jej zmierzan. do celu swe: Pierw. ozdz. gdy cz. za obec. wszyst. czę: z któr: rzecz się skła: druga zaś: jest jasn. cel, do które. zmie. jej dział:

S. Thom: duplex ē rei perfectio, prima ē secunda. Prima quidē perfectio ē, sec. qu. res in sua substantia ē perfecta; quæ quidē perfectio ē forma totiq, quæ ex integritate partiū consurgit. Perfectio autē secunda ē finis; finis autē v. ē operatio, sicut finis citharistæ ē citharizare; v. ē aliquid ad qu. pr operatione pervenitur, sicut finis ædificatoris ē domq quā ædificando facit. Prima autē perfectio ē causa secundæ etc. (1. qu. 73. a. 1. corp.)

Ponieważ, że jedna jest ~~dobroć~~ doskonałość istoty, gdy posiada wszystk. częś. swoj. składn.: czy to będą części istotne (n. p. dusza i ciało) czy części: ilościowe lub przestrzenne (n. p. części: ciała:)

Druga będ. doskon: celowa, gdy ~~istota~~ ~~posiada~~ jestestwo posiada: wszyst. władz. i siły, potrzeb. do osiągan. celu, który jemu przeznaczo: Ta doskon. celowa może objaw. się albo w sam. działa: (n. p. w graniu na instrum.) albo w utwor. dokonan.: (~~obraz~~ kompozycya muzyk. obraz, dom)

Sanseverino przyjmu. jeszcz. trzecią doskon: (perfectio virtutis) t. j. doskon: władz i czynn. Ta jednak zlewa się z doskon. finalną, która on doskon: finalną, która tak. w działa: lub utwor. zdziałan.: (Ontologia, Vol. II, p. 87)

Obie doskona: t. j. substancyalna i finalna (w każd. jestest. znajdo. się) a mogą się dzieli. t. j. być przy. i więk.:

Ile jest rodz. ~~niedo~~ doskon. tyle niedoskon: Może być rzecz niedoskon. albo pod wzglę: swej isto. czy. konstyt. albo też pod wzgled. celowo: Ostatni. druga niedoskon: ma zwyk. przyczy. w pierw.

Uwaga. Doskon: który posiad. stworz. zaw. jest ~~bezwzględ~~ wzgled. — bezwzglę. doskon. jest tylko P. Bóg.

Qu. perfecta videtur hominibus, illi perfectiori adhuc imperfecta ē. (August. in ps. 98ᵘ n. 12.)

Na czem ~~tenże~~ polega dobr. rzeczy? w jakim stosun. zosta. dobro. do doskon:?

Toczy: się pomiędzy: spory o to, czy doskon. rzeczy jest zarazem. jej dobro: (jak chce Wolff i jego uczniowie:) czy też dobr: rzeczy różni się od doskon: i jest relacyą rzeczy do inn. t. j.

do tych, które jej przyp: jak mnie. Sanseverino, a jak dawno przed nim powiedz. S. Tom: ratio boni in hoc consistit qu. aliquid sit appetibile (1 qu. 5^a a. 1. cor.)

Chociaż Sanseverino gradow. zacznij. zdan. Wolf: zastanie. się niby porwa. S. Tom. jedn: w gruncie: nie ma różni. między obu zdaniami: a spór, który się toczy: jest ze względ. S. Tom. między jest słown. nie real:

Verd. Fran. Toletus (e Soc. Jes. + 1596 ze Klem. VIII) w znakom. swej Enarratio in Summa theol. S. Thom. wydan. po raz pierw. w Rzym. 1869. Tom I. p. 94 sqq: wymien. cztery opinie

1ª Duranda: bonum formaliter dicit relatione ad aliud; bonitas e pura relatio, haec aut. e relatio e convenientia ad alterum: deo etiam bonus e, quia creaturis conveniens e

2° Egidiusza: bonum superaddere enti ratione appetibilis, ut id sit bonum, qu. e appetibile dicit q ordine ad appetitum.

3^e Cajetana: bonum e fundamentum unde fluit appetibilitas –

4° S. Tomasza: bonum super ens e perfectum non addit nisi sola ratione perficientis alterum ... Talis perfectio perfectivi e rationis ... Bonum non sola significat relatione, sed absolutum cum relatione s. perfectum perficiens alterum. (Te teorye najdu. się w Quaestt. disputt. De Verit. qu. 21 a a. 1 et a. 6.)

Sam Toletus, i MKol. mieli i wątpliw. cię.
Sami ... jedn. opin. wlas.
praty: bonū universaliter loquendo
nō dicit relatione tantu ad aliud.
a za powód, że odstęp. od S. Tom. poda: hoc
unū mihi durū visū ē qu. unumquodq
bonū sit pr. ordinē ad aliud tantu –
a myśl całą nie tak wypow:
ratio boni relativa quidē ē, sed trans-
cendens ē abstrahens a relatione ad
se v. ad aliud. –
To ostatn. wlas. zawie. logicz. kontrad.
bo jakżeż ... może relation ... a zarazem
abstrahens a relatione ad se v. ad aliud?
Zdawało się, że ... wobec tendenc.
nie ... ... e jedn. ... S.
Tom. wymagan. ... Tato ...
Żeby ... przedewszyst. ... który opin.
dawniej: nie ... spór ... między
Sam Tol. ... że Durandus i S.
Tom. mówią w grun. to samo (quor
opinio videtur eadē, solū differre verbis)
wszyst. ... Durande.
Egid. jak mówi Tol: mówi to samo utrym.
co Cajet: (forsan Egidius voluit dicere
... Cajetanus), a w kaird. razie mówi
to samo co S. Tom: jeże... ...: nie
chce bonū uważ. za jedn. z appetibile
lecz ... fundam. ... ... że
S. Tom. tak. mówi to samo, bo czyta:
w Summa con. Gentil. I. c. 37: Ex hoc igitur
unumquodq bonū ē, qu. perfectu ē, ē inde ē

qu. unumquodq. mea perfectione appetit, sicut proprium bonum —

Te słowa powin. z przytoczo: ex quaest. disput.:

bonum non solum significat relationem sed absolutum cum relatione ad perfectum perficiens alterum

dając oczyw. jeden i ten sam sens: aby rzecz mogła ~~być~~ ~~dobrem~~ doskonalić druga a ten sam. ~~być~~ ~~w sob.~~ naczyw. się dobr. musi być w sob. doskonałą a na to wypło: ciemn. fras. Toleta, że coś jest dobr: nie tylk. w stosun. do inn. jestestw. lecz także bez tego stosun. uważ. w sob.

Powie. więc, że doskon: jest ~~d~~podstaw. dobro: ale to nie wyśtk. relacyi o. stosun. do rzeq. drug: Spór więc o to głów. pozost. że jed. więc. uwa: uwa: na słow: rzecz. Dodz. w jej stosun. do drug: Pewn. uważ. się, że jest. dobr: ona się tylk. stosun: to nie będz. niż. sprzeczność. ~~drug~~ do tego Kład. przyczyn. że rzecz sam. naczyw. fundam. dobr. jest dobro: drud: więc: zawsz. uwz: na relac. jedn. rzecz. do drug: ale oni nie innego przypuszczą. że musi fundam. być też dobr: a tak wedł. słów św. Tom. nie ma kontr. gdy raz naczyw. bonum appetibile, a drugi raz powie. że rzecz dobr. jest w perfect. rzeczy.

Kontilu. Każd. jest. jest doskon. gdy ma isto:
złożon. z wszystk. rzecz. jej przynależn. i obdarz. wszystk.
władza. potrzebn. do osiąga. swe. celu ostat.
Ta doskona. spraw. że dla inn. jestę: jest przedmio.
porząd. a z tego wzgląd. tak. dobr. Jak każ.
jestes. okaz. się być jedn. i prawdz. tak i
dobr. być musi; a tyl. w więks. rozwijn. jest.
od dobr: bo ta sama rzecz bezwzglę. rozważ. będz.
jestest. a dobrem wzgląd. do inn: gdy jej porząd. lub
mogą porząd. –

Uwa: 1. Skoro byt dzie. się na isto. i przypadł,
tak. dobro z niem złożsamed: będz. albo isto.
albo przypadł.
Przykł: dobr. istotn. w człow. jest rozum, dobr.
przypadk. uczon:

Uwa. 2. Dobr: istot: rzeczy nie może ani zwięk.
się ani zmniej. bez zniszcz. rzeczy; ale dobr.
przypadk: może się być więk. oraz mniej.
Jedna i ta sama rzecz nie może być ~~więcej~~
dobrą ~~lepszą~~ drugi raz mniej dobr: w rzecz. istotn.
lecz tyl. w rzecz. przypadk. ale może być jedna
rzecz istot. lepsza od drug: gdy ta do inn.
należy rodz: Przykł. Człow. od człow. tyl. przypad.
lepsz. jest, ale istot. lepsz. od zwierz. lub rośl.

Uwa: 3. dobr. o którem mówi: jest metafizy:
Gdy mówi: każ. rzecz stwórz. może być przedmio.
porząd: rozum. dobr. metaf:
Inna jest dobr. fizyczna, przebyw: w rzeczy
okreś: a mogą. w specyal. spos. doskon:
władz: jak: w subjek. porządku: n. p. pieniądz:
zdrowie, uczon. i t. d.
Nareś. dobro moralne istni. w porząd. moral.
t. j. odnoś. do ~~[illegible]~~ celu ostatn: jaki ostoję.
wyzna. Stwórc: a to bonum dzieli się na utile, delectabile, honestum.

§ 21. O złem.

Jeżel. rzecz jest dobr: gdy ma wszyst. co należ. do jej istot: i do osiąg. celu, może się zdarz. lub dać się pomyśl. że z obu tych warun. jej istnie. rzecz. nie dosta: bez zniszcz. jedn. sam. rzecz. Wzrok n.p. należ: do isto. natu. ludz. i tak. do osiąg. celu, ale może go utraci. jako. nie mieć a jedn. być człow. jem.

Wzrok niewątpl. jest rzeczą dobr: a brak. jego przedz. przeciw. dobr. cz. złem. Złe więc jest brak. czegoś, co jest. jest wrodzo. i w niem być powin.

Malum est defectus boni, qu. natum est et debet haberi. (S. Thom. I. qu. 49a. a. 1. corp.)

Z przytocz. powyż. wid. że złe nie jest rzeczą rzeczyw. ani też brak. bytu wogó. lecz brak jak. bytu przynależn. czy: prywacyą.

Malum non sec. essentiam, sed sec. privationem verissime dicitur. (S. Aug. de morib. Manich. II. c. 4. n. 6)

Stąd wyni: że nie każ. brak. może nazy. się złem, lecz tyl. brak. tego: któr. należ. do isto. jestes: lub do osiąg. jego celu.

Malum nomen privationis est, unde carentia alicujus, etiamsi non sit natum haberi, defectus potest dici, sed non potest dici malum, nisi sit defectus ejus boni quod natum est haberi; unde carentia visus in lapide potest dici defectus, sed non malum; homini vero mors est et defectus et malum.

Z takiej teor. złego wynik. wszu. dal. następ:

1° Pojęcie złego nie jest ani dodat. ani ujem. lecz prywacyjne, (lub tyl. mów. nie jest ani twierdz. ani przecz: lecz ujemne) to znacz. że ani afirm. ani negu: bezwzględ: lecz tyl: pozwa. że w jak. jestest.

czegoś nie ma, co dam być powin.

Malū dicitur ē ab ente simpliciter ē no ente simpliciter, quia neq ē, sicut habitus neq sicut pura negatio, sed sicut privatio (S. Thom. I. qu. 48ª a. 2. ad 1.ᵘᵐ)

2. Pojęcie złe: nie odpow. nicości jestest. lecz brak. nicości w jestest. jakiemś.

Skoro poję: złe nie wyra. jestes. lecz coś, czego nie jest, nie może jemu odpowi. nic. nicości: ale że złe nie wyraż. bezwzględ. niebytu, lecz względy nicości, które nie ma w jak. bycie, stąd odpowia. jemu prawdzi. brak. nicości. Gdy zat. mówi: że w natu. jak. jest coś złe. nie myśli o bycie nicości. (mianow. się w jedn. z 10 kategor: czy: wyraz: praedicamentaliter, (kategorie) lecz tył: biene: wyr. jest jako łącznik, copula- (czyl: praedicative / lub logicznie.

Przykł: Ten człow. jest ślepy.

3. Złe ma zaw. racy. swoj. w jak. dobr.

Skoro złe nie jest czyst. nie byt. lecz brak. bytu w jak. ins. byt. nie istn. przez się, lecz w czemś drug. To coś musi być jak. byt. a tem sam. czemś dobr. jak wyż. okaz.

4. Istn. złego moż. być: pow. z dobr. którego ono jest brak. Już wyż. powiedz. że pozna. byt. byt a przez byt nieb: Wedł. tego sam. alboż: moż. brak być. pozn. tyl. przez byt, które jest brak.

5. Poję. złe. nie jest poję: objekt. lecz sub. z podsta: w niej:

6. Przycz. złe nie jest złe lecz dobre. Aby ten wypł. przyczyn. dojść jest zważ. że każ. przycz. musi być czemś aktual: czy: ens actu, a to jest zaw. bonū.

7°. Nie istn. złe metafiz. istn. tylk. fizy. i moral.

Tak. złe metaf. przyjmow. Leibnitzianie i Wolfianie defin. je jako niedoskon. lub ogranicz. rzeczy stwor. W którym tylk. tak. filoz. który jest zarówn. św. Aug. (de haeres. n. 59) twierdz. że Bóg stwor. złe natu. czy subst: i to istot. złe. Manichejczy. rzecz. przyjmo. pierwi. złego czy. złe nieskoń. z które wyprowadz. objaw. złego na świe. (Aug. Confess. IV. c. 15. n. 24. Civ. Dei lib. XI. c. 27)

Ojcow. Kości. i scholast. przeciw. uważ. złe metafiz. za rzecz niemożeb. bo kontradykt. czy się rzekn. je uważ. za subst: istot. złą czy za przymiot. ogranicz. rzeczy stwor.

a) Że złe nie moż. być subst. tak dowodz:

α) złe nie jest czem rzeczywist. bez brak. czeg. Każ. zaś subst. jest czemś rzeczyw. istnieją: same przez się; zat. złe nie może być subst.

β) Złe musi zasadz. się w czemś. To coś może tylk. być subst.: a każda subst. jak wyżej pokaz. musi być dobr. zat. złe nie może być subst.

S. Aug: Nulla natura in q. ii meliq. id a dicitur, substantiae s. essentia malu ē (de vera relig. c. 23. n. 4)

S. Leo M.: Prorsus nulla ē substantia mala nec ipsius mali ē ulla natura. (Serm. IV de quadrag.)

Idē: Fides vera confitetur mali nullā esse naturā - (Epist. ad Turrib. c. 6)

b) złe nie może być ogranicz. rzeczy stwor. bo ogranicz. jest własno: któr. (każda rzecz

jest jako skończ.
stwor. ~~wyjmując~~, przez złe rozu: ~~ces~~: czego w rzeczy nie ma, choć rzecz tego potrzeba. Gdyby i więc przyrodz. ograniczenie jestestw stwor. było rzeczą złem, wszyst. byłyby złe, jak już zauważ.

S. Tom: quaelibet res esset mala ex hoc quod nō habet bonū alterius rei, utpote qu. homo esset malus, quia nō habet velocitatē capreae v. fortitudinē leonis (I. qu. 48a. a. 3. corp.)

Nazw. złe bezwzględ: wiadomo, że ~~złem~~ niewzór bezwzględ. które orzek. się byłoby niepodobb. Porównaw. więc złe metaforyczne jako przez: mienna w rob.

Równie spomerno: przesta. na dwóch gatun. złe:

1° fizycz. czyli przyrodz: malū physi. s. naturae które jest brak. rzeczy: co być powin. w jak. jest: n. p. brak wzroku.

2° moralne ~~w czyn~~ w czyn. ludzk. gdy brak im zgody z praw: moraln:

Ani jedno ani drug: nie może być odnoszo. do jak. przyczy: złej, od któr. by pochodz. złość ich: tak jak natur. dobr. mają udział w najwyż. dobr. Wszystk. rzecz dobr. rzeczy w inné: sprowadz. jako do źród. rze. do tego, co dobr. jest najwyż. Ale zatem rzecz nie może podobb. sprowadz. do jak. przyczy. złej

S. Thom: nullū ens dicitur malū per participationē, sed per privationē participationis. Unde nō oportet fieri reductionē ad aliquid, qu. sit per essentiā malū. (I. qu. 49a. a. 3. ad 4m.)

§. 220 piękność

Ojcow. Kościo. rozważa. August. zastanaw. się nad pojęć. piękn.: bo należ. do tego zmarze. ich cystoża: stworz. ale tak: potrzeb: wyłoż mechstw. wszystk. przymio. Bosk. wśród któr. piękn. odgryw. miej. pierwszorzęd:

August: de vera relig. c. 20: Omis corpor pulchritudo ē partiū congruentia cū quadā coloris suavitate. Ubi autē nō ē partiū congruentia, aut ideo quid offendit, quæ parvū aut ideo quæ nimiū.

Naited. Wyp. z Cicer. Tusc. IV. apta figura membror. cū coloris quadā suavitate.

Podobn. miej. wiele restaw. z Ojc. kośc. Petavius: De deo etc. Lib. VI. c. 8.

S. Thom. podobn.: pulchrū in debita proportione consistit (1. qu. V. a. 4. ad 1.)

a w 1. qu. 39. a. 8. Wymien. cztery warun. piękn. Primo quidē integritas s. perfectio. Quæ enī diminuta sunt, hoc ipso turpia sunt. Et debita proportio s. consonantia. Et iterū claritas. Unde quæ habent colorē nitidū, pulchra esse dicuntur.

Niektór. nowsi filoz.: jak Krauter, Hutcheson, Père André defin. piękn. jako jedno. w rozmait. Ta defin. da się bardz. dobrze pogodz. z defin. S. August. Bytely zwar. na trzy nast. punkt.:

1) Na czem polega istota piękna? (czyli jego ratio formalis). Odpow.: że w zgodz. części. czyli: w symetryi objekt.:

S. Tom: id qu. debitā proportionē habet I. qu. 5. a. 4. ad 1.

2) Jaki skut.: jest piękn.: Czyli upodobanie:

S. Thom: id cuius apprehensio placet

W tem zgadz.: wszyst. ludz. wszystkich czas. stosowo piękn. Twierdz. wielu filoz. a nawet S. Aug. (bonū qu. allicit)

tej defin. więcej. ona jedn. wyra. właściwa. tyl:
skut. piękn. w duszy a nie piękn. same. Głęb. zaś
któ dusz: mus. stąd, że podob. się, zastanawia umysł.
(jak dwa ...: jest sama istot. piękn., to myl. by
się, bo jak Aug: mówi:

S. prius quaeram, utrum ideo pulchra sint, quia
delectant, an ideo delectent, quia pulchra sunt.
Hic mihi sine ulla dubitatione respondebitur,
ideo delectare, quia pulchra sunt (de vera
relig. c. 32. n. 19)

Tatyż
3/ fundam. piękn: odpow: dobro.

Nie wolno jedn. jak robi. w czas. now: dobro
z piękn: mięsz: † jakkol: dobro tylko racyą formal.
piękn. bo dwa te poję: jak zauwa: S. Tom.
choć do tego subjekt. odnoszą się i jedn: w myś.
się różn. Dobro ~~...~~ jest bezpośr. przedmio. pożąd.
a piękn: bezpośred. przedmio. poznan:

Rzecz pożąd. nazy. się dobr.

Rzecz poznan. czy przez zmys. czy przez umysł.
a sprawia: w pozn. czy w dusz. przyjem. nazy.
się piękn. ++ Plat: w defin. piękn: taką podst. piękn. t.j.
dobro i skut. jego. t.j. przyjem: Καὶ καλῶς γε νῦν ὁρίζει, ὦ Σώκρατες, ἡδονῇ τε καὶ ἀγαθῷ ὁριζόμενος τὸ καλόν. (Gorg.)
Konklus: Między. dobr. a piękn: istot. różn.
pomimo tego: skąd Grecy używ: zam. ἀγαθόν także
καλόν – I tak Septuag: w Genes: zam:
vidit Deus quod esset bonum, także: ὅτι καλόν
(כי טוב.) Plat. czas: piękn: nazyw: korzyst.
(t.j. jed. rodz. dobr:)

Hippias: Τὸ μὲν χρήσιμον καὶ ᾗ χρήσιμον
καὶ πρὸς ὃ χρήσιμον καὶ ὁπότε χρήσιμον,
καλὸν φάμεν εἶναι· τὸ δὲ πάντῃ ἄχρηστον,
αἰσχρόν.

Ale tak. zam. τὸ ἡδύ czy. przyjem.
także: i zam. tego, co Rzym. nazyw. honesta
tak że u niego καλόν ozna. wszyst. trzy rodza
dobr.

++ S. Thom: pulchrum et bonum in subjecto quidem sunt idem; quia super eandem rem fundantur, sc. super formam, et propter hoc bonum laudatur ut pulchrum; sed ratione differunt, nam bonum proprie respicit appetitum. Est enim bonum quod omnia appetunt et ideo habet rationem finis. Nam appetitus est quasi quidam motus ad rem. Pulchrum autem respicit vim cognoscitivam. Pulchra enim dicuntur, quae visa placent. Unde pulchrum in debita proportione consistit; quia sensus delectatur in rebus debite proportionatis sicut in sibi similibus; nam et sensus ratio quaedam est et omnis virtus cognoscitiva, et quia cognitio fit per assimilationem, similitudo autem respicit formam, pulchrum proprie pertinet ad rationem causae formalis. (I. qu. 5a a. 4. ad 1m)

Będz. tak. pewn. powinow. międz. piękn. a praw. jedn. nie tak. jak. przyjmu. Schelling (Vorlesung. über d. Method. d. akad. Stud.) jakoby oba pojęc. wyraż. to samo. Według tego, co się wyżej. łatwo ocenić stos. międ. praw. a piękn.

§ 23. Podział piękna.

Pierw. podz. który pomija sam czas. nieb. następ. jest

a) przyrod.: który objaw. się w świe. całym i w stwor. pojedyn.

b) sztuczne: któ. objaw. się w utwor. sztu. ludzk.

c) moral. któr. jest w czyn. ludzk.

W każd. z trzech rodz. musi być jedn. i proporc.: Porządek musi być tak. kolor który jedn. powin. być połącz. z rozmaitością i życ. o ile jest.

Przyrodz. Piękno znowu dz. się podziel: na

1° ciałes. czyl. zmysło. (sensib.)+

2° ducho. czyl. umysło. (intellig.)

Porząd. ~~Następ.~~ rzecz w poznaw. tych rodza. piękn. jest taki, że jak w inn. operacy. duszy, tak i w poznaw. estetycz. wznosi się od niższy. zmysłow. do ~~umysłow.~~ Wyrobi. sob. na tamt. pojęć i smaku, pod. łatwo zdajem. sob. spraw. w jaki sposób i dla niego ciało i niewidzia. piękn. być mogą. Odkryw. w rzecz. zmysłow. ~~tak w~~ czy przyrodz. czy przez artyst. zrobion. istot. piękn. w warunk. kształtnoś. podan. przekonuj. się, że tak.

+ Już Plat. zauwa. że piękn. zmysłow. odno. się tyl. do dwóch zmysł. wzro. i słuch.: ὅρα γὰρ, εἰ ὃ ἂν χαίρειν ἡμᾶς ποιῇ, μή τι πάσας τὰς ἡδονάς, ἀλλ' ὃ ἂν διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὄψεως τοῦτο φαῖμεν εἶναι καλόν. (Hipp.) Do których słów taka robi uwa. Dionys. Petav. (de Deo Lib. VI. c. 8. n. 8): caeteris sensibus quae placent, ea nō pulchra, sed bona ē jucundā solemus dicere. Nemo enim pulchrū cibū aut odorē aut ejusmodi aliquid vocat, sed suavē ē bonū. Cujus differentiae haec causa afferri pō, qu. ex omnibus quinque duo illi sensus proxime ad animū ē intelligentiā accedunt ē in materiā minus immersi videntur. Itaq licet universe pulchritudinē ad cognitionē referre.—

natu. ducho. może być piękn: gdy wiń. do niej wchodzą. lub w niej objawiają się częśni: będą stosowni. całość zjednaj o symetryj: powiąza: części. Piękn: będz. prawda, złożo: z kilk: harmon. i propor: złożo. ~~wyrównż~~. Piękn. będz. częśn każ. zgadza. się z zesed. rozu: +

Tak samo dochodzi do poję. Piękn. Najwyż. przez uważ. piękna w rzecz. stworz: Nie byłyby piękne, gdyby ich przyczy. dal. piękna nie była.

S. Aug: Nulla essent pulchra, nisi essent = abs te. (Conf. IV. 10. n. 15.)

Jakkol. Bóg jest niezłoż. wyobraża. sob. jednak. że w nim przeby. mnóst. doskonało. Jedno: tych przymiot. doskonało. i wzajem. ich propor. daje nam poję: piękn: a że przymio. owe są nieskończ. co do liczb. i potę: będz. piękn. najwyż. nieskończ. Że zaś Bo. jest isto. ducho: przeto rzeczy częśn. piękn: (t. j. kolor - lub jak S. Tom. nazy: claritas) występu. w Bo. jak w wszyst. jestest. doskon. jako świat. czy blask i zarazy. najwyż. rozum. —

Konklus: Każd. rzecz stworzo. ~~może~~ jest piękn: bo jak Bóg ~~...~~ każd. ~~...~~ wszystkie: dobra i swoj. przew: tak jej wszystk: i piękn. swego - czy: ~~dopo~~ jestest: ~~które nie~~ Każde nie było. będz. przeciw. i dobr. lecz ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ tak. piękn. gdyż w jego essencyi być musi jedno: i propor. częśc: a na zewn: musi objaw. się częśni: roch. i kolor. —

Części. w jednoś. mogą essen: objaw. się mniej lub więc. pięknie, nazw. wszyst: dla przeszkód na które natraf. indywidualizow: się idei za pomo. mater.

+ S. August. epist. 222[a]: Quid ē autē aliud justitia, cū in nobis ē v. quaelibet virtq, quā recte sapienterq vivitur, quā interioris hōis pulchritudo? Edicā sec. hanc pulchritudinē magis, quā sec. corpq, facti sumq ad imaginē Dei. Met. 52.

Cic: De offi:

Clem. Alex. Strom. V. virtute esse anima pulchritudinē. —

Idem: ōne pulchrū a summa pulchritudine ē, quae Deq ē (Quaest. octoginta tres quaest. 44[a])

6

Część trzecia metafizyki.

Cz. O działach bytu cz. Kategoryach.

O rodzajach jestestw i bytu czyli Kategor.

Rzeczy, które istnie. można podziel. troja. sposob: logicz: fizycz. metafizy. W pierw. raz. otrzyma. klasy pojęć, bo logi: przeważ. zajmu. się pojęc; w drug. raz: klasy jestestw i zjawisk, pole nauk przyrodzi: w trzec. raz: sposo: lub formy istnie: właściw. bytowi, o ile jest byt. w ogó. a nie jak. byt. szczegółow.

Przykł: w logi. rozważa. pojęc: konkre: i oderw: szczegół. i ogóln.

w nauk. przyrodzi. działa. roślin, zwierz: i t. d. lub klase. zjawisk, które będą fizy. w metaf. zaś rozważa. wszys. co jest, albo jako byt istniej. w sob. albo jako przymiot. tegoż bytu albo też jego stany biern. lub czyn. w stos. do inn. byt.

W logi: dąb będz: pojęc: konkret. (lub też poję: ogóln: gdy rodz. dębu oznacza, a nie jedn. dęb. ~~szczególn~~ pojedyn.)
zielony będz. poję: konkret.
zieloność będz. poję. oderw. i t. d.

w fizy: i bot. dąb będz: rozważa:
albo 1° jako roślin. (botan)
albo 2° jako substan. o pewn. specyf. ciężk. twardo. i t. d. (fizy:)
albo 3° jako okaz życ. wegetacyj: (fizyol.)

w metafizy. dąb będz. substan: albo jednostko. albo ogóln.
zielon. twardo. i t. d. będą przymio. ow. substan.

leżeć, być siedz. i t. d. będą stany biern. (lub czyn.) ow. subst.

Takich dziat: metafory: w któr. wiel. byt stworzo. da się pomieś: przyj. Aryst. 10:

substantia, quantitas, relatio
qualitas, actio, passio,
ubi, quando, situs, habitus.

O tych kategor. obszern. mówił: w histor. filoz: greck. Wytoczył. tam ich racyą bytu oraz możn. sprowadze. ich do liczb. mniej. Przypomina: jako wstęp, to, cośmy tam powiedz. przecho. teraz do wyjaśn. kategor. z osob. A najpierw mów. będ. o pierw. kate: czy.

§ 24 O substancyi.

1. Starz. mówi Aryst. (Met. VII. c. 1.) że kwes. bytu, która za jego czas: (jak wenta ~~się jest~~ i dziś.) była uważ. za najważ. w filoz: jest właściw. kwest. subst. Starz. tak mówi, bo nie moż. traktow. o subst. nie poruszy. wszyst. proble. fundam. filoz:

Subst: nie da się pomyśl. bez pojęc: natury, bo każde subst: (n. p. złoto) musi mieć swoj: określ. natu: t. j. pewn. liczb. cech i własności. Ale natu. ta sama w wielu jedno. się powta: Stąd: zar. zjaw. się pyta: czem jest ta natu: i subst? W jak. stos: zostc. ona do jednost: czy jedn. tyl. subst. w istnie.? czy tyl. subst. ile jedno.? Jedno. zaś powst. i gin. rosną i zmniejsz. i przemienia. Czy te zmia. to narodz. i śmier. tyczy. się jedno. a nie dotyczą wspóln. subst? Lub czy też substan. same powsta. i gin. i podleg. zmian. wyjaśn.

§ 20.

2. Liczn. sy syst. w filoz. greck: z Wsz. Kai. ~~Do~~
~~się nazyw jedn imien~~ ws. górn. w jedn. myśli;
w jedn. pojęc: w jedn. wyraz. dziejów: oznacze.
trzeć jego: Joniey: po kolej. wodę, powietrz.
nieskończ. ogław. pozgł. a zarazi. trzeć.
wspóln. wnech stworzeń — Ale to nie inn. jak
substan.!
Herac: mówi, że wszyst. się rozpły: i że
trzeć. wnech rzeczy jest ogień. Zwano rzeczy
subst.!
Elea: twierd: że tylk. byt jest a zmian.
ruch, powsta: ginię. wszys mięj. w tem
w nie jest — Zwano subst:
Plat. dzieli. świat: na dwa wiel. krain:
jedn: niezmienn. bytów, drug. byt
powstając: — krain. idei i zjawisk.
Zwano subst.
A Arist. prze dzieje filoz. ciągn. się przez
subst: i z niem mnóstw. inn. bytów. jego
uzupełnie. lub też zaprzecz:
Zobacz. wszyst. w rozum. filoz. przez wyr.
subst.

3. Aryst. w 5 rozd. ks. de categor: między
wielu głów. przymiot. subst. kładz. na pierw.
miejsc: non esse in subjecto. Podob. S. Tom.
defin. subst: jako ens per se existens (Opusc.
48^u de praedicam. c. 2.) a defin. tę objaś.
w ten spos: in IV Sent. dist. 12^a qu. 1^a a. 1. qu. 1^a ad 2^u
qu. substantia ē res, cui debetur esse per
se s. existere per se, sicut accidens ē ens,
cui debetur esse in alio.
To istn. przez się (perseitas jak mówi Joan.
a S. Thoma in Cursu philos. thomist. vol. I. p. 447)
może z dwóch różn. stron być rozważa: albo

bez względu na inn. rzeczy, albo względu. do nich.
W pierw. znacz. pr. se esse wyr.: że rzecz istn.: niezależ.
cz. że nie potrzeb. niere: do swego istnie.: i tak
mówi się subsistere; w drug: znacz: używ. się
wzgled. do inn. rzeczy, które nie istn. inaczej się,
lecz przez nią. W tem znacz: mówi się: substare.
Przykł: Koń rozważ.: bezwzględ. w sob. przed-
sta. się jako rzecz istnie.: niezależ.: lub samodziel.
ten sam koń może być porównyw.: z jego
przymiot. i własciwo. lub stron. z istot. zewnę:
n. p.: jest czarny, jest prędki, jest obdarzo-
ny: instynkt. ma siebie i t. d. Przyp.
Koń: rozważ. w sob: istnie: samodz: czy. subsistit.
Kolor czarny zas nie istnie. samodz. czy w sob.
lecz w czemś drug: –
Koń rozważ. w stosu. do koloru swe: jeszcze
podmiot. jego podpo: lub dźwig: i względ. do
niego substat, &c.
Porówn. S. Thom: in I. Sent. Dist. 43ª qu.
1ª a. 1: Qu. esse dicit id qu. ē commune
omnibus generibus, sed subsistere ē substare
id qu. ē proprium primo praedicamento
sec. dno quae sibi conveniant, qu. sc.
sit ens in se completum ē iterum qu. omnibus
aliis substernatur, sc. accidentibus quae
a substantia esse habent. –
4. S. Thom. a za jego przykł. nowsi schol.
zwracz. uwag: że ta defin. ~~jest~~ nō esse in alio wyraż. był.
deskrypcyą – bo nie skła. się z jak: genus
i differen: jakoby rodz: essentia rozpad:
się na dwa species: 1° essentia cui convenit
nō esse in alio 2° essentia cui convenit
esse in alio. – Differ. tom. musi być zaw.
czemś now. czemś, co nie jest zawar. w genus –
a owe cechy: nō esse in alio, esse in alio

nie mogą być rzeczyw. essen. lub ens, bo wted. byłyby niczym.

Zaznacz. tak. scholast. a zwłaszcza tak. uczniów S. Tom. (chodzi Joan. a S. Thom. twierdzi, że per se esse lub in se esse jest pozytywne negatywnym: które wyraża właśnie coś czem subst. nie jest, t. j. że nie istnieje w czemś drug.

San Severino znów, za przykł. Alber. W. twierdzi, że ta negacja nie dotyczy rzeczyw. subst. lecz tylko jej sposobu istnienia.

Joan. a S. Thoma (vol. I. p. 44 f dzieła cytow.) powiada: perseitas substantiae non consistit in sola negatione, sed in ratione positiva.

Mnie się zdaje: że per se jest pozytyw. dodat. i oznacza coś więcej: niż non esse in alio a tak. tłumacz. więc zgadza się z S. Tom: (ustęp z Cont. Gent. lib. I. c. 25 ci nieco. wyżej dowodzi.)

Wreszcie on w pojęc. subst. dwie właściwo. rozróżnia: subsistere – i – substare: Ostatni pierw. tak. objaśnia. ens in se completum – drug. zaś: quo ceteris aliis substernatur sc. accidentibus, quae a substantia esse habent (Zob. ostatni ustęp wyż.) Owa zaś te względ. są nieważne dodat. natu. Teraz zaś accident. mówi quae a substantia esse habent, a nie jest to określ. ujemne. to było substan: mniej jemu. może być ujemnie.

Powie: raz. że subst. jak to takie ciągl. się zdar. przy inn. pojęc: nie z defin: jedn. dodatk. pr. se esse – drug: ujem: non esse in alio ~~substare lub~~ ./.
~~substerni aliis~~

./. Uwagi Aryst. o subst. w rozd. VI de categor: główna w tych

1° Commune e omni substantiae, non esse in subjecto, κοινὸν δὲ κατὰ πάσης οὐσίας τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι –

2° Inest etiam substantiis [et differentiis] ut ea synonymos ab eis dici: ὑπάρχει γε ταῖς οὐσίαις [καὶ ταῖς διαφοραῖς] τὸ πάντα συνωνύμως ἀπ' αὐτῶν λέγεσθαι

3° Omnis vero substantia videtur hoc aliquid significare: πᾶσα γε οὐσία δοκεῖ τόδε τι σημαίνειν. –

4° Hoc quoque substantiis inest, nihil eis contrarium esse: ὑπάρχει γε ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ μηδὲν αὐταῖς ἐναντίον εἶναι

Ido tego mieć: nale: dod: miejsc S. Augu: Substantiae quippe non pr. se ipsas, sed pr. suas qualitates, sicut aqua et ignis, dicuntur sibi esse contrariae [de natu. et grat. c. 54. n. 63]

5° Praeterea substantia non videtur recipere magis et minus: δοκεῖ δὲ ἡ οὐσία μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον.

6°. Sed maxime proprium substantiae videtur esse cum unum et idem numero sit, contraria suscipere posse: μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι τὸ, ταὐτὸν καὶ ἓν ἀριθμῷ ὂν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικόν. –

§ 25 O niektór. błędn. defin. subst. a naprzód o defin. Spinozy.

§ 21

Wśród różnych defin. od któr. zaczy. się Etyke Spinozy i czyta. następu:

3a Per substantiā intelligo id quod in se ē ē pr. se concipitur: h.e. i. cujus conceptus nō indiget conceptu alterius rei, a quo formari debeat.

Ta defin. wygląda dosyć niewin. i nie bar. zdaje się różn. od powszecht. w filoz. Atoli z gram. jest fałsz. bo aut. nad. wyraże: in se ē [?] sens niezwykł. Aby o tem przekon. się, dosyć jest przeczyt. kil. z propozy: które snują się jed. z drug: rozumatem.

Prop. 2a: duæ substantiæ, diversā attributa habentes, nihil inter se commune habent.

Prop. 3a: Quæ res nihil commune inter se habent, earū una alterius causa esse nō pō.

Prop. 5a: In rer. natura nō possunt dari duæ aut plures substantiæ ejusdē naturæ s. attributi.

Prop. 6a: Una substantia nō pō produci ab aliā substantiā.

Prop. 7a Ad naturā substantiæ pertinet existere

Prop. 8a: Oīs substantia ē necessario infinita

Prop. 11a: Deus s. substantia, constans infinitis attributis, quorū unumquodq. æternā ē infinitā essentiā exprimit, necessario existit.

Prop. 14a: Praeter Deū nulla dari neq. concipi pō substantia

Coroll. 1m: Deū esse unicū h.e. in rer. natura nō nisi unā substantiā dari, eāq. absolute infinitā esse:

Coroll. 2m: rē extensā ē rē cogitante v. Dei attributa esse v. affectiones attributor. Dei ÷

÷ Prop. 15a: Quidquid ē, in Deo ē, ē nihil sine Deo esse neq. concipi pō.

System. Spino. jest najzupełn. panteiz: lub jak go tak. czas. nazwa. akosmizmem. Jest on najskrajn. antytezą do chrześć. pojęć. świat. bo przyjm. tyl. jed. subst. bożą, któr. modami (modi existendi) są jej: zmian. zaś rzeczy dotąd: gdy prawdz. chrześć. obok subst. boż: nieskończ. przyjm. niezliczo. substan. skończo. których tyle jest, ile jest jestes. Dowód: fałszyw. panteiz. odprowadz. nas tut. za dale: od założ. ; wyster. że wszystkie błąd jego zasadn. z któr. płyn. wszyst. następ: Tym błęd. pierw. jest fałszyw. poję. subst. Według Spino. subst. to quod in se est et per se concipitur. Pomiedz. że defin. ta wyda. się dośw. niewinn. ale skoro aut. w prop. 7ª dowo: ad naturam substantiae pertinet existere, widocz. ona defin. pojmu. inacz. niż chrześć: gdy ze strony głów. subst. uważ: że jest per se lub in se lub że nie jest in alio.

Spino. widocz: in se esse bierze za existere tak. iż przez substan. rozum. byt który istnie: nie tyl. w sob. lecz tak. ze sieb: t. j. który nie ma przyczy: Powiada. się to z prop. 6ª: una substantia non pot. produci ab alia substantia. To jedn. tyl. przym. jest Bo: że żadn. przyczy: żadn. inn. subst. nie zawdzię. bytu swe: Inne subst. choć istnie. w sob: zawd: jedn. dobytku swoj. przez inn. subst:

Dla tego Śᵗ Tom. przewid. poniek: błąd Spino, który zwa: choć w inn. form. rozsz. się u panteis. Zwłaszcz. w I. P. qu. 3ª a. 5. zada: sob. pyta: czy Bóg nie należy przyzpad. do rodz. subst. Skoro subst. jest ens per se subsistens a to najbar. Bo. przyzpa. Odpow: ad 1ᵘᵐ: substantiae nomen non significat hoc solum quod est per se esse.... sed

Toż. pamięt. należ. że subst. jest to pojęć. korrelaty (in se) wobec … (in alio)

significat essentiā, cui cōpetit sic esse, i.e. per se esse; quod tamē esse nō ē ipsa ejus essentia ē sic patet quia Deus nō ē in genere substantiae.

Wnisko: owa własność: in se esse lub per se esse musi być inacz. pojęta w Bo. inacz. w stworz. a stąd że necz może istn. samodziel. w sob. nie wyni. że one ma byt swój od sieb. Owo esse in se lub per se, nie znacz to samo, co nō esse ab alio, lecz być: nō esse in alio.

| Pot. infinita extensio jest absurd. Tak samo infinita cogitatio. Skąd wniosk: nie Spi. że extensio jest przymio. jedn. i tej bosk. Subst.

§ 25 Defin. subst. wedł. Szopenhauera.

§ 22

W dzie. swoi. główn: Die Welt als Wille u. Vorstellung, Tom I p. 387 i nast. utrzymu. że mater: jest pojęci: oderwan: oznacza. to, co jest trwał: lub niezmien. wśród zmieniają. się ciąg: stan. czy objaw. Mater. ozna: zat. coś co jest trwał: wszystk. niezmienne. podziel. i t. d. Z tej abstr: wedł. mego pozda: nowa abstr: przez odrzuc. wszystk. przymio. z wyjąt. jed. trwan. Ta now. abstrakt. zow. się subst: i jest pozorn. pojęc. wyż: od mater: ale w grun. wyraż. to samo, co wid. z tąd, że choć jest pojęc. wyż: mieści się pod niem tylk. jed. pojęc: mater: a nic więc: Jest to zat. abstr. ter. ciała a wszystko. z tyu taj. zamieć: jak nam okaz. zat. żeby obok subst: materyal. przeszczano duch. subst: niemoż. czy. ducho.

| ? a wszystky rzecz ?

Z inn. książ: Ueber die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde p. 83. Powiada, że subst. to samo co mater: a mater. to samo co przyczynowość (Causalität); zkąd subst. wyda. się ani być działan. in abstracto akcydens zaś (przymiot) działan. in concreto.

| ?
mętna, proba jasnego sensu a w żadn. raz. nie daj. się pogod. z „trwaniem"

Nazw. w dziele głów: Die Welt u. z. w. Tom II. str. 349 nast.
rozw. ulubio. moron. swoj. że treść. rzecz. i istota rzeczy
jest wola, mater. zaś jej uwidocznie. Że zaś Wat.
uwidocz. lub urzeczywistnie: wedł. nie: odbyw. się w Anschau.
wraz: za pomocą: przyrodzo: form zmysłowości, czasu,
przestrzeni i przyczynowo. i t. d. dodaje: do Kantoskie:
że ta sama rzecz istnieją dla nas: pozornie
subjektyw. jest mater. a w sob. bez względu na
nas samy: jest wolą. —

Że dat. pojmow: mater. subst. i t. d. jest
zupełn. błędn: wynik. z uwag następ:

1° Szopenh. jest sam ze sob. w niezgodzie: bo
raz mater. poda. uwa: za identy. z przyczyno:
(Causalität) drugi raz za substrat wszyst.
zjawisk, że to co trwa poz przez wszyst. zmian.
das unter allem Wechsel schlechthin Beharrende. Ten zaś przym: bardzo niewłaściw.
może być identyfikow. z przyczynowo. chyba
z jedn. jej stron: dat. zwłaszcz. przyczy. materyal.
w żad. zaś spos: z wolą, która i wedł. onto.
jest ciągły. ruch. i działa: Jest zat. mater.
u nie: pojęc: złożo. z sprzeczn. pierwsz:
raz jest Komplettem przymiot. po ogół: bodaj
antyte: ruchu, drugi raz urzeczywistnie. woli
u: rzeczyw. ruchu, a nadto jeszcze: sposobem
nasz: wszyst: ny: fenom. wedłu. terminol.
Kant., który dat. użyj. Szopenh.

2° Fałsz. jest że subst. jest abstr. oderwa:
od pojęć: mater: bo subst: jest raczej dale:
bardz. Konkret: niż mat. bo oprócz że jest
subst? Wedł. Arysto: każ. jednost. osob.
ny: każ. jakieś: pojedyncz. Jest niewątpl.
osob. oderw. poję: ale oderw: od jestest. konkret.
istnieć: jak jak pojęc: liczby oderw. zost. od
pojedyń: liczb. Na odw: jak: poję:

wiżźre mieści. się pod poj: subst: należy
odpowiedź: naprzód, przedewszystk: jednostkowe jestest.
Jak pod poję: liczba, bezpośredn. mieszcz. się
1, 2, 3, 4 i t. d. Tak pod poj.ę: substan:
mieszcz: się: Piotr, Paw. ten koń, tamta
roślina i t. d. czy. wszystk. ~~[illegible]~~ konkret: jestest.
3° Mater: nie tylk. nie jest pojęc: węższ.
i pełniej. jak mnie. Szopenh: ~~z~~ z które. pot.
przez opuszcz: kt: cech, zwkło. pojęc: ogólniej:
substan: tego przeciw: ~~[illegible]~~ pojęc: mater:
zosta: oderwa: od subst: wyraże coś wspóln.
wszystk. substan: ziemsk: Przykł. to wyka:
Dajmy na to, że garn: z tej ziem. gliny ulepił
kilka tale: kilka misek, kt: garnuszk.
kilka dzbank: kilka skarbonk: kilka
pinnaletk a suma ich ogół: wynosi 80, to
wedł. liczyt: będ: 80 subst: (οὐσίαι πρῶται)
ale tylk. jedna mater: Wyr. międ. mater.
to co jest wspóln. w tych wszystk: jednost:
co zaś jest każd. z nich właściw. co spra:
że ta sama mater. raz jest talerz. drugi
raz dzbanem: będ. ich form. Wyr. zaś
subst: ozna: że ~~[illegible]~~ pewna ilo: glin. z
właściw. sob. form. istnie. jako samodz. jestest.
wprzódy jako miska
(podr. gdy n. p: mamy: stoł. miski, jej
ciężko: jej ~~powierzch~~ wielk: i t. d. istnie. tylk.
w niej, a nie jako oddziel. byty.
4° Z ostatn. przykła. wid. także, jako o wspóln.
jak. substan. w tem znacz: jakie nadaj.
wspóln. mater. właściw. mowy być nie może
a jeże. przez nienawi. kiedy. subst. ziem.
mater: to tylk. dla tego, że każd. substan.
podpada: pod zmys. skła. się z mater: a ta
zdaje się być. czemś trwał. niezmien. i tego
wyraz. najlep: trwałł. subst: Ale trwa: bezwzględ: a co dopie. niezmienność (jak chce Szopenh.),

Kilka kubków

nie jest ciało: subst: Gdy ~~drzew~~ rośli: jako naczyw. subst. nie rozumie. że będz. twier. ciąg. bez że dusito. istnie. coś samodziel. jako szczegóło. jestes. które. jej zaś przypisuj. trwał. to względn. tyl. do stanu: w któr. znajd. się subst. i do zmian, któr. doznaje: Mater. przeciw. przypisuj. trwa: bezwzględ: Subst: rośli. wyda. nam się trwa: w porówn. z liść. które wyrasta. i opada; subst. wody będz. trwa: w porówn. z temperat: któr. ciąg. się zmien. Ale trwan. bezwzględ. niezmienn. przypisuj. tyl. mater: naogół: pojęt: – kiedy. lub długi. subst: organicz: niestychan. długi. subst. nieorg: ale mate: nie jest żadn. subst. określo. bez tyl. wspóln. wszyst. subst: podsta:

<u>5°.</u> W życ: potocz: mówi. się: o subst. jak: ogóln. lub też o subst: nieorgani. lub organi. ile znachodz. się wspóln. w wiele jedno: Ale zam. jestest: ~~ś~~ poszczegól. nie naczyw. subst: Nikt nie mówi że róża lub ~~[illegible]~~ fijołek jest subst. ale drewno, tkanin. ~~do~~ jako matery. do wyrob. tak. się nazy; kora, włókna, komór. znachodz. się w wiele jedność: Tak samo mówi: o subst. wody, złot: i t. d. a nie mówi że ołów. lub zwier. jest subst: Mówi. jedn. o subst: kości, kości, mózg. i t. d. Widocz. że subst. w potocz: ~~[illegible]~~ naczyw: nie mogę. zbyt czas: Oznacz. tyl. twory organicz. lub nieorganicz. pozbawio. indywidual: podob. gdy subst. w znacz. filoz: obejmu: i twory indywid. i ~~twory~~ pozbawio. indywidual: Oczywiś. twory pozba. indywidual. zbliża. się bardz. do orzeł mater: będą. wspóln. wszyst. wszyst. subst. a tak. nie jedna cecha mater. zosta. przeniesio. do subst. i od subst. do mater:

<u>6.</u> W znacz. filoz: nazywa: subst. każd. jestest. odróżnia. jedn. indywidual. jest: od pozbawio,

mater. odróż. od subst. – przeciw. niż zaś. Spkrz.

indywidual. W pierw. klas. będą lud. zwierz. rośli: w drug: wszystk. two: mineral

Co do zarzu. zaś, że subst. wzięto. we to wszystko aby mówić obok jestes. mater. w porządk. także jest niematery: n. p. dusze i duchy, to jest on bard. powierzcho: Subst: właściw. nie wypełnia na subst. matery: i subst. ducho: lecz napnó: na subst. stwórz. niestwor: (t. j. Bóg) | 2 ∘ subst T. I

Zob. Valli Wundta Logi

§ 9) Defin. subst: Locke'go, Hum'a, Kanta, Mill'a.

§ 213

Locke w słyn. dzie. swoj: An Essay concerning human & understanding Book II. Chapter XXIII: of our complexe ideas of substances (o naszych poję: złożon: subst:) pow'a: że gdy mamy pewną lub wraz: nasząd. które zew. raz. przedstaw. się naszym: razem: wtedy wyzmyśla. dla nich jakieś współ. podzło. na któr. one istnie: a to podło. nazywa. subst. Subst. przeto wedł. Lock. jest jak. nieznane. podmio. w któr. istnie: wedł. nasze przymiot: owe przymio. które w naszych naw. wywołuj. wraże: lub poję: pojedyn (simple ideas) a któ. my nazyw. akcyden.

Gdy n. p. (Hume. dał. aut.) mówi o jak. koni. lub kamie. to właściw. przez niej tę rozum. zbiór pojęć (wraż:) pojedyń. t. j. przymio. zmysłow. które się połączo. w kon. lub kamie. ale nie potrafi. rozum. że te przymio. istnie same, lub jed. w drug. Dla tego przymiot: że one istnie w jak. podmio. wspólnie. który jest jakoby ich podło. i te podło: oznacz. przez wyr. subst. choć. w grun. nie mamy żad. pojęć jasnych lub wyrażn. o tej rzeczy które wedł nasze przymiot

jest podejo. ovych. przyjmić. połączon. Tak samo
przy objaw. i funk. duchow: przyjmu. ~~które nie~~
~~mogą być~~ że są w jak. subst. ducho: ale o duchu
mamy równ. niedost. pojęc. jak. o mater: Rozum.
przez nie: niezna. podstaw. naszy: opera. ducho.
tak jak przez mater. ozna: podst: przymio.
i opera. zmysłow. Ale jedn. i dr. podst. nam
wpad. jest nieznane. —

Dav. Hume podobn. w swoj: Inquiry concerning (Zob. zwłaszcza Chapter IV i V
human understanding utrzym: że nie zna:
międ. wewnętr. ani. ździ. nas, bez tyl. stałą
kiż. powierzchow. przymio., że to, co nazyw. subst.
jest tyl. mniema. podst. na któr. opie. się pewn. liczb.
przymio. zmysło; że ta podst. nie jest nam zna.
ani przez doświad. zewn: ani wewnętr: że to przyzw.
tyl: które nam każe regul: po sob. lub raz. występ.
wrażę: łącz. w jedn. cało. i obmyśl. dla nich stałą
podst. i t. d.

Kant dowo. przez: Krytykę swoj: który:
zwały: zmysłowe. w gran. jedn. doświadcz. do tyl.
sam. wynik: że pojęc: subst. jest czem. wrotk.
nasz. umysł. a nie mają znacz. objekt.
Wiadomo, że Kt. przyjm. 12 pojęć, Verstandesbegriffe,
rozdzielo: na cztery rubryki. W kard. rubr.
mieści się po trzy pojęć. W trze: rubr:
pod „relacyą": czyta: trzy następ. pojęc:
a) Substanzialität und Inhærenz
b, Causalität und Dependenz
c) Gemeinschaft oder Wechselwirkung
[= Concurrenz]
Że kaź. z tych pojęć jak reszta wych
12, ma znacz. tyl. subjekt. jest widocz. Kt. bow.

ciąg: powstał: że Kategorye (Verstandesbegriffe)
nie są nabyte przez doświad. wszystk. lecz ponieważ
aparat. ~~gotow~~ umysłow. gotow. już, zanim zaczyna
rob. doświadcz. Według tego apara: układa.
w jedności. nasz. wszystk. wraże. zmysłow. przych.
z zewnąt: Zatem tak. K. bez wzgl. że rzeczy
zewn. nasz istniej: (ding an sich) nic nie
mają wspól. z owe. Kategor. Ponieważ K.
z niemał. wszystk. przypisu. Kateg: rzecz. objekt.
a nie subjekt. nie ~~mał~~ zmien. to położ. rzeczy
Nie dos: rzeczyw. ~~nam~~ pojęć. objekty. dla nim
takie były. K. zrew. każd. wyraz który w im.
rzeczyw. niż dawniej. filoz. Ponieważ bez Katego.
nie mają ty pozn: zjawisk zewnętrz. które
są objektami nasz. doświad. ~~zmysł~~ umysłow. przeto
K: przypisu. Katego. rzecz. objekty. Kiedy
jedn. widzi że może jak: pojęć: lub jakiś
sposob (umysłe lub widzen.) być wspól. wszyst. ludz: a
nie mieć rzecz. objekty: Każde: atom.
wiedz. ~~okr~~ widnokręga: wyda. się z dale.
okrąg; każd. atom: szybko odjeżdża: od
brzegu rzeki, wyda. się, że nie on się oddal.
lecz brzeg także; każd. atom. ma wraże.
pewn. kolor: Jeżeli te objęc: umysłow. nasze:
zachow. nazyw. objekty: pod pozor. że wszystk.
ludz. są wspóln. a dawniej. od wielk. doświad.
zmysł. to który. objekt. że równoznacz.
z uniwersal: a (ciego przeciwień. (subjekty jako) ~~bez~~ zal. jednostk:
W ten znacz: mają być kolor lilii nazw:
objekt: ponieważ. wszystk. ludz. zwyk. wyda
się biał: gdyby zaś komar dla według.
konstrukt. oka lub dla ślepy: lilja wydaw.
się żółt. mieliby. kolor subjekt. Ale
także wyrażan. się nie jest ściśle.
Subjekty. nie jest to samo co osobis. lub
indywid. lecz to, co jest właściw. organiz: ludzk.
umysłu, niezależ. od przedmiot. poznaw. W ten

znacz: piękność będz. pojęc. subjekt. a piękny przedm. pojęc. objekty; Kolor będz. zjawisk. subjekt. a sitra: eteru będz. czemś objekty, smak zatem rozpoznawan. się na języku będz. czemś subjekt. objekty. zaś ruch molekular: i chemicz. przeobraże. zatem. Też. więc subst. ma być pojęc: objekt: musi jej coś odpowied. zew: naszej. zaś nic jej nie odpowia: jest. oni tyl: Koniecz. wytwor. naszy. umysłow. organiza: wtedy powin. uważ. się pojęc: subje: bynajm. zaś objekt. U Kan. zaś pojęc przeciw. objekty. nic ma; jest co najwyżej: jak. materyi: wraż: zmysłow: ale Tayż: tego różnorod. mater. w całość i uważen. go za coś trwa: jest dział. nasz: i może być jedną z którą sztuczną, towarzysz: naszym operac: umysłow.

Nareszcie. Mill w pojmow. subst: nie wiele różni się od Hum'a. Powia. w Logi. swoj: że subst. dział może być albo ciał. albo duch. Przez ciało rozum. niezna przyczy. nasz. wrażeń a przez ducha niezna: zbiorow. odbieracz tychże (Logik Tom I. p. 90. 2e Aufl.)

Ta defin. potrzebu. pewn. wyjaśn. Mill nie napisaw. metafizy. nie był zmuszo: wytłó jas. zapatryw: swoj. na rzeczywist. ciał i duch: Twierdz. że dla logi: ta kwest. jest drugorzędna i że defin. owe zupeł. wystar: Jedna: zauważ. należ: że błęd. mniem. lub defin: zaw. w logi. jak w in. nauk. są szkodl. Mill'a zaś defin. jest niewątpl. fałszy. bo z niej wynik:

1° ~~nie obejmuj natur~~ znosi ~~różnicę między mojem ciałem~~ ~~być jakieś~~ ~~a ciałami~~ ~~że o nie ciała~~ nikt z nas nie ma ~~pewno: nas~~ swoje: ciała:

2° znosi różni. międ. duch. a ciał.

3° dopuszcza co najwięc: istnie: jedn. ducha,

ory. jedn.
~~i to~~ w subj: ~~myśla~~:
Nie trudo. pokaz. że te zarzu. są słuszn. i dobr. uzasadnio.

Co do 1°: jeże i cia: jest nieznane: przyczy: wraż: ~~wszyst.~~ ~~zaś~~ wraż: zaś, które przechod. przez moje cia: ~~nie~~ lub ~~um. w tej defin. wykaz: róż: międ. mojem ciał. a ciała. zewn. może~~ w niem powsta: mogą być wywoła: nietyl. przez cia: lecz także. przez stany tychże ciał lub przez siły, nie potraf. za pomo. tej defin: odróżn. ciała od jego skład. lub od sił, za pomo. niego lub na nie działa.

Tryki: objawy elektry. ciepła, światła są przyczyn. wrażeń zmysło. a nie są jedn. ciałami. Obraz w lustrze, stoso ludzk: tak. samo nie są ciałami. Eksperym. optyczne prof. Wróblew.

Co do 2°: Istnie. w nas niezliczo: wraże: (a przy wraże. w znacz. najszer: wyraz. Mill także wszyst: opera: wyobraż. i umysł:) które nie zosta: wywoła: przez żadn. cia: lecz przez samorz. pra. ducha Tak. odróżn. je od wraż: mają. swój porząd. zewn. nasz ? Znosz. więc defin. Mill i wszel. wszel. międ. ciał. a duch.

Co do 3° jest tak. jasn. że jedy. rzeczywist. byłby mój duch, bo wszyst. co dla mnie istn. i w mnie może być wraże. w najszer. znacz. A nie mając żadn. kryter. aby odróżn. wraż. subj. od objektyw. będz. wszyst. co zjaw. się na jego horyzon. ciała i duchy uważ. za swoje wraż. A tak. będz. on sam w świe. z myśla. swe:

Ale co gorsze, nie ma naw. pewno. że on sam jest. Bo subst. za któr. przyjmu. nieb. wraż. powsz. jest poza. subjekt. jest niezrozu. według. które. często po sob. następu. zjawisk. tąży. w cztd: a gdy powsta: się wszyst. dla nich, jakiś podmiot twórz: dający im trwałość i istnienie. Zrekducha się zat. jedyna subst: którą przyjąć powsz. Mill ./.

expery. w Księgarni pod Montmartre udoj. zmieni na zgod. dwie przez trzy. światło—

./. do pamię: a ta znowu nie jest niczem. więc. jak asocyacyą idei na któr. Mill, za przykład. Hume'a opiera całą swoją psychol. a za pomo. któr. tłuma. wszystk. objaw. mater. i ducho. tego nasz.

§ 28. O książce Roisel'a

La substance - Essai de philosophie rationnelle par Roisel. Paris 87. Germer Baillière. Książ. to ukaza. się w zbio: Bibliothèque de philosophie contemporaine

Aut. powia. zar. we wstępi: (p. V) że wszyst. ciała mają jed. koniecz. zasa. którą nazywa. substan. Subst. tak defin. (p. 1): Wszyst. co się objaw. jest subst. a każ. subst. objaw. się pod jakieś zjawis. (fenomen)

Defin. tak szero. że nic nie określ.

Pot. zar. nam kuma: że ta subst. (o któr. zresztą nic dot. nie powiedz.) ~~stano. eter~~ w stan. swego najwyżs. rozrzedzania, jest eter. a ciała są to chwilo. połącze. tych sam. atom. z któr. eter się skła. Mamy więc jedn. subst. która w stan. najrzadsz. jest eter: a w stan. gęst. jest mater. W jedn. i drug. razie skła. się z atomi. Wszyst. to twier. aut. nie może uły fizy. dowodz. Owszem. nie powiz. nam, jak z eterem pozbaw. wagi, mogą powst. ciała ważkie, ale o tak. dolne. aut. nie pyta.

Wszyst. siły natu. są tyl: ruch. lub ustrzeg. tej chwilowej subst.

Powiz. dal. (p. 92 nast.) że subst. zkła. się z nieskoń. liczb. atom. nieskończ. małych, mają jed. jenne. jak. wszędzie. Ta subst. lub te substancyjki nieskoń. są pierw. przyczy. do ~~której~~: są wszechpotęż. a co dziwniej. są wszechmądr: Powiz. aut. że każ. atom ma wrodz. instynkty. (p. 100) w mię. nie podob. do ludz. w któr. jedn. odbija się cały wszechśw. a chociaż nie mając zrozum. w jaki spos. każ. atom posia. to wszy. to jedn. jest ona niewątpl. faktem,

bo „wiemy, że nie może nie być" (p. 100). Pomocn.
niedorze: cechy, które aut. przypis. tej wied. intuicyj.
atomów. Dodaw. tylk. że oprócz wiedzy wiedkoś
i przestrz. nieskończ. pośród. atomy jeszcze trwać
wieskoś. Rozum. zaś aut. w ten spos.
p. 102: Gdyby przyczyn. nie była przedtem
nie znalazłaby w sob. pierw. świat. Gdyby
przycz. nie mia. wiedzy spontanicznej,
iden. wrodzonej, byłaby równ. niemożeb. Gdyby
nie jej odmaw. wiedzy i siły a przyznaw. tyl.
jed. przyzn. rozciągło. przyczy. to nieźdolna.
wydać żadn. formy. Gdyby się jej przyznaw
siłę bez wied. i rozciągł. lub wied.
i rozciągł. bez siły, byłyby w niej te same
braczyny. Ani jedna z tych trzech warun.
nie może być zniesio. Wszyst. trzy są konieczne."
Poczem nas wrei. aut. że choć nie moż.
przez dowod. wykaz. identycz. substy. można
jedn. jej dowieść rozumow. Ale to się nie
udało autor.
Nareszcie wykaz.: jak atomy wszyst. ich nieb.
podob. (p. 142 nast.) wedł. odrzuc. przez ewolucyi.
układa. się na trzy spos.: agregacyę, kombi-
nacyę, organizacyę. Przez pierw. powsta-
ją masy ziemskie, przez drug.: związ. chemicz. przez
trzecią jestest. żywe, rośli. i zwierz. i człow.
które rozwij. się wedle idei Darwin.
I tak autor. udo. się wykaz. że pomi. wiedzy
i logi" (p. 168) jak mówi, dowieść, że świat
nie ma począ. lecz że jest sam sob. przyczy.
że jest żyw. jestest. ciągł. odnaw. przez
przyczy. w nim przebyw. —
Nie trudno dostrz. po tem, co się rzekło
wyż.: w czem leży błąd. Gdzie auto.

§ 29. O indywidualności i odnośnych teoryach.

Subst: od czas. Aryst. dzieła się na pierw. i drug: Pierwsze są przedm. subst: a głów. przymiot. każd. z nich jest, że jest czemś oddziel. i niepodziel. czyli że jest indywiduum, osobnikiem. Czem jest indyw: wiadom: z doświadcz: a nie potrze: szuk. obszern. Ale nie łat. powiedz. co jest właściw. podstaw: indywid. czyli: co spraw. że rzecz jakaś istn. oddziel: i osob. dla sieb. —

Principium individuationis było przez całe średn. wieki kwest. sporn: pod: mieszczą się jednym. więc a dzis. podzielo. są zdan: co do wyjaśnien. tej spraw:

S. Tom. I. qu. 29. a. 4 in corp. poda. taka defin:

Individuu aute ē qu. ē in se indistinctu, ab aliis vero distinctu.

Z defin. tej wyni: że pojęc: indyw. mieści w sob. 2 cechy:

a) że w sob. jest czemś niepodziel.

b) że jest różn. od inn. rzeczy. —

Co do pierw. to być niepodziel. w sob. = być jednostk: czyli: pojedyn: singulare, a co jest takie: nie może należ. do kil. rzeczy

Illud qu. nec actu nec intellectu de pluribus dr̄ pō, ē singulare.

S. Thom. in III. Sent. Dist. 2ª text.

Co do drug: jest ono koniecz. nast. pierw. bo co nie moż. należ. do kilk: musi być od inn. różn.

De ratione individui ē qu. sit divisu ab aliis quae sunt v. possunt esse in eadē specie, in se indivisū existens. (S. Thom. in II Sent. Dist. 12ª qu. 1ª a. 1. sol. 3ª ad 3ᵘᵐ.)

To zaś, co spraw. i pierw. i drug. ozn. przyczy-
dz. Któr. rzecz jaka jest w sob. niepodziel.
a zarazem. oddziel. od inn. nazyw. się principium
individuationis. Otóż przyczy. musi to być przyczy:
w sam. rzecz. przebywaj. a nie zewną. niej.
Różn. były zdan. filoz. o tej przycz. wewnę.

I. Przyczyna indywidu. wewnęt. jest sama
egzyst: jestest. W istn. istn. był: jedno:
stąd przez to samo, że coś istn. musi być
zarazem indywid. Tak mniemać: Durandus, Greg.
z Rimini, Gabr. Biel, późn. Suarez i Leibnitz
Ten ostatn. m. p.: omne individuum sua tota entitate
individuatur (Opp. philos. ed. Erdmann
p. 1) Z now. uczą tak. Rosmini, Gioberti
Fran. Huët, Jourdain, i t. d.

Wedłu. nich przyczy. wewnę. indywidu. jest
same istnie. rzeczy lub jej rzeczywist: a
zewnę. przyczy. jest Bóg.

Gioberti: każda rzecz, przez to, że jest
stworzo. jest indywid. a podsta. indywidu. jest
w Bo.

Huët: Probl. indywidu. jedno jest z probl.
stworze.

II. Teorya jest Scotystów. Wedł. niej staje
się (substt. materyal. indywiduac. przez przystąp. do niej
osobn. pierwiast. który nazyw. haecceitas.
Szkot przyjmo. że w każd. jednost. istniej.
wiele form metafizy: (gradus metaphysici
v. entitativi) z któr. ostatn. entitas jest
tą, która sprawi. indyw. a tę nazyw. haecceitas.
To twierdz. dosyć ciem. może mieć dwojak. znacz.
Albo owa haecceitas jest to samo, co różni
lub od: (albo też coś od essencyi różn. i zewn.
i przebyw. w essency
do niej przystęp. Zobaczy. że w jedn. i drug. znacz. ta haecceitas nie ma podsta.

III Teorya przyjm.: że każ. subst.-materya staje się indywid. przez form. indywidua. Argum: podaj. takie: Indywid. jest tyl. o tyle indyw. o ile jest niezmienn. wielk. zaś niezmien. jest przez form. Tak niektó. dawniej. scholast. pocz. Zabarella, a podob. tak. Averroës.

IV. Teor. św. Tom. On ze przykł. Alb. W. i razem wszyst. uważ.: za principium individuationis tak zwan. materia signata quantitate.

Uzasadni.: teor. tej posługu. się tak. argum.:

a) princip. individu. nie może być coś istot. (essentiale) musi jedn. być czemś substantiale co należy do esse substantiae. Skoro zaś esse subst. materyaln. skła. się z mate. i form. musi princip. individ. przebyw. albo w jedn. albo w drug. Że zaś rzeczy należą. do tego sam. gatun. (species) nie róż. się co do formy, może więc ich różni. indywidu. być tyl. w mater. Bo jak mówi ś. Tom: nulla forma v. natura multiplicat numerum, nisi in diversitate materiae (in II. Sent. Dist. 3a qu. 1a a. 4. sol.) Dla tego:

differentia quae ex materia procedit, inducit diversitate secundum numerum. (Contra Gent. II. c. 93)

b) Zasadą indywidual. nie może być materia wzięta w znaczen. bezwzględ. lecz mater. obdarzo. ilości. Bo mater. dopie.: wtedy staje się podziel. gdy ją pomyśli.: jako ilość

divisio accidit substantiae ratione quantitatis, et ideo quantitas dimensiva est quoddam individuationis principium (S. Thom. P. 3a qu. 77. a. 2. c.)

Stąd na inn. miej.: Tłumacz. nam św. dok.: primum individuationis principium est materia qua acquiritur esse in actu cuilibet tali formae... est secundarium principium individuationis est divisio, quia ex ipsa habet materia, qu. dividatur (in IV. Sent. Dist. 12a qu. 1. a. 1. sol. 3a ad 3um)

Staje się więc forma pewn. i określ. indyw. przez mater., ale nie przez mater. bezwzględ. bez odwzgl. ilości (signata quantitate)

§ 30 Krytyka owych czte. teoryi

a) Pierw. teor. t.j. Suar. Leibn. Rosminiego i t.d. owymi: nie rozwią[illegible] probl. Powiedz. że każ. rzecz, tem sam. że jest aktual. musi być indywid.: nie wiele tłumaczy, bo wszak każ. indywidual w akcie twórcz. Boga: tak. się nie tłumacz.: lub odsuw. probl. jedyn. Mówi bow. zno. zapyt. dla cze. Bo nie może rzecz inacz. stwarz.: jak indywid.

b) Druga teor., Skotyst. tak. nic nie tłuma.: Powiad. że do essen. rzeczy przyby. jeszcz. haecceitas, któr. jej nada. istnie. indywid. Lub. podw. mówi.:

α) albo owa haecceitas różn. jest od essencyi, albo

β) nie jest różn.

W pierw. raz. wprowadz.: pierw. nowy do istnie. rzeczy, o któr. absol. nic nie wiemy. Człow. np. składa się z duszy i ciała, któr. raz. stanow. jego essencyę actu. Jeżeli haecceitas nie mieni się

ani w poj: cia: ani dwoy ~~ani w obu raz~~:
to będ: oryg. ocenić treści. now: różn
od pierw. i od drug: Tak. jedn. pierw. nie
zna. ani z Objaw. ani z będ. nauk:

Teraz zaś przyjm: drugą mogę. że
owa haecceitas nie róż. się od essen-
cyny, wte. ista: wnet. różn. międ.
tą teor: a pierw: bo essen: będ.
tem sam. że jest essen. tak. indyw.

Trzecia teor. ma za sob. siln. argum.
Teraz. indyw. o tyl. jest o ile jest rzeczyw.
a wnet: rzeczyw. ~~pocho~~ dział. ~~od~~ form. oryg w.
indywid: zawdzięcz. indywidual. swą formie.
Argum. zaś ~~nto~~ Tomist: któr. zbiją. tę
teor: nie ma wiel. siły, jak. zobaczy. poźn.

Nareś.

Czwar. teor S. Tom. zgodz: się z niełatwo.
Sądzę:
a) Wszyst. sądzę: jest, że (suma: indywid.
niemater: Bóg, duchy, dusze ludzk: (po
rozłącz. się z ciał.) są niewątpl. indyw:
Przez co stają się indywid: S. Tom. odpow.
że formy, które nie przebyw: w mater
tem sam. jest indywid. że nie może być
przyjmow. w czem drug:

illa forma, quae non est receptibilis
in materia, sed est per se subsistens, ex
hoc ipso individuatur, quia non potest recipi
in alio (P. I. qu. 3. a. 2 ad 3.um)

a Jest to odpow. jego na trud. że Bó: jest
indywid. a jedn. nie ma w sob. mater.
Z tego widocz. że zasad. indywidual: (prin-
cipium individuationis) przyj: przez Św. Tom.

jest tyl. obliq: na formae quae sunt receptibiles in materii – t. j. na rzeczy ziems: mart. czy żyw. ale nie wystar. dla dale: wzgl. dzie. jedest: dla Anioł. i Bo. żeme:

B) Druga trudn: że nawet dla jest: złożon. z mat. i for. nie jest wystarcz. Bo na owem opie: się całe to twierdz: że mater: jest zasad. indywidualno.[2]

Tomiści tak rozumu:

To jest zasa. indywidual. z której obecno: obecn. jest indywidual. a z której ustan. ustaje tak. one.

Atqui gdzie jest mater: signata (ilościowa) tam tak. jest indywiduo: a gdzie jej nie ma, znika indywidual.
ergo mater. jest zasa: indywidual:

W ten sylog: major jest niewątpl. prawdz. minor zaś jest wątpli:
Dla tego podpiera. ją now. argum:

Forma sama nie daje indywidualno. bo jest wspól. ale gdy form. ubra. jest w mater: wtedy indywid. jest goto: bo owa mater: indywid. nie może już należ. do inne. indywidu: nie może być w dwu.

Ten argum. jedn. jest błędn: bo można go obró: i powiedz: że materya jest wspól: a formy są udział: Bo i skąd wiemy, że forma jest wspól? Oczywiś stąd, że w jednost. tego sam. gatun. powta. się forma ta sama. Ale na odwrót wiemy, że w indywid. jedn. gatun: jest ta sama mater: a nawet mogłaby być w inn. gatunk.

Powie: zat. że mater: ilości obdarz: (signata quantitate) może być wystarcz: zasa: indywidual. dla przedmiot: martw. czy będą utwor. przyr. czy dzieła: szt. ludzk. ale nie dostatecz. jest do wytłumacz: indywidual. w roślin. i zwierz: a mniej jeszcze w ludz. Przyczd. ~~Powie:~~ ~~zas~~ nie da się zastósow. do istot niemat. Co do ostatn. punkt. wyda się teor. Tnecia: wat. któr. forma jest zasa. indywidualno. ogóln. a tem sam. prawdziw: Bo uwzględ. 1° wszystk. możeb. subst: 2° w subst. materyal. uwzględ. ~~to~~, ~~co jest~~ i ich wszel. wariacje.

Jedn. ani ta Trecia teor: nie zupeł: odpowia: wszystk. wymagan. nau. One tak. potrzeb. pewn. modyfik. Z drug. stro. owszem teor: już dla tego, że broniona była przez tylu ~~znakomi:~~ ~~scholasty~~: Św. Toma a dawn. przez Aryst. musi mieć pewn. stro. dodat. które powin. być zachowa: gdyby nawet sama teor. nie dała się utrzym. w zupełno. Powsta. więc pytan. podwój:

a) czy po wszyst. cztery teor. możeb. jest nowa. piąta?

b) na jakiej podsta: i za pomo. jakich argum. dojść moż: do teor. now.?

§ 31 Nowy pogląd na zasad. indywidual.

S. Tom. obmyśl. teor. swoj. tyl. dla subst. mater: ~~tak~~ dla duchow. zaś podaw. inną zasa: mów. że taka subst: ex hoc ipso individuatur qu. nō pō recipi in alio (1. qu. 3. a. 2 ad 3ᵘ) Ta jedn. defin. jest ozyn. negatyw. tak jak owa defin. subst: non esse in alio. Zachod. więc pierw. pytan: czy możeb. jest defin. pozyt: Odpow. że niewątpl. tak. jak subst. ma swoj. defin dodatn. Subst: określ. dodat. sposob: że subsistit (per se ē) i że substat accidentibus. Takszemo powie: o indywid. że jego cechą dodat. jest jedność czy. jak mówi S. Tom: indistincta in se. To słowo tyl. pozor. wyra. coś ujem. ale w grun. ~~jest~~ zawiera ~~pojęcie~~ dodat. jedno. Tak. jak. niepodziel. jest własciw. pojęc. dodatn.

Indywidualno: boż. natu. będz. w tem, że jest oddzielo. od ~~stworz~~ świata: (distincta ab alio) a niepodziel: w sob. (indistincta in se) czy. że stano. jedno. z wszyst. przymio. swe. identyfiku. się z każd. z nich

Indywidu. anioł: pole: na tem, że nie tyl. jest oddziel. od Bo. wszyst. stworz. lecz stano: całość niepodziel. z ~~nie~~: przadze swej natu. Nigd. nie ukazu. się strony ujem. teor. Św. Tom. tak. jaskra: jak. w kwest. indywidualno. aniel. Powsz: że każd. anioł jest dla sieb. gatunk. (1. qu. 50 a. 4. corp.) bo skoro nie mają mater. nie

może żad być pomnożo: – bo jak mówi ta
ina. mięj: nulla forma v. natura multipli-
cat numerum, nisi in diversitate materiae.
(in II Sent. Dist. 3a qu. 6. a. 4. sol.)
To zdan. Św. Tom. zosta: odrzuc: przez wszyst.
og: współczes. i później. teol:
S. Bonav. (in II. Dist. 3a) powia: że twierdz:
jakoby każ. anioł był dla sieb. rodz: lub gatun.
(specie differre) jest niepod. domył: (praesump-
tuosa opinio) bo nie ma za sob. ani argum.
rozumow. ani świadz. Objaw. ani powa. Pis.
św. Tak samo Albert W. Scotus, Durandus,
Henricus – z nowszych dość jest cytow.
słow. kardy. Toleta. (zob. jego Koment.
do Sumy S. Tom: quae. 50 a. a. 4. – Tom. I. p. 437
Powa: samże Toletus: solus S. Thomas sequens
vestigia Aristotelis hoc introduxit in
scholas. – Tomiścu drodzy bardzo przekonyw:
które: twierdz. pomysł. scholasty: że anioło:
więcej stanow: jedn: species a tył:
rozn. się Toż: wszyst: lub mniejsze: darami:
przyrodzo: tak jak ludz: dla nas ważn:
że ~~mnogi~~ ^Toleto^ ei wypowia: jedy: argum. S. Tom.
twierdz. tego, że dla tego anioło. nie różn. się
liczeb: ponieważ nie mają mater: ~~na~~ to
odpowia. Tolet. słusz: formae substantiales
differunt numero e non pr. materia.

—

Teraz zaś formy ducho. mogą być
indywidual: (a co się nieco o aniołów.
wat. do ludz. dusz się stosu.) będą.
zaś ich indywidual: to co najbar.

w nich jest dodat. jedności ich aktualno:
Hierarch: aktualno. w świe. jest
zasad. hierar: indywidual.
Waż. forma stwarza. niemat.
istna. się z aktu i potent = bedą
więc jest indywidual. w jej akcie

—

Carl Fisch: Aufzählung und Kritik der verschiedenen Ansichten über das pflanzliche Individuum. Rostock 80.

—

W świecie organizacyj. należy odróż:

1) indyw. morfologiczne
2) indyw. fizyolog:

—

a tens przejść odpowiada dwom pierwiast: wchodzący w skład każd: stworz materyał i dynamiczn. które znowu dążą się identyfik z poten. i akt
quantitas i qualitas —

posiada więc ze zasad. fundamentalno jest forma, ograniczona przez właściwą jej potent. — zatem zas. dzielą jest dla indywidual. iż forma mnoży się bo ... bo gdyby były być jedn. forma w jedn. pewn. rodz. będą to zas. komplet indywid.

§ 32 O osobie.

Wszystk. co jest nazyw. musi być albo subst. albo akcyd: Subst: nazwa: takie ens, cui competit esse pr. se, nō in alio, akcyd. zaś, cui competit esse in alio. Drzewo n. p. będ. subst. a zielon. jego liści będ. akcyd.

Przypatr. się jedn. subst: widzi. że jakkol: każd. musi być per se, a nie w czemś drug: może jedn. być dwoj. sposo. być per se. Drzewo jest niewąt. subst. a tem sam. per se, ale czem będ. liść jed.? Nie jest akcyd. jak kol. jego ciało: bo ten może być. być w liś. a liś może być bez koło: ciało: może być drzewo. zróżn. i t. d. zat. liść do koło. swe. porówn. jest subst. Ale czem będ. liść porówn. z drzew.?

Uderza: nas zar. wid. że liść występ. zaw. jako część drze: od nie i najzupeł. zależ. Może być drze: czas jakiś bez liści, nie tracą. życ. swe: ale liść każ. musi wyrosn. na drze: i póty żyj. póki karmio. jego soki. Powie. że liść jest subst: częścio: a drze: subst: zupeł. Subst. części. będą części organicz. w rośli. i zwierz. będą dusze (zwierz. rośli) i ludzi. Subst. zaś komplet. będ. każ. jest organicz. uważo. jako cało. Subst. nie kompl. różn. się tem od akcyd. że non sunt in aliquo subjecto, od subst. zaś kompl. różn. się tem, że sunt in toto aliquo substantiali lub że non sunt ipsius, podcz. gdy każ. subst. kompl. jest sui ipsius, t. j. samych.

Subst. komplet. i zamodz: nazyw. się wszystk. suppositum a jeśli: jest obdarzo. rozum: persona lub hypostasis.

Najber. rozpowszech. jest defin. osoby, który dał Boëcy: rationalis naturae individua substantia.

W tej defin. zawar. się wszyst. pierw. potrzeb: do utworz. peln. poję: osoby. A naprzód

a) substantiae, gdyż. bow. osob. nie była subst: musia. by być akcyd. t. j. istn. w jak. subst. a ten zaś. być od niej zależ.

b) individua t. j. niepodziel. w sob. a oddziel. od drug. czy. indistincta in se distincta ab aliis. - Być zaś oddziel.-zmany nie ~~być~~ mieć ~~zn~~ wspolno; nie ~~być~~ mieć udziału. Subst. zaś może mieć udzia. w dwojak. spos: w ziemi drug:

a) wspóln. ogóln: communitas universalis (zob. ś. Tom. in I Sent. dist. 25. qu. 1. a. 1. ad 7ᵘᵐ) gdy powta: się w wielu jedno: jako wspól. ich natura

b) wspólno. częśc. communitas particularis gdy z inną jaką subst: składa się w jakąś całość n. p. dusza i ciało:

Od Obu tych wspólno. odsądza. osobę, nazyw. ją subst. indywid: bo gdy powtórz. się w wielu jednost. będą subst. drugą jak mówi Aryst: czy. natura ogólną, poję. rodzaj. lub gatunk: - subst. zaś pierw. może tyl. być jednost. gdy zaś należy jako część ich jakś. całości: będą wprawdz. subst: jednost. ale niekomplet. n. p. dusza w człow: ÷

÷ dusza zaś nie jest osobą, dla tego właś. że jest tyl. częś. człow:

Zob. ś. Tom. 3 qu. 16. a. 12. ad 2ᵘᵐ: Substantia individua, quae ponitur in definitione personae, importat substantiam completam per se subsistentem separatim ab aliis: alioquin manus hominis posset dici persona, cum sit quaedam substantia individua; quia tamen est substantia individua sicut in alio existens, non potest dici persona.

Dwie restrykc. powyż. t. j. że osob. nie może być wspól. kilk. jednost. ani części ~~od~~ składow. inn. substt. wystar. w oras. przedchrze. do określ. osob. To objew. jak. był. inn. prawd przyrodz. Tak i ~~teorya~~ osob. zosta. udoskona. przez wzgląd na potrze. Teol. Wśród dogm. chrześc. zosta. Wciele. Xa Pana wymaga ścisłe. określ. osob. Chrystus bow. stał się człow. a nie przest. być Bog. Jeżeli człow. jest, musi mieć natu. ludz. komple. Powst. tedy pyta. ~~czy~~ ~~Dla~~ czy Tak. jest osoba ludz. Teol. odpow. że w Chrystusie jest tylk. jedna osoba boska, ale dwie natu. boska i ludz. ~~W~~ Według defin. jedn. Boëcy. zdaw. by się, że w Nim Tak. osob. ludz. bo czegoż niedosta. Jego natu. ludz. aby nie była osob. Ona jest niewątpli. rationalis naturae individua substantia. Jeśli więc ma być zachowan. defin. Boëcy. należy wyr. individua określ. ścisl. Uczyn. to św. Tom. (in I. Sent. Dist. 25. qu. 1. a. 1. ad 7um)

Oprócz dwóch powyż. restryk. dod. jesz. ~~trzecią~~, że się wyłącz. communitas assumptibilis conjuncti rei digniori czy. że osoba nie może nigd. być przyjęt. przez drugą osob. ~~Os~~.

Dla tego S. Tom. w inn. miej. określ. osob. ~~tak~~ jako distinctum subsistens in natura intellectuali (in III. Sent. Dist. 5. qu. 1. ad 3um oraz in I Sent. Dist. 23a qu. 1. a. 2 et 3) twierdz. że to distinctum subsistere jest głów. cechą tak bosk. jak ludz. osoby czy. formalis significatio tam personae divinae, quam humanae (Quaest. disput. IX de potent. a. 4) a distinctum określ. nowo bliż. jako incommunicabile s. individuum

a defin. Boëcy. Jak Ttuma. że owa incommunicabilitas ~~[illegible]~~ zawar. w poj: individua nie przysługu. natu. o ile jest natu. lecz o ile one należ. do jak: supposit̃u czy. do jak. osoby. Natu. ludz: n.p. w Xusie nie jest osoba, bo ona nie jest incomunicabilis dla Słowa, przeciw: zost. przez Nie przyję: na własno. Z drug. strony, o ile jest własnoś. Xsa, nie może być własno. drug. osoby.

Natura hum. assũpta a Verbo Dei, in quantu ẽ individua, habet qu. nõ possit esse in multis, ẽ sec. hoc dicitur incomunicabilis. Sed ex hoc ipso, qu. ẽ natura, habet, qu. sit in aliquo supposito (de unione Verbi a. 2. ad 9ũ)

Tak samo bos. natu. w Troj. św. nie jest incomunicabilis, bo moje zawsz. do pierw. jak do drug. osob. należ. Ale to przez co pierw. osob. jest Ojc. czy. jego osobist. jest incomunicabilis a stąd natu. nie moż. w ten sam spos. do Nie. należ: jak do Syn. W ist. do Syn. jednak należ. jako comunicata, do Ojc. jako nie mają. początk.

Ten wygląd czyt. na dogm. Wciel. i Troj. św. skłon. S. Tom. do jeszcz. ściślejsz. określ. defin. osoby. Powiedziaw. że osoba, to aliquid distinctũ subsistens in natura intellectuali, dodaje: Unde, ubicunq. ponuntur aliqui distincti habentes naturã intellectualẽ, ponuntur plures personae. Nec interẽ ad pluralitatẽ personar, utrũ habeant eandẽ naturã vel nõ. (in I. Sent. dist. 23. qu. 1. a. 4. corp.)

W tej ostatn. form. brzmi zat. defin. osob: distinctũ subsistens habens naturã (1. qa. 30. a. 4. corp.)

Jak zaś pogodz. defin. tę z dogm. Wcielen. Syna Boż. wyjaśn: S. Tom: jak następ:

Illud qu. per aliquã naturã dicitur esse, dicitur esse suppositũ v. hypostasis naturæ illiq, sicut qu. habet naturã equi dicitur esse hypostasis v. suppositũ naturæ equinæ; ē si sit natura intellectualis quæ habetur, talis hypostasis dicitur persona. Sicut dicimq, Petrũ esse personã quia naturã hum. habet, quæ ē intellectualis natura. Cũ ergo Filiq Dei, unigenitũ Dei Verbũ, per assumptionẽ habeat naturã hum. ... seq. qu. sit hypostasis v. suppositũ v. persona hum. naturæ. Ē cũ ab æterno habeat div. naturã nõ per mũ compositionis, sed simplicis identitatis, dicitur etiã hypostasis, v. persona div. naturæ, sec. formã qu. divina hum. verbis exprimi possunt. Ipsũ ergo unigenitũ Dei Verbũ ē hypostasis v. persona duaz naturaz, divinæ sc. ē humanæ in duabq naturis subsistens. (Op. con. Græc. ē Arm. c. 6)

Z defin. osob: tak wykazan: ważn. płyn. wyni: z któr. dwa podno:

1) osob. w porów. do natu. jest ostatn. wyz: i doskon: bo ono mając natu. jest zupeł. jestest: nadt. precis. potreb. osob: aby była ostatn. komplet. i skończo. Dla tego schol.

nazyw. osobę: ens completum in specie, totum, integrum, perfectum (a. p. S. Tom. 1. qu. 3. a. 3. 3 qu. 16. a. 12. cor. e ad 2um)

Ży A naprzó: jest osoba

α) ens completum lub subst. completa, bo natura wyraz. tyl: to, co jest wspól: wszyst. jednost. należ. do tego sam. rodza. ale cechy indywid. i same istnie. nie jest w w natu. rodz. lub gatun. zawar: Mówiąc zatem że osob: posia: natu. w spos. szczegól. wyra: że jest jednost. komplet: bo obdarz. istnie: indywidual. dopó: zaś natu: nie jest wziela. w jak: ~~spos~~ indyw: byt: one ens, ale nie będz. ens completa in specie.

β) jest ens totum, bo wyrazio. w sob. jest cało: co widocz. jest przy złożo: subst: (dusza ani ciało nie są ~~same~~ cało: dopiero gdy osob. ludz. obie złączy w sob: jest cało: cz. cały złoż.

γ) że jest integrum, wyni. z tego co powiedz. pod β)

δ) że jest perfectum, wyni. z γ) bo obecno. wszyst. częśc. czy one będą fizy. czy metafizy. stano. doskon. całość: Doskon: zaś zasad. się na tem, iżby jest co. był w działa: swoj: niezależ. od inn. i pan. mówił władz. i czynno. Że zaś każ. osob. jest w tem położ: stąd u Grek: tak. dużo trzyć się zowie, u Łaci: independens, sui juris existens sibi i t. p.

2) Aksyom. scholast: ~~actiones sunt suppo-~~
~~sitor~~ - jest bezp. wynik. powyższ. defin.
Aby dowieść tego pewni: należy. objaś: dzie
jest wyraźn. w stos. osob. do natu. swej:

α) natu. nale. do osob. a ta jest jakoby
jej panem. Nie może przeto działać bez natu.
bez zezwol: osob: (Mowa oczywis. o jedest.
rozum. obdarzo. wolną wolą - bo tak. tyl.
nazyw. się osoba:)

β) W jedest: indyw: może ~~natu~~ osoba być
uważ. za id quod ē, natu. zaś, że
id quo ē aliquid. Tak sam. przy działa.
wnel: może osob. uważ. że id quod agit
natu. zaś: że id quo agit - w skut. to
zaś: każd. czyn. ostateczn: musi być odnies.
do ~~jego~~ osob. jako do swe: samoist. źródł.
Dla tego S. Tom: esse ē operari ē per-
sonae a natura ... operatio ē quidē effectȳ
personae sec. aliquā formā v. naturā
(3. qu. 19. a. 1. ad 4ᵘᵐ)
~~Teraz~~

Konklu. tego aksyom: że wszyst. działan.
Chrys: doskon: za pomo: ~~jego~~ swojej natu: ludz.
są bosko-ludz: poniew. w nich zaw. uds.
się jego osob. bosk.

§32 §. Niektó. błędn. defin. osoby.

Locke odróż: subst. człow. i osob:

subst: = mięzna. dźwigacz przymiot: które przypisuj. jestest: a które nam zdają się w nim przebyw.

człow. = życie: zwierz: obdarzon. pewn. kształt.

osoba: = jestest. myśląc. i rozum. które wie o sobie, że było lub jest w różn. czas. i form. Na to zaś potrzeb: aby jego samowiedz. była zaw. jedn. i tą samą.

Zat. tosamość samowie. stanow: właściw. osobę a nie tosamość subst:

Wyprowa. stąd filoz. angiel. wnios. następ:

a) gdz. różn. są samowie: tam róż. są osoby, choćby ta sama pozosta. subst.

b) może być jedna samowiedz. w kilk. ciał. na raz, bez wzglę. na to, czy w każ. z nich inna przeby. subst: duchow. do które. należy samowied.

c) może na odwrót być kilk. samowied. w jedn. ciel. lub w jedn. subst. duchow. Gdy we dnie inna jest samowie. a znow inna w nocy, wtedy. mamy dwie różn. osoby, choćby w tem jedn. ciel. obie samowie: połącz. były z tą sam. subst. niematerjal.

d) może być jed. duch w dwóch osob. dwa duchy ~~osoby~~ w jedn. osob; jedn. osob. w dwu różn. czas. a dwie osob. różn. w tem sam. ciele.

e) jed. i ten sam duch przechodz. przez różn. samowie: może być pokolejż różn. osob.

Gdyb. n. p. ten sam duch stra. na zaw.
samow. swich dawniej. orygi. zaczątby
być nową zup: osob: od owej chwil. od któr.
zaczyn. by się dla nie. nowa pam.
Gdyby pod. znowu duch ten odzysk.
pierw. samowie. a utra. drug: stałby
się na nowo pierw. osob. a przestałby
być drugą. Też: Sokr. regular. we dnie
ma inną samowie. niż. w nocy, to Sokr.
na jaw. a Sokr. śpiąc. będą dwiema osob:

f. przez ~~trzą~~ jedno. samowie. mogą dwa duchy
na raz lub po kolei być jedn. osob:
ponieważ. samowie: o przeszt. czyn. może
być przeniesio. z jedn. ~~osob~~ subst. myślą.
na drug: Subst. rozum. może wyobra.
sob. że zrob. coś, czego nig. nie się dopuścił.
a to może zrobi. inna osob:
Dodaj. Lo: że należy mieć ufno. w dobro.
Boż. że nie przenies: z jedn. stworz. na
drug. samowie. która by pociąga. za sob.
karę lub nagro.
Sokr: i burmistr. z Queenborough
za ~~[illegible]~~ naszo. (Lock.) gdyby nie: tę sam samow.
byliby tą samą osob.

g) Przez różn. samowie. może. człow. w
różn. czas. być różn. osob: n. p. warjat:

Locke go defin. jest orygi. błędn. bo
samowie. jest szereg. aktów, które przeważ.
do kog. należą lub od kogoś wycho: Ale
dla tego właśn. nie mogą ani nie potrzeb.
być ciąg. obec: bo żad. przyrod. stworzo:
ograniczo. nie jest ciąg. w actu. Gdyby
subst. jakaś wcale nie objaw. się, wcale
nie działa: czyniłaby ~~dla pag.~~ dla pag. (Lat.) jakby nie
istnieć: ale nie idzie zatem, że (subst. jest) tyl. sumą

swych akt. i więc. więc. Ona jest przedewszyst.
przyczy: trwa: z któr. wychodz. owe skut.
Powie. zat. że osob. ludzi jest substan: czująca:
myśląc. chcąc: przedstaw. wypełnia: a chociaż
niewątpl. nie o tych wszystk. czynności
swoich, oraz o tem, że jest, nie jest ona
jedn. tych świadoma. tych stan. i czynno.
swoich, bez wyjątku. nie przesta: być
osobą i gdyb. nawet przez dłuż. przeciąg
czasu (n.p. w śnie lub inn. nieprzytomno.)
traci: świadom. tej lub owe. czynno.

—

Defin. Lockego, ~~[illegible]~~ mniej lub więc:
zmodyfikow. wraca u późniejs. filoz:
n.p. Chr. Wolf'a, dla któr. być osobą:
jest to samo, co mieć świadom. swojej
identyczn: (tosamości)
Tak samo Kant osobistość (Persönlichkeit)
defin: das Bewusstsein von d. Identität
seiner eigenen Substanz, als denkenden Wesens, in allem Wechsel
d. Zustände" Ta samowiedz. górn.
w ja i robi człow. osobą a jedno. samowie.
robi go jedną i tą samą osobą.
Nawet Antoni Günther, który zasa.
swoj: wniósł do teol. katol. zasta:
że iżj pomo: chciał wytłuma: dwa
dogma: Inkarnac. i Trój. św: poblu.
jak Kant = Persönlichkeit ist die
im Selbstbewusstsein consolidirte geistige
Substantialität – lub: Persönlichkeit
ist die wesentliche Form freier Intelligenz,
nichts anders als der sogen. intellectu

agens u. dieser nichts anders, als d. Selbstbewusstsein = lub = Ihrer Idee nach coincidiren Persönlichkt. u. geist. Substantialität = lub = die Vollkommenheit d. menschl. Natur besteht in d. Persönlichkt, sie macht d. Menschen zum Menschen –

§34§ Krytyk. powyżs. defin.

Defin. stanowiąca osob. przez samowie: zow. się tak. psycholo: powsz. osob: a w zasad. znajd. się u Kartezyusz: wedł. które duch jest *res cogitans* a myśle. jest dla Kartez. wszystko, co jest bezpośred. przedmiot. świadomo. nasz: zamien. się więc duch w samowiedz: (cogitationis nomine complector illud omne quod sic in nobis est, ut ejus immediate conscii simus). O tej samowie: twierdzi. że nie może być wystarczaj: defin. osobisto.

a) Samowie: jest niewątpliw. jedn. z najwyższ. objaw: ducha lub duszy, ale nie jest jej całą treścią. Że zaś osobow. nie tylk. jest duszą, lecz i ciał. przeto osobist. nie może być identyfiko. z jedn. wład. duszy. Rozum, a samowie. jest objaw. wew: jest tylk. wład. duszy a nie duszą samą.

Unde non oportet quod intellectus sit substantia animae, sed ejus virtus et potentia (S. Thom. 1. qu. 79^a. a. 1.)

b) Samowie. jest podwój – albo bezpośred. czy. habitualis conscientia t. j. że dusza będąc sam. sob. obecną, może mieć

wiedzę o sob: albo też wszyst: lub pośred. (conse. actualis, medicata, reflexa) qua aliquis se considerat, se in actu animā habere (S. Thom.) gdy dusza wszyst. pozna: że jest i dział:

Zwolenn. teor. psychol. powin. oznacz. dokład. o któr. samowię. mów: Jeżeli o habitual: to taki habitus w. zdolu: samowię. nie może być osobą, tak. jak ktoś nie jest ciąg. muzyk: lub matem. a chociaż: ma zdolu: do muzy. lub matem. Gdyb: osob. była samowię: habitual: to znaczy: by że ktoś ma zdolu: do tego, aby iżczas. być osobą.

Jeżeli. zaś samowię. aktual: identyf. z osob: wpada. w wszyst. niedorzecz. Locke gd, że dyt. w pewn. raz. jest się osob: a zaw. osobą nową, jeżeli. się nie pamięt. dawniej. odczuw. osob.

c) Samowię: jest tylora. ile jest wiedzy poznawcz: otóż inne jest poznaw. zmysło. inn. umysło: ta to niejako dwie samowię: zjednocz. w jedn. i tej sam. ducho. subst. Samowię. nie sprzew. tej jedno. lecz jest jej wyraz.

d) Samowię: jest własnd: jakie: podmiot. w któr. wszyst. się mieści, co samowię. pozn. lub o sobie wie. Samowię: nie może się. więc. zawier. wiel. mieści się w podmiot. a jeżeli. jest pełn. i doskona. nie powin. zawier. mniej. Zamia. więc powiedz. że samowię. stwarza ÷ lub wyrab. osobisto: powie. raz. że ona jest wyrob. osobisto: co i stąd widocz. że wielu uczon: (n.p. Staudenmaier, Deutinger i t.d.) osob: opier. na woli, jako na przedn. władz. ducha ludzk.

e) Teor: psychol. zastosow. do tajemn. wia: prowad. do różn. herez: W Chryst. były niewątpl. dwie samowię: jedna ludz. i jedna boska, a jedn. był jedna osoba boska, a zat. jeden samowied: Wedł. teor: zaś psycholo. należe. by przypuszcz. dwie osoby. W Trójcy. zaś Trój: in. prowadz. ta teor: albo do Sabellianizmu albo do Tryteizmu.

f.) Jeżeli samowied: nie stano: osobisto: to zdaje:
się: nie może być osobisto: bez samowied. lub, co
na jedn. wycho. bez subst. duchow: bo samowie: przeby:
jedyn. w duch: Należy więc oznaczy stosun. osob:
do ducha samowied: A naprz: pomiędz: że tak
Defin: Boë: rationalis naturæ individua substantia
jak S. Tom: distinctum subsistens in natura
intellectuali lub druga owa: distinctum habens
naturam intellectualem, przypada: przedewszyst. do
subst. duchow: bo duch jest w najprzyj. miarze:
substan; duch jest w najwyż. stopn. indywidu:
nareść. duch być. jest rozum:

g) Należy dobrze zauważ: że główn. cechy osob:
esse sui juris, sibi existere, se ipsum habere.
Jeżeli bowi: jestest: martw. lub nierozum. uważa:
za jestest: samodziel: (suppositum), jeżeli mówi. o niem,
że jest sui juris, że habet se ipsum, że non ē in alio –
to jedyn. za pomo. przeno: Kryształ n.p. będz:
subst. indywid: ale gdy nazywa-go suppositum,
gdy mówi. że habet naturam suam, wyraża:
relacyę wszystk. częś. do całoś: idealn. właściwiel.
który jedn. w grun: nie róż. się od wszystk częś.
bo jest ten sam, co nat: przez nie: posiad:
O duchu przeciw: mówi: że on posiada siebie, że
ma taką nat: wyra: coś się: nad ...: myśl:
bo czynność, która nazyw: wycho: od sieb: i
do sieb. wra:

h) Uważ: zaw: za główn. przymio. ducha, że
może uczyn. zwrot do sieb. sam: że może wraca:
do sieb: czy: odbyw. akt reflek: w czem najbar.
objaw. się życ. ducho: Już Neoplatoni: n.p.
Proklus, mówi: że zwraca się ku sob: i być przez to
obcem: samo. sob. w wszyst. częś. wszystk jest
przedewszyst: i wyłącz: przymio. subst: niemater.
czy. duchow. n.p. πᾶν τὸ πρὸς ἑαυτὸ ἐπιστρεπτικὸν
ἀσώματόν ἐστιν – a tak: zwraca: się ku

zob: tłumaczy: jako powiąza. każd. częś. z wszystk.. inn. częś. jestest: ἐπιστροφή ἐστιν τὸ συνάπτειν κατὰ πᾶν μόριον πρὸς ἅπαντα τὰ λοιπὰ μόρια — Tak: zwraca: się ku sob: zupełnie: dla mater. jest tyl. właściw. ducho: i jest poznaw. sieb. a każ. jest. obdarz: samowie: zdol: zwra: się ku sob. sam: πᾶν τὸ ἑαυτοῦ γνωστικὸν πρὸς ἑαυτὸ πάντῃ ἐπιστρεπτικόν ἐστιν — a podobn: Lib. de caus: prop. 13: ōis sciens qui scit suā essentiā, ē rediens ad essentiā suā reditione completa — którą to defin. przyjmu. S. Tom. 1. qu. 14 a. 2. ad 1ū

i) Ten zwrot samowie: subst: ducho. do sieb. sam: jest właściw: jej istnie: przez się czy. subsisten: skąd św. Tom: (ibid:) redire ad essentiā suā nihil aliud ē quā rē subsistere in se ipsa. Forma enī, in quantu pficit materiā dando ei esse, quodamō supra ipsā effunditur; in quantu vero in se ipsa habet esse, in se ipsā redit. Virtutes igitur cognoscitivæ, quæ nō sunt subsistentes sed actg aliquor organor, nō cognoscunt se ipsas, sicut patet in singulis sensib; sed virtutes cognoscitivæ pr. se subsistentes cognoscunt se ipsas, ē propter hoc dicitur in lib. de causis qu. sciens essentiā suā redit ad essentiā suā. Per se autē subsistens maxime convenit Deo. Unde sec. hunc m. loquendi ipse ē maxime rediens ad essentiā suā ē cognoscens se ipsū. (1. qu. 14. a. 2. ad 1ū)

k) Skoro głów. właściwo. osoby jest, że ma lub posia: natu: ta zaś w ostatn. jest podmioj. osoby: nie bez słuszno: osob. ludz. przeno. do duchy, powiew. duora przedmioj. odczu. Tak: przez duch ostatn: głów. jest ostatn. bo ona ‖

‖ źródł. wszyst. doskon: a przedewsz. życi: same. dla osz. Owc tak. źródł. wszyst. czyn. w któr. objaw. swój. samodziel: a że w ten wszyst. duch dowarz. zawsze: tego. co woli i czem jest. Tatwo da się wyjaś. jak często lub sam. duch, lub głów. objaw. jej wysile: identyfik. z osob: To wszy. sarz. nie tend: [illegible]; co w tego tworzy. było wew. a co fałsz:

§ 35 §. O przymiocie – de accidente

Dwa są róż. sposo: istnie: rob. wzgl. przeciw: istnie. subst. a istnie. przym. Jeże subst. ozna: rzecz, któr. właściw. jest, być przez się lub nie być w rzeczy drug: cui convenit esse per se v. nō esse in alio – to przym. (accidens) będz. rzecza, któr. należy się być w rzeczy drug: res, cui debetur esse in alio (in IV. Sent. dist. 12ª qu. 1. a. 1. sol. 1. ad 2ū)

Przym. może być brany w dwoj. znacz:
a) raz oznacz: wszyst. co nie jest subst.
b) to, co przeby. w essen. rzeczy sposob. indywid. a nie znachodza się wśród cech rodzaj. lub gatunk.

Accidens a philosophis dupliciter sumitur, uno mº sec. qu. dividitur contra substantiā... alio mº sec. qu. ponitur a Porphyrio unū quinq. ꝑ universaliū.

W pierw. znacz: przymiot nazy. się accidens physicū t. j. istnieją. w porząd. przyrodzo. rzeczy – w drug. znacze. zowie się logicū t. j. istnieją. w porząd. myślnym, będą: dystynk. ku wygodz. logi. lub gramaty.

Przym. fizycz: nazy. się także kategoryczne (categoricū, prædicamentale,) poniew. podpa: pod owe dziew: kategor: które przyjmow. Aryst. oprócz subst: Jeże. ~~rut~~ orzeczeń. jest subst. to dziewięć orzeczeń jak. wedł. Aryst. mob. moż. o tej subst: n. p. że jest ~~wielki~~ pięć stóp wysoki, że jest dobry, że jest w domu, że chodzi lub leży i t. d.

będą w porówn. z byt. subst. mały byt przymiotów. Człowiek jest w sob. a nie w czemś drug. gdy przeciw. jego wysok. dobro. doświadczenie są w niem, a nie są czemś istnieją. samodzielnie.

Przym. logiczny nazy. się kategorematyczny czy. accidens praedicabile, bo jest jedn. z pięc: ~~pojęć ogóln.~~ klaś (universalia v. praedicabilia) na które Porfir. podziel. wszyst. ogóln. pojęcia.

W zdan: Piotr jest siwy, może kolor wtórów raz być uważa: jako przym. fizy: (kategoryczny, praedicamentalis drugi raz, jako logiczn: (praedicabilis, kategorematyczny)

W pierw. raz. mamy przeciwień: istnie: subst: do istnie: czegoś, co byt. w niej przebywa, a po za nią istn. nie może. W drug. raz. oznacza: właściw. ~~jaka~~ która przeby. w Piotrze, ale nie w wszyst. ludz. Możę. bow. wedłu. pięciu pojęć Porfir. powiedz. o Piot: że jest mensą: (genus), że jest rozumny (differentia) człowiek. (species), ~~rozum~~ mający władzę mówienia śmiania się i t.d. (propriu) siwy (accidens)

W drug. znacz. accidens jest przeciw. właściw. essencyal. cz. propriu, w pierw. znacz. przeciw. subst.

W metafi. bierzy: accidens zaw. w pierw. znacz. czy: jako physicu lub jedno z dziew. kateg: wyrażają. wielk. byt, nie będą. subst. W tem znacz. mogą. powiedz: wszyst. co jest, jest albo subst. albo accidens. —

Scholast. rozróżn: przymio: bezwzględn: (accidentia absoluta) od modalnych cz. określonych (accidentia modalia) t. j. oznaczają. pew. sposo: lub stop. bycia n. p. ciepło jest przymio. bezwzględ: pewna zaś oznaczo. tempera: jest przymio. określo: +. Scholasty. uczą dalej, że

1° przymio: różni. się rzeczyw. od subst:
2° " różni. się także od spos. istnie: (modi)
3° " stanowi natur: sposob. w subst.

Nowsi filoz: najczęści. odrzuca: różni: międ. przymio: a sposob. uważaj. wszyst. przymio: za sposo: istnie: a nie ~~różnią się~~ dają. się oddziel. od subst. Ci zaś, którzy za przykład. Lockego lub subst. mają za coś nieznan: lub za same przymio: uczyni. tak. nie odróżni. subst. od przymio. ani tych (zwan) od sposo: istn. Tymczas. dystyn te, na pozór niepotrze: dla subtelno. swoj. mają znacze. wiel. w teol. a tak. w metaf. musi: choć po krót. wyjaśnić. co nam się zdaje o nau. schol: i w jak. form. powin: być dziś. użyta.

a) przymiot niewątpli: róż. się (rzeczyw:) od subst: n. p. płynność subst: i jej stan stały róż. się od sieb. choć: subst. w obu raz. jest ta sama. Tak samo zmienno: kolor: pozosta: za temi to

b) przymiot (accidens) od swe: sposo: istnie: (modo) nie różni się rzeczyw: lecz tyl. dla myśli nasz. Nie może bow. się. przymiot. istnie: bez pewn. sposo: istnie. Ciało ciepłe n. p. musi zaw. ~~by~~ mieć ~~sw~~ jak. temper.

c) Przymio. każ: ma zawsze pod jak. wzgląd. przyczy. swoj. w podmio: t. j. subst. w któr. przeby: Jest to wspól. nau. scholast. S. Bonav. n. p. powie: że przymiot (accideus) nie tyl. jest w podmio. (in subjecto) lecz tak.

+ Pierw. nazyw. się tak. po pros: przymiot. (accidentia); drug: sposob: istnie: (modi)

†) Identyfik: (naw.) każd. przym. mater: z nich: także musi: rzecz odróż. od jej subst. Gdyb. przymio. nie różni. się rzeczyw: od subst: nie możnaby zgoła zrozumieć. pozosta. subst. Przymio. bow. przybyw. i ubywa. gdy subst. zost. ta sama. Stąd należy przyj: to powszech. u Tomist. twierdz.

bierze od nié. swój początek: ab illo trahit ortu (in I. Sent. dist. 8ª p. 2. dub. 4ᵘ)

Tak samo św. Tom.: subjectu ē causa propru accidentis (1ª qu. 77. a. 6. ad 2ᵘ)

Nan: ta zgad. się takt. oczyw. z doświad. że nie może być prędz. w naszpliwo. W ziarn. tkwią wszyst. przymio. gatun. rośli. która z nie. wyra.: a jeśli: ma nadto jakieś przymio.: wyst.: indywidu.: to i te po części tłumaczą się przez wsw.: korzyst. narzędz.: z grub.: w nasien.

d) Nie wszyst. jedn. przymio.: powoda. w ten sam spos.: w podmio.: (subst.) tkwi. dla wszyst. w ten sam spos.: może podmio.: uchod. że ich przyczy.: Należ. odróż. przymio.: właściw.: (accidentia propria) od zewnętrz. do niego przybywa.: (accidentia extranea)

Przymio. n. p. właściw. wody jest płynn.: przymiot. zewnętrz.: gorąco. Taki zewnętrz. przymio. nie wyni. z essencyi rzeczy, lecz musi być do niej wnieśio. z zewną.: Woda n. p. rozgrzewa.: do tempera. 90° przez wnosz.: do niej kaloriku. W tym razie woda także może jenne uchod. ze przyczy.: gorą.: ale tyl. za przyczy.: materyal.: podczas gdy przyczy.: usunteguia; mieni się w ogniu, przy któr. gotu. się woda.

S. Bonav: Notandu ē qu. ē aliquod accidens, qu. comparatur ad aliquid, sicut ad subjectu ē ad causā; aliqu. qu. solu coparatur ad aliquid, sicut ad subjectu ē ad aliud, sicut ad causā (in lib. II. Sent. dist. 26ª a. 1. qu. 3 resol.)

e) Powsta. przymio.: w podmio.: nie należ. tak rozum. jakoby powstaw. z nicz.: lub przez przemianę subj.: lecz są natur. wynik.: sił i usposob. w niem

zawar: - per aliquam naturalem resultationem
jak mówi św. Tom. (1. qu. 77. a. 6. ad 3um) Widocz. to w przym. własnie.
Także zaś mowa o przymiot. zewn: to i te tak. wnieść. mogą być od podmio. jeżeli w nim jest jakiś wrodzo. materyal. sposob: Magnetyzuje. żelazo, ale nie może magnetyz: szkła i. t. d.
Tak i rzecz ma zdan. św. Tom: potentia passiva correspondet activae (Qq. disput. de virt. qu. 1. a. 10 ad 13um)

Stąd bardzo waż. nauka scholasty: że żad. przyczy. stworzo. nie może przez działa. swoje wywoł. tego, czego nie było, może był. wzruj. to, do czego istnia: jak. usposob. lub jakiś zaród.

S. Bonav: Agens creatum nullam quidditatem nec accidentalem omnino producit, sed existente sub una dispositione facit esse sub alia (in lib. II Sent. dist. 7a p. 2. a. 2. qu. 1. ad arg.)
Odpowiada: twierdz. to zupeł: nowożytn. prawu o niezniszczalno: sił i mater. w przyro: czy. że zaw: pierwo. te same ciała pierw. i dyn: a tyl. kombina. zmieniają się bezustan.

f) Wreszt. czy przymio: mogą być oddziel. od subst: i bez niej istn: ma główn. inter. teol: ale jak każd. praw. teol: wzmoże. także więc. trudno. filoz.

Do XVII wie: teol. który pisz. o Euchary: uważa ze pewno dwie rzeczy:
a) że po przeistocz: subst. chleba i wina w ciało i Krew Pana J. zosta: wszyst: przymio: zwykle towarzysz. każ. subst: chleba, wina, t. j. rozciągł. z ciało: kolor, zapach i t. d.
b) że to się dzieje: przez cudow. dział. Boga, sprawiającego: że zosta: nadal przymio: chociaż własciw. ich subst. już nie istnie.
W wszyst. bow. porząd. przyrodz: nie może istn: przymio. bez subst: dla tego filoz. stawią uważ.

~~za~~ ~~podob.~~ także wsłąpże. za niemożeb. a jenor. w XVII w. Suarez twierd: że nie można rozum. ściśle dowieść, że takk. wstąpże: ~~nie~~ nie sprzeciw. się zasad. rozumne i można w wejśrzą. okaz. że objek. pewnie. (się uznaszadzio. ~~że~~ czyli że ~~wszelkie wiejdat~~ dla rozp. ludz. podob. rozstrz. jest ~~...~~ prawdopod: ~~dwi~~ gdy pewnie ~~...~~ dla objaw. jest nawa najpewniej:

W jak. zaś spos. należe: rozum. istnie. samod. przymio. bez subst. w Euchar: roz. były opin. teol. wiele z nich razy. z św. Tom. (3. qu. 77. a.1) utrzymuje. że przez siłę bożą istn. bez podmio: Deus qui ē prima causa substantiae ē accidentis) pr. suā infinitā virtute conservare pō in esse accidens, subtracta substantia pr. quā conservabatur in esse sicut pr. propriā causā etc. (S. Thom. ibid.)

9) Od czas. Kartezy: utrzymyw. niektór. teol. że skoro zjawiska ~~...~~ świa. zewnę: są właściw. tylk. modyfikac: naszych nerw: może po ustan. subst. chle: i wina Bóg obraz jej wywoływ. w naszych zmysł: Twierdz. to było konsekwen. innego, jakoby żad. przymio. nie różn. się rzeczyw. od subst. swoj. Wtedy po zniknięc: subst: o jak. trwan. przymio. nie mogło być mowy, trwa: tyl. w zmysł. nasz: obrazy, bez rzeczywist. Kaź. widzi, że takk. tłumacz: eucharyst: nie zgadz. się z rzeczywisto. przymiot: bo przez rzeczywist. rozumie. zaw. coś niezależ. trwają od zmysł. nasz: Zbijał ich już Leibn. mówi. że według ich nau. nie pozostałyby accidentia panis, sed tantum eorum species s. apparitione inanē ē somnio similē (Syst. theol. ed. Lacroix p. 196) Argum. zaś Kartezyan. że w dokum. Kościel. najczęś. mowa de speciebus panis ē vini, nie zaś de accidentibus, pozbawio. wszelk. siły, skoro łatwo moż. wykaz. że sobo. + że przymio. ~~...~~ chleb. i wina tkwią w najpewniejszej. przymio. Kaź. ciała, w (tak. nazw. quantitas dimensiva.

ξ) że nawet. nie wolno mów. że przymio. owe tkwią jakob. w podmio. swojem w ciele Chry. ani też in forma substantiali ani też in aëre. Porówn. S. Thom. 3 qu. 75. a. 2. qu. 77. a. 1 i a 2. Franz. Tract. de ss. Euchar. p. 270 sq. S. Thom. cont. gent. Lib. IV. c. 64. Leibnitzii syst. theol. ed. Lacroix p. 190 sq.

+ przez species rozumieć. objekt. istniej. przymio. a nie subjekt. jak: obraz: zmysł.

h) Chcąc wytłum: jak. sposob. istnie: w Euch. przymio. zmysł. wina i chleb. poznamy:

α) z Kard. Franzelinem, że to Kościół. pozwal. fizyc. (quomodo sint), i że każda hypote: która jej tłumacz. wymyślo: będ. tyl. prawdopod; że pewnie: Kościół: nic nauczyl. po konsekr: są przymio. chle. i wina, jest teol. i najzup. pewną. (an sint)

β) należy odróż. w ciel. każd: jego subst. od fenom: (νοούμενον — φαινόμενον)

γ) że w subst. należy znowu odróż. jej energią cz: siłę działa: (ἐνέργεια) od jej pierw. czynn i działa: na zewn: (ὁρμή, impetus, ἐνέργημα). Energia owa nie da się oddziel. od subst. bo jest. z nią jedna i tą sama rzecz: ale energem, pierw. zadokumento. energii która w ciąg: jest opór i rozciągło: może być zachowa. przez wszechmoc. bożą.

δ) wraże. zmysło: są skutk. owe. energemu, będą więc wywoływ. dopó. on trwa.

9) tłumacz. Franzel: już dawn: podał Leibn. a wychod. na to, co mówi św. Tom. (3. qu. 77. a.1 i 2)

§ 36 § O Ilości – ~~[illegible]~~

I.) Ilość. uczy. Arystot. (Met. lib IV. c. 13) rzecz która daje dziel. się na takie części: że ~~które~~. Każde po oddziele. będz. jeszcze. czemś, jednem i tem, czem była substan: od któr. zostało: oddzielo: Mówi. że woda jest obdarzo: ilością, bo każda część jej t. j. kropla, branc z osob: będz. jeszcze wodą i obdarzo: taką ilością, że moż. o niem powied. że to jest coś.

Z przytoczo. przykła. wid. że (subst. obdarz. ilością może. 5ciu rzeczy. czyni. rozwiąz.

1º części stykają: się w jedn. cało.
2º wypełnia. przestrze: jak.
3º opór stawia: każd. inn: ciału, które usiłu. być na tej sam. przestr.
4º podzielno. ciał: na części z któr. się skła.
5º wymierno. tejże substan:

Rzecz. subst. która posia. te pięć warun. zow. się ciał: każde ich pozbawio: duch. Jedna. nie wszyst. owe warun. wchodz. do defin. bo naprzód nad nimi górny. jedno to jest rozciągło: i towarzysz. jej podziel: a to wyra. się zwykl. w owej krót. defin: quod habet partes extra partes zwykle odrzu.

II.) Dwa gatunki ilości

a) ilość rozciąg: która daje się mierz: qu. dimensiva w przestrze: a właściw. jest tyl. ciał:
b) ilość natężenia lub udoskonalenia (qu. virtutis s. perfectionis) która znajdu. się w subst. cieles: i niecieles. –

Mówi: ilość ciepła, większa lub mniejsz. dobr. i t. d. +

+ O ilości udoskonal. powiedz. św. Aug: in his quae non mole magna sunt, sed virtute, h. e. majus esse qu. melius esse.

Z Ilość znowu rozciągła dzieli się ~~Z ~~ na~~ ~~przeciąg~~ ~~ilość~~ ~~jest~~ na
a) ilość trwałą ~~ciągła~~ (~~continua~~ permanens

b) ilość następująca po sob. (successiva)

Przykł: pierw. rodza: ciało ludz: które: się: trwa: obok sieb: w przestrz:; przykł: drug. rodz. godzina lub wszelakie części czasu.

Ilość trwała (permanens) dzieli się:

a) na ciągłą (continua)

b) na rozdzielną: (discreta)

Przykł: pierw: morga roli

drug: korzec pszenicy

III Gdy mowa o ilości zwykł. rozum: pierw. t. j. ciągł: a ta zajmu: się ~~matem~~ geome: podczas gdy rozdzielą: zajmu: się arytme:

W metaf. duk. - tyl. pierw. zajmuj. się t. j. rozciąg: która jest przymio: wszyst. subst. ciele: accidens extensivum substantiae in partes -

Ona jest przedmio. własno. każd. ciał: przytem należy pamięt, że w rzeczywisto. wychodz. ona nie jedno z względu ~~i które~~ ~~trzeba~~ pod podpada się rzeczą: które albo idealn. pomyśl. być mogą, a wtedy mamy ciał: matem. albo rzeczy: znachodz. się w przestrz: wypełnio. a wtedy mamy ciało fizy:

Matem. rozciągł. dopuszcza drug. roz. działy: linję,

płaszczy.

ciała

Fizycz. sposob. istnieją. oczyw. tyl. ciał:

IV Jakim sposob. należy zrozum. podzielno. ciał?

Pyt. się o podzielno. ciał jest to pyt. się o składni. ostat. ciał (nie chemicz. lecz mechanicz.)

Trzy opinie: pierw. Pitagorej. i Eleat: że ciała skład. się z pojedyń. niepodziel. punkt.

druga ~~de~~ Kartezyusza: ciała dzielą się w nieskończ.

Twierdz. scholasty: ciało matem. daje się dziel. w nieskoń. ciało fizycz: nie daje się dziel. w nieskoń. Gdy dzieli. ciało, powst. części, które są mate. cząstki: a przez rozdrabianie tych. znow powst. cząstki, które nareś. będą tak małe, że więc. się dziel. nie dadzą. Dają na to dwa argum:

a) Ciało nie może istn. bez rozciągło. ilości zat. musi być jakieś minimum tej ilości, jeżeli nie jedn. być możeb. istnie. cia: Podzielność nie może posun. się po za granic. tego minimum, jeże części stąd powsta: muszą jeszcze mieć w sob. coś cielesn.

S. Thom. Etsi corpora mathem. possint in infinitum dividi, corpora tamen naturalia ad certum terminum dividuntur; cum unicuique formae determinetur quantitas sec. naturam sicut et alia accidentia (Quaestt. disp. qu. 4. de poten. a. 1. ad 1um)

b) Każd. ciało, nawet najmniejsz. musi mieć jakąś siłę odpor: resysten: a ta zawisła od jego ilości. Musi więc ilo. mieć pewn. minimal. granic. pod któr. nie da się obniż. jeże ciało mieć być możeb.

S. Thom. Corpus mathem. est divisibile in infinitum, in quo consideratur sola ratio quantitatis, in qua nihil est repugnans divisioni infinitae. Sed corpus naturale, quod consideratur sub tota forma, non potest in infinitum dividi quia, quando jam ad minimum deducitur, statim propter debilitatem virtutis convertitur in aliud (De sensu et sensato lect. 15)

V. Co to jest ubikacya, ubicatio?

Właśnie: cia: zajmow. ~~wypełnia~~ miej. jak: np. właśnie że jest gdzieś w przestrze. Filoz. odróżnia. ubikacyą wewnęt. od zewnęt.

Wewnętrz. jest właściw. siła przestrzen. za pomoc. któr. ciało wypełn. jak. przestrz.

Zewnętrz: jest to relac: do jedn. cia: do inn: które obok niego i wsz. z nim są w przestrz.

Wypełn. przestrz. za pomoc. swoj. siły expansyw.
zarazem nie dozw. inn. ciał. zajmo. to miejs. czy
jest nieprzenikal.

Nareszcie skutk. tego może ciało zajmow. tylk. jedn.
miejs. które powierzch. obejmu. opisuje i określa
Racya, dla któr. ciało nie może być w kil. miejs.
nie jest w jego subst. lecz w jego sile przestrzen.
w jego extensyonie. Która przyku. zew. ciała do
jedn. miejs.

Jedn. przez działan. nadprzyrodz. Boga może
ciało być równocześ. w dwóch różn. miejs. lub
kil. ciał w jedn. i tem sam miejs. a także ind
nie sprzeciw. się ~~essencyi~~ istot. ciał. bo

a) dwa ciała: dla tego nie mogą być na
jedn. i tem sam. miejs. w zwykł. porząd.
rzeczy, ponie. każ. z nich ma swoj. siłę
rezyst. która je robi nieprzenikal. Otóż
jak Bóg inn. przez przyr. może sam zawieś.
tak i przez opora czy. rezyst.

b) ciało nie może być równocześ. na
dwóch miejs. (bilokacya), poniew. jego
siła przestrz. przykuwa go do jedn. miejs.
Jak siłę oporu, tak siłę przestrz. może
Bóg zawieś. bo sama subst. ciała jest
obojęt. na to, czy jest na jedn. miejs. czy
na kil.

Spirytyści dak. przypisu. taka bilokacyę.

VI. Kilka uwag o teor. przestrzeni

a) Teor. Kanta = forma subjekty.

b) teorya empiry: = vacuum –

c) teorya Newtona = ~~rozciąg~~ niezmierzoność boża

Należy odróż. przestrz. pełną od czyst.
pierw. jest ograniczo. i jest jedynie obok ciał
ciał – druga, spatium imaginarium jest pojęc.
oderw. i nie ma granic.